

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ลักษณะพืช ไม้ล้มลุกหลายฤดูกาล อาจจะยาวหรือสูงถึง 1 เมตร กิ่งแตกแขนงมาก ลำต้นตั้งตรงหรือ เจริญชานานไปบนผิวดิน ผิวลำต้นเรียบหรือมีขนละเอียดทางด้านที่รับแสง

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตัวแบบสลับ ใบรูปไข่ ปลายแหลมหรือปลายมน ฐานใบเว้าเข้า เล็กน้อยหรือฐานใบ มน ใบกว้าง 2-4 เซนติเมตร ยาว 1.5-3 เซนติเมตร ด้านท้องใบมีเส้นใบขนสีขาว และมีต่อมสีแดงตามยาวขอบใบ ด้านหลังใบมีสี เขียว ก้านใบยาว 1-4 เซนติเมตร

ดอก ดอกช่อแบบ cymose เกิดที่ปลายกิ่ง ก้านช่อดอกมีต่อมเมื่อก ก้านดอกย่อยยาว 0.5-2 มิลลิเมตร มี ใบ ประดับ รองรับดอกย่อย ยาว 1-2 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยง 5 กลีบติดกัน กลีบยาว 2 มิลลิเมตร กลีบดอก 5 กลีบ ติดกันเป็นรูปประฆัง กลีบสีชมพู เมื่อดอกตูมกลีบพับซ้อนกันแบบพัด เกสรเพศผู้ มี 2-3 อัน ยาวกว่าหลอดกลีบดอกเล็กน้อย เกสรเพศเมีย 1 อัน

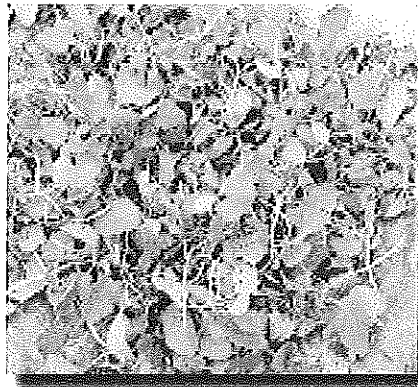
รังไข่แบบ superior ovary รูปไข่ ก้านเกสรเพศเมียยาวกว่าหลอดกลีบดอกเล็กน้อย ยอดเกสรเป็นตุ่ม ผลและเมล็ด ผลยาว 2-3 มิลลิเมตร รูปกระบอก มีริ้วตามยาว 5 ริ้ว ก้านผล มีต่อมเมื่อก

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ห่มพื้หุงรับประทานรักษาโรคปวดฟัน เป็นยาพยาธิ

127. หมักัด

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Amaranthus lividus* Linn. *Amaranthus gracilis* Edsf.

ชื่อวงศ์ : AMARANTHACEAE

ที่มา: อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นพรรณไม้ล้มลุกแตกกิ่งก้านสาขาออกรอบๆ ต้น ลักษณะของลำต้นเป็นเหลี่ยม มีขนอ่อนๆ ปกคลุมอยู่บ้างเล็กน้อย ลำต้นสูงประมาณ 0.5-2 ฟุต

ใบ เป็นใบเดี่ยวออกสลับกันไปตามข้อต้น ลักษณะของใบรูปไข่หรือคล้ายกับรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ปลายใบจะมนหรือเว้าเล็กน้อย ส่วนโคนนั้นแหลมและกว้างกว่าปลายใบ ตามเส้นใบมีขน ขนาดของใบกว้างประมาณ 1-2.5 นิ้ว ยาว 1.5-3.5 นิ้ว สีเขียว ก้านใบยาว 1-2.5 นิ้ว

ดอก ออกเป็นช่อตรงส่วนยอดของต้น ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียจะอยู่กันคนละดอก แต่อยู่ในช่อ แต่ก็อยู่ในช่อ ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียจะอยู่กันคนละดอก แต่ก็อยู่ในช่อ แต่ก็อยู่ในช่อ เดียวกัน ดอกมี 3-4 กลีบ ดอกจะเรียงกันเป็นแถวประมาณ 20-30 ดอก ดอกมีสีเขียว

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ใบผักหม (ยาเจ็บเสียด) ใช้รักษา โรคคุดค้อ หมัดเป็นยาแก้กับ

128. ทมาน้อย หรือกรูงเขมา

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cissampelos pareira* Linn. var. *hirsutus* (Buch. ex. DC) Ferman

ชื่อวงศ์ : MENISPERMACEAE

ชื่ออื่น ๆ : กรูงเขมา (นครศรีธรรมราช) ฐันหม้อน้อย ขงเขมา พระพาย (กลาง) ทมาน้อย เครือทมาน้อย (อีสาน) ก้นปัด (ใต้) เปล้าเลือด (แม่ฮ่องสอน) สีฟัน (เพชรบุรี) กามินเยาะ (นราธิวาส) โกฎเขมา

อะ

ที่มา : บ้านหม้อสอน รัตนพลแสน บ้านเอียด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

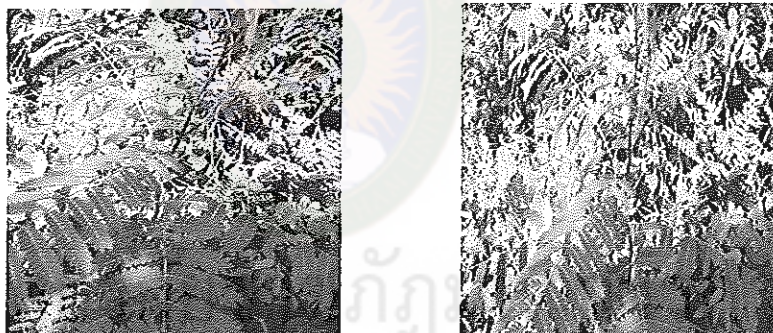
ต้น เป็นไม้เถาเลื้อยพันใบเดี่ยว (simple)

ใบ รูปรางใบเป็นรูปหัวใจ (cordate) โคนใบแบบก้นปัด (peltate) ใบกว้าง

5.7 – 7.7 เซนติเมตร ยาว 7.9 – 7.7 เซนติเมตร หน้าใบและหลังใบมีขนสีน้ำตาลยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร ปกคลุมหนาแน่น หลังใบมีขนปกคลุมหนาแน่นมากกว่าหน้าใบ ก้านใบ มีขน ยาว 1.7 – 2.5 เซนติเมตร ดอกตัวผู้และตัวเมียเซนติเมตร ขอบใบเรียบ (entire) ใบเป็นมัน หน้าใบหลังใบไม่มีขน ยอดอ่อนสีน้ำตาลแดง ใบแก่สีเขียวเข้ม ก้านใบยาว 0.4 – 0.7 เซนติเมตร ดอก ออกดอกที่ยอดหรือปลายกิ่ง ช่อดอกมี 4 – 5 ดอก ยาว 7.0 – 7.5 เซนติเมตร ดอกย่อยแยกจากกัน มีขนาดเล็กสีเขียว ผล เมล็ดโค้ง (เหมือนพระจันทร์ครึ่งเสี้ยว)

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า รากหมาน้อย (ยาเยี่ยวเหลือง) ใช้รักษา โรคเยี่ยวเหลือง รากหมาน้อยใช้ฝนกินหรือเป่าก็ได้รักษาโรคไหลผิเชื้อ เป็นยาแก้ไข้เหงื่อไม่ออก ใช้รากฝนใส่น้ำเหล้าทาใจตีหน้าใจมือ ผลฝนเป็นยาตัดเสลด ใช้ใบฝนเป็นยาแก้กินผิด ใช้รากฝนเป็นยาแก้กินผิด ใช้ใบฝนเป็นยาแก้กินผิด ใช้เป็นยาแก้โรคไข้คิงบ่เย็นมันยั้งเจ็บท้องบิด เป็นยาแก้กินอาหารผิด

129. หมากกระจาย

ที่มา : บ้านเอียด ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

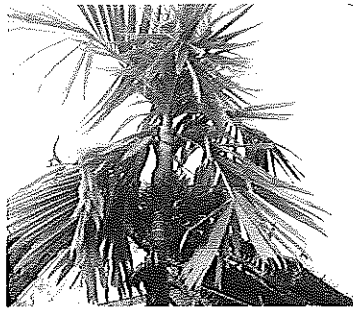
สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ใบกระจาย(ยานิวเลือด, ยาสัพพลงทั้งมวล) ใช้รักษา โรคนิวเลือด, โรคสัพพลงทั้งมวล ยอดกระจาย (ยาป่าง) ใช้รักษา โรคป่าง รากกระจาย (ยาอวงฮั่ว) ใช้รักษา โรคขาด ใช้รากหมากกระจายต้มเป็นยาชาน ใช้รากตำกินแก้สาละบาดเลือด ใช้รากฝนกับน้ำเป็นยาสาละบาดวินเวียน

130. หมากแก่น (หมาก)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Areca catechu* Linn

ชื่อวงศ์ : ARECACEAE (PALMAE)

ชื่ออื่น ๆ : หมาก หมากผู้ หมากเมีย หมากสง

ที่มา : ที่มาวัดบ้านเอือด ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น หนากเป็นไม้ยืนต้นมีลำต้นเดี่ยวไม่แตกกอ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5-7 นิ้ว ระยะแรกจะมีการเจริญเติบโตด้านกว้างและด้านสูง หลังจากหยุดเจริญเติบโตจะเจริญเติบโตด้านความสูง รูปทรงกระบอกตรง หนากมีตายอดส่วนปลายสุดของลำต้น

ใบ เกิดจากเนื้อเยื่อส่วนปลายยอด ปลายลำต้นประกอบด้วยโคนกาบใบเรียกว่ากาบ หนากหุ้มติดลำต้นเป็นแผ่นใหญ่ ก้านประกอบด้วยใบย่อย เมื่อหนากออกดอก ดอกหรือภาษาท้องถิ่นเรียกจั่นหนาก ซึ่งถูกห่อหุ้มด้วยกาบหนาก เมื่อกาบหนากแก่หลุดร่วงไปจะเห็นดอกหนาก

ดอก ดอกหนากหรือจั่นหนากเกิดบริเวณซอกโคนก้านใบหรือกาบหนาก ดอกออกรวมกันเป็นช่อใหญ่ประกอบด้วยโคนจั่นยึดติดอยู่ที่ข้อของลำต้น ก้านช่อดอกเป็นเส้นยาวแตกออกโดยรอบแกนกลาง ก้านช่อดอกจะมีทั้งดอกตัวผู้และดอกตัวเมีย โดยตัวผู้อยู่ส่วนปลายตัวเมียอยู่ด้านล่างหรือด้านใน ดอกตัวผู้ใช้เวลาบาน 21 วัน หลังจากนั้น 5 วัน ดอกตัวเมียเริ่มบาน

ผล ผลหนากมีลักษณะกลมหรือกลมรี เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 – 2.5 โดยเฉลี่ยผลรวมกันเป็นทะลาย ใน 1 ทะลายจะมีผลอยู่ประมาณ 10 – 150 ผล ผลอ่อนสีเขียวเข้ม เรียกหนากดิบ ผลแก่จะผิวเปลือกจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองอมส้มทั้งผลเรียกหนากสุก

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า หนาก (ยาแม่เฮงอุปโทม) ใช้รักษา โรคแม่เฮงอุปโทม หนาก (ยาซึกะตึก, คำหนาก, ลมปิดตะนาส) ใช้รักษา โรคโรคปิดตะคาส ใช้เปลือกหนากแก่นต้มรับประทานรักษาโรคตุ่มแผลม ต้มเคี้ยวรับประทานรักษาโรคปวดฟัน ใช้เปลือกเป็นยาจุด (สูบล้ำยบูหรี) ใช้หนากดิบเป็นยาแก้อาเจียน ใช้ผลแก่ฝนกินเป็นยาแก้ก๊กับแก้ป่วง แก้กินผิด ใช้รากต้มกินเป็นยาแก้เจ็บท้อง ใช้กาบต้มเป็นยาแก้กินผิด ยาแก้อาเจียน ยาแก้ท้องร่วง แช่น้ำกินเป็นยาสาละบาด เป็นยาแก้สำนิบาด เป็นยาแก้คันคาย รากใช้ตำใส่ไม้แก้ชะเออะ เป็นยากวดพิษออก ผลใช้เป็นยาแก้ไ้นดา สอน

131. หมากเขือบ้า หรือมะเขือบ้า

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Datura metel* Linn

ชื่อวงศ์ : SOLANACEAE

ชื่ออื่น ๆ : ลำโพงขาว มะเขือบ้า มั่งโต๊ะโล๊ะ ละอังกะ เลี้ยก

ที่มา : บ้านเอียด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นพืชล้มลุกมีพิษชนิดหนึ่งอยู่ในวงศ์ Solanaceae ลำต้นเมื่อโตเต็มที่มีขนาดความสูงประมาณ 1-1.5 เมตร ลักษณะ ลำต้น ใบ คล้ายต้นมะเขือพวง

ดอก เป็นชนิด ดอก เดี่ยว ดอกจะออกตรง บริเวณโคนก้านใบกับแขนงของกิ่ง เมื่อดอกโต เต็มที่จะบานออกมีรูปร่างคล้ายแตร หรือเครื่องลำโพงขยายเสียง ดอกมีขนาดยาวประมาณ 10-15 เซนติเมตร สีสวลชั้นเดียว

ผล คล้ายผลมะเขือเปาะ บางชนิดมีลักษณะคล้ายหนามรอบผล บางชนิดเห็นเป็นปุ่ม ๆ รอบผล

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่าเขือบ้า(ยาชะดวงที) รักษาโรชชะดวง

ใบหมากเขือบ้า (ยาบาดเป็นชาเอี้ย,ยาบาดเส้นฮวงอ้ว) ใช้รักษา หมาก (ยาชี่กะตัก,คำหมาก,ลมปิดตะนาส) ใช้รักษา โรครอคปิดตะคาส รากมะเขือบ้า (ยาแม่เอ็ง) ใช้รักษา โรคมแม่เอ็ง ต้นเขือบ้า(ยาแม่เอ็ง) ใช้รักษา โรคมแม่เอ็ง รากหมากเขือบ้าใช้ควแล้วบดทา รักษาโรคร้อน รากใช้ฝนทารักษาโรคมจีมูบาน รากใช้ฝนใส่น้ำเหล้าทาเป็นยากาง เอารากมาตำแล้วตากแห้งสวดคาถาเสกยาเป็นยาชะเออะ ใช้เมล็ดเผาเอาฝุ่นเป็นยาเรื้อน เป็นยาแก้โรควัว เป็นยาแก้ก๊ีบ

132. หมากเขือก

ที่มา : บ้านหนองรูแซ่ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาใบลานเชื่อว่า ใช้เปลือกหมากเขือกตำคั้นเอาน้ำรักษาโรคปากเป็นกาง (ปากเปื่อย) ต้มเคี้ยวรับประทานรักษาโรคทาง ผลฝนเป็นยาตัดเสลดใช้เปลือกเป็นยาชางถืดตา แก้ชะเออะ

133. หมากนาว (มะนาว)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Citrus aurantifolia* Swingle (Christm. & Panz.) Swing.

ชื่อวงศ์ : RUTACEAE

ที่มา : ชุมชนศรีสวัสดิ์ อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้พุ่ม สูง 2-4 เมตร กิ่งอ่อนมีหนาม ใบประกอบชนิดมีใบย่อยใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่ รูปวงรีหรือรูปไข่แกมขอบขนานกว้าง 3-5 เซนติเมตร ยาว 4-8 เซนติเมตร เนื้อใบมีจุดน้ำมันกระจาย ก้านใบมีครีบเล็ก ๆ ดอกเดี่ยวหรือช่อ ออกที่ปลายกิ่งและที่ซอกใบ กลีบดอกสีขาว กลิ่นหอม ร่วงง่าย ผลเป็นผลสด กลมเกลี้ยง ฉ่ำน้ำ

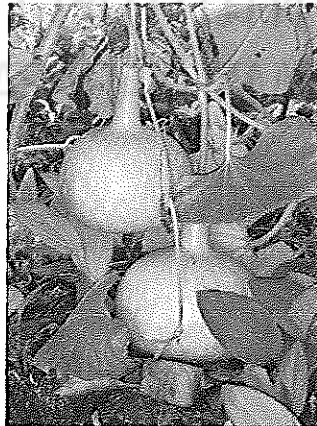
ประโยชน์และสรรพคุณ ตำรายาไทยใช้น้ำมะนาวและผลดองแห้งเป็นยาขับเสมหะแก้ไอ แก้โรคเลือดออกตามไรฟัน เพราะมีวิตามินซี น้ำมะนาวเป็นกระสายยาสำหรับสมุนไพรรักษาไข้ ขับเสมหะ เช่นดีปลี

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า หมากนาว (ยาท้องลงมูกตดงหรือหมักหม่นกลิ่น เลือด, ยาตามัว, ยาไอ, ลมปัสตตะนาส) ใช้รักษา น้ำมะนาว (ยาหลงเลือด, ยาตาแดง, ยาตาฝ้าลุ่ม, ยาบอดตาใส) ใช้รักษา โรคลงเลือด, โรคท้องหมักหม่น, โรคตามัว, โรคตาบอดตาใส น้ำหมากนาว (ยาฮวงฮัง, ยาตาแดง, ยาตามัว, ยาตาอ่อน, ยาหมักหม่น) ใช้รักษา, โรคตาอ่อน, โรคตาแดง, โรคตามัว, โรคท้องหมักหม่น มะนาว (ยาแม่แสง, ยาซี้กะตีก) ใช้รักษา โรคลมปัสตตะนาส ใช้ใบมะนาวเคี้ยวรับประทาน แก้โรคนิวปุน นิวคลั่งสิงค์ ใช้ทั้งลูกอ่อนไฟอมรักษาโรคยาเจ็บแหว (ฟัน) ใช้รากต้มกินเป็นยาแก้จุก ใช้ น้ำ เป็นยาพาะกระหม่อม ใช้รากบดเป็นยาทาตี้นทามือ ใช้ผลบิบน้ำเป็นยาแก้ลิ้นหด เป็นยา ที่รักษาโรคชุง เอาใบตำผสมกับยาตัวอื่นเป็นยาตั้งพิษขึ้นคอ ยาคอออกฮ้อนพวนใน เอาผลมาบิบน้ำ เป็นยาคันทะมาลา ใช้น้ำเป็นยาแก้กลาก ใช้น้ำทำยาลูกกอน และเป็นยาแก้หูหนวก เป็นยาแก้คอ ใช้ รากเป็นยาชะดวง ใช้รากเป็นยาแก้กั๊บ ใช้รากผสมเหล้าใช้ทาเป็นยาลวงแก้ปวดปากดำ

134. หมากน้ำ (น้ำเต้า)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Lagenaria siceraria* (Molina) Standl.

ชื่อวงศ์ : CUCURBITACEAE

ที่มา : อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ลักษณะทั่วไป

พรรณไม้ล้มลุกเลื้อย

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า หมากน้ำแก้ชะเออะ

135. หมากแปบ (ถั่วแปบ)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Lablab purpureas* (L.) Sweet. Syn. *Dolichos lablab* Linn.

ชื่อวงศ์ : LEGUMINOSAE

ชื่ออื่น ๆ : ถั่วแปบน้อย แปบปลาชิว (สกลนคร) กวาวน้ำ ถั่วหนิง ถั่วแล้ง มะแปน ถั่วแปยี่ ถั่วมะเป๊ก (พัยัพ) มะแปบ (เชียงใหม่)

ที่มา : บ้านนาโก ตำบลนาโก อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ล้มลุกเถาเลื้อยอายุหลายปี ยาวได้ถึง 7 เมตร ลำต้นกลมสีเขียวมีขน อยู่ประปรายไม่อวบน้ำ และมีรากสะสมอาหารใต้ดิน

ใบ ใบประกอบแบบขนนก มีใบย่อย 3 ใบ เรียงสลับกันอยู่ห่าง ๆ ใบย่อยรูปไข่ โคนใบ ป้าน ปลายใบแหลม กว้าง 4-7 เซนติเมตร ยาว 5-12 เซนติเมตร มีหูใบย่อย แผ่นใบ มีขนบาง ๆ ก้านใบยาวประมาณ 5 นิ้ว

ดอก ออกเป็นช่อ แกนช่อดอกจะตรง ออกตามซอกระหว่างก้านใบกับกิ่ง มีก้านช่อดอกยาว 5-10 เซนติเมตร ลักษณะของดอกเหมือนดอกถั่วทั่ว ๆ ไป มีดอกย่อย จำนวนมาก กลีบดอกสีม่วงหรือสีขาว รูปไต กลีบรองดอกเป็นรูปประฆัง

ผล ผลเป็นฝักแบนยาวและโค้งงอ ปลายมีจงอย ลักษณะผลมี 2 ชนิด คือ ฝักแบนและฝักกลม ตัวฝัก สีขาว สันฝักนูนขรุขระสีเขียวอ่อน ยาวประมาณ 2 นิ้ว ภายในผล มี 3-7 เมล็ด เมล็ดสีขาวเหลือง น้ำตาลหรือมีลาย เมล็ดลักษณะกลมสีน้ำตาลอ่อน มีแถบลายสีดำ

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ใช้รากหมากแปบฝนเป็นยาแก้กินผิด ใช้รากเป็น ยาแก้โรคกระเส้า

136. หมากเว่อ (มะจั่ว)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Citrus aurantium*

ชื่อวงศ์ : RUTACEAE

ชื่ออื่น ๆ : ส้มซ่า ส้มจั่ว มะจั่ว

ที่มา : บ้านเอียด ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ส้มซ่าเป็นไม้พุ่มขนาดกลาง

ใบ เดี่ยว เรียงเวียนสลับ ดอก แยก 5 กลีบ

ดอก ออกดอกตามยอดกิ่ง ตอนต้นฤดูฝน ขาวคล้ายดอกแก้ว

ผล รูปทรงกลม มีเปลือกหุ้มเนื้อในเป็นกลีบ รสเปรี้ยว หรือเปรี้ยวอมหวาน

ใบ ดอก และผิวผล มีต่อมน้ำมันที่มีกลิ่นฉุน

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ขวั้นหมากเว่อ(ยาลมชะอั้ง) ใช้รักษา โรคลมทั่วไป น้ำหมากเว่อ(ยาเจ็บหัว) ใช้รักษา เจ็บหัว ใบหมากเว่อ (ยาชะเอิก(สะอึก),ยานิวชี้แล่น,ยาเสียบท้อง กลั้นในสุด,ยาเสลดขึ้น) ใช้รักษา โรคเสียดท้อง(ปวดท้อง),โรคเสลด หมากเว่อ (ยาหมักหมั่น) ใช้รักษา โรคหมักหมั่น หมากเว่อผสมกับพริก ชิง กระเทียมต้มเป็นยาแก้ไข้หลบ ต้มตากบดให้แห้ง ผสมพริก ชิงเข้ากันเป็นยาแก้ไข้โรคลม ต่ำกินแก้สาละบาดเลือด

137. หมากหูด (มะกรูด)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Citrus hystrix* DC.

ชื่อวงศ์ : RUTACEAE

ที่มา : บ้านเอียด ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เป็นไม้ต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลางมีความสูงประมาณ 2 – 7 เมตร เป็นไม้เนื้อแข็ง บริเวณลำต้นและกิ่งมีหนามแข็ง แหลมและยาว ผิวเปลือกลำต้นเรียบสีน้ำตาลอ่อน ลักษณะทรงพุ่มโปร่ง แตกกิ่งก้าน ใบ เป็นใบเดี่ยว มีลักษณะคล้ายกับใบไม้ 2 ใบ ต่อกัน ส่วนล่างที่ติดต่อกับก้านใบคือหูใบ ใบมีสีเขียวแก่ ผิวใบเรียบเกลี้ยงเป็นมัน มีต่อมน้ำมันกระจายอยู่ทั่วไป มีกลิ่นฉุน ขนาดใบกว้าง 2.5 – 5.0 เซนติเมตร ดอก เป็นดอกสมบูรณ์เพศ ดอกมีกลิ่นหอม ออกจากซอกมุม ใบเป็นดอกเดี่ยวหรือเป็นช่อสั้น กลีบรองดอกส่วนปลายแยกเป็น 4 – 5 กลีบ มีขนปกคลุม กลีบดอกมีลักษณะรูปไข่ ปลายแหลมสันมี 5 กลีบ ยาว 7 – 12 เซนติเมตร กว้าง 2.5 – 5.0 เซนติเมตร มีเกสรตัวผู้จำนวน 18 – 20 อัน ก้านเกสรตัวเมีย ยาว 3 เซนติเมตร รังไข่กลม ผล รูปร่างค่อนข้างกลม เป็นชนิดผลเดี่ยว ผิวเปลือกนอกขรุขระเป็นปุ่ม บริเวณผิวมีต่อมน้ำมันกระจายอยู่ทั่วไปและมีจุดที่ขี้และกั้นผล ผลอ่อนสีเขียวแก่ เมื่อผลสุกจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองขนาดของผลเท่ากับผลมะนาวหรือใหญ่กว่าเล็กน้อย ภายในผลมีเมล็ดจำนวนมาก

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาใบลานเชื่อว่า รากหมากหูดใช้ต้มดื่มรักษาโรคนิวแม ใช้รากเป็นยาแก้โรคลงท้องบวม ใช้ผลเป็นยาลม ตำกินแก้สาละบาดเลือด ใช้ใบตำกินแก้สาละบาดเลือด

138. หมากแตก

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Celastrus paniculata* Willd.

ชื่อวงศ์ : CALASTRACEAE

ที่มา: สวนสมุนไพรหอมทองอินทร์ ประระทั้ง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เป็นไม้พุ่มรอเลื้อยเนื้อแข็ง ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปวงรีหรือวงกลมแกมขนาน กว้าง 2.5-4 เซนติเมตร ยาว 7-8 เซนติเมตร ดอกเป็นดอกช่อ ออกที่ปลายกิ่งและซอกใบ กลีบดอกมีสีเขียว ผลรูปทรงกลมหรือรูปไข่ เวลาแห้งแตกออกมี 3 เมล็ด เมล็ดมีเยื่อสีน้ำตาลแดง เกิดตามป่าดงดิบและป่าโปร่งทั่วไป ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด

ประโยชน์และสรรพคุณ ราก แก้ไข้มาลาเรีย แก่น รักษาวัณโรค ผล แก้ลม จุกเสียด บำรุงโลหิต แก้พิษงู (แต่ยังไม่มีรายงานทางวิทยาศาสตร์รับรอง) ใบ รักษาโรคบิด เมล็ด กินหรือพอกรักษาโรคปวดตามข้อ กล้ามเนื้อและอัมพาต น้ำมันในเมล็ดรักษาโรคเหน็บชา และขับเหงื่อ เปลือกต้น ตำผสมกับมดแดงกับเกลือกินครั้งเดียวแก้บิด ลำต้น ต้มดื่มขับปัสสาวะแก้ไตพิการ

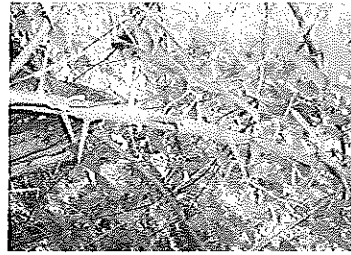
สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า รากดอกแตก (ยาชะดวงในท้องเลือดตกบ่อเหือด) ใช้รักษา โรคชะดวง ใช้รากหมากแตกเป็นยาห้ามอาเจียน ใช้รากฝนเป็นยาแก้ท้องบวม ใช้เครือเป็นยาแก้โรคลงท้องบวม ใช้รากตำกินแก้สาละบาดเลือดใช้รากฝนเป็นยาแก้เจ็บท้อง ใช้รากฝนเป็นยาแก้กินผิด ใช้รากเผาแล้วบดผสมน้ำมันงาเป็นยาเวียนยาลมใช้หัวเผาผสมน้ำมันงาเป็นยาแก้ตุ่มช้อน

139. หมากผุ (ปรู)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Alangium salvifolium* Wang subsp. *hexapetalum* Wang

ชื่อวงศ์ : ALANGIACEAE

ชื่ออื่น ๆ : ปรู มะตาปู (เชียงใหม่) ผลู มะเกลือกา

ที่มา : บ้านเอียด อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ลักษณะทั่วไป

พรรณไม้พุ่มยืนต้น

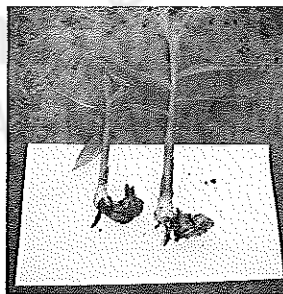
สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ผลแห้งมากฝูใช้ฝนกินรักษาโรคหุนคุน (โรคฝีในปากบริเวณฟัน) ใช้รากเป็นยาลงเลือด

140. หวานไฟ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Zingiber cassumunar* Roxb.

ชื่อวงศ์ : ZINGIBERCEAE

ชื่ออื่น ๆ : ว่านไฟ ปุเลย ปุลอย (เหนือ)

ที่มา : บ้านเอียด ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ลักษณะทั่วไป

พรรณไม้ล้มลุก

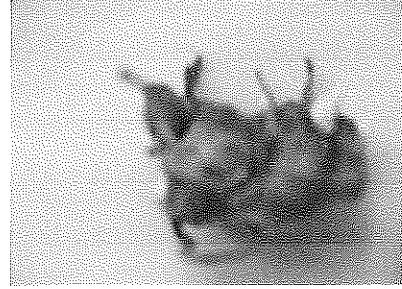
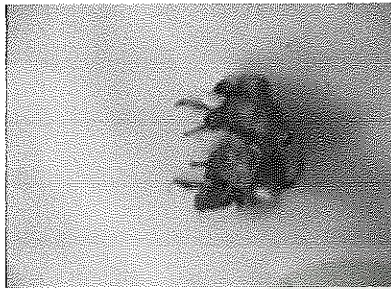
สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า รากว่านไฟ (ยาชะดวงหนองแกมเลือด, รากส้มกบ (ยาลงเลือด)) ใช้รักษา โรคชะดวงตั้ง ใบหวานไฟ (ยาฮวงฮัว, ยาลมชะอั้ง) ใช้รักษา โรคลมทั่วไป ว่านไฟ เคี้ยวรับประทานแก้โรคนี้่วุ่นนี้่วคั้งตั้งค์ ตำผสมใส่น้ำร้อนรับประทานรักษาโรคร้อน ใช้ใบเป็นยารักษาโรคเสียบหัว เป็นยาปะจูลม ใช้หัวตำทาครอบรักษาโรคสาละบาด ใช้หัวตำประคบหัวเป็นยาสาละบาด (วิ่งเวียน) ใช้เป็นยากัดฝี ใช้เป็นยาพอก

141. หว่านหอม

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Veratrum chiandaoense* K. Larsen

ชื่อวงศ์ : LILIACEAE

ชื่ออื่น ๆ : ว่านดอย

ที่มา : บ้านเอียด ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ลักษณะทั่วไป

พรรณไม้ล้มลุก

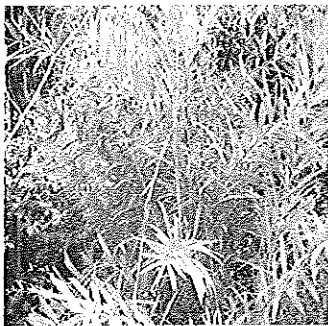
สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ใช้หว่านหอมต้มรักษาโรคนี้่วแม่

142. หวายนึ่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Calamus acanthophyllus* Becc.

ชื่อวงศ์ : PALMAE

ชื่ออื่น ๆ : เสือครอง หวายนึ่ง (อีสาน) หวายดง หวายหนามขาว หวายขม (ห้วยเขยิว หวายน้ำ)

ที่มา : บ้านเอียด ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ลักษณะทั่วไป

พรรณปาล์มเลื้อย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้นและกาบใบมีหนาม รากเป็นรากระบบรากแขนง ดอกช่อประกอบด้วยกลุ่มแขนงช่อดอกประกอบด้วยกลุ่มแขนงช่อดอก ดอกไม้สมบูรณ์เพศจะสร้างช่อดอกออกจากลำต้นส่วนที่มีกาบหุ้มเปลือก ผล มีลักษณะเป็นเกล็ดซ้อนทับกันเป็นชั้น ๆ ผลค่อนข้างกลม ผลอ่อนมีสีเขียว เมื่อแก่จะเปลี่ยนเป็นสีขาว

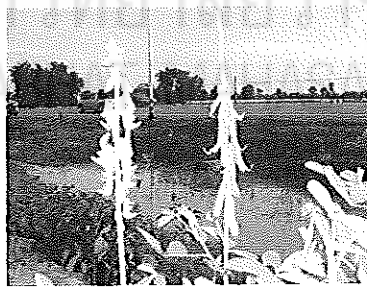
ประโยชน์และสรรพคุณ ช่วยบรรเทาอาการท้องเสีย ท้องร่วง แก้อ่อนใน บำรุงน้ำดี เป็นอาหารบำรุงธาตุไฟ

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า รากหว่ายนั่ง (ยาฮาก) ใช้รักษาโรค โรคช้ำฮาก ใช้หัวหว่ายนั่งต้มกินเป็นยาเอ็น ต้มเป็นยาแก้อุปทม

143. หิงหาย

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Crotalaria albida* Heyme ex Both.

ชื่อวงศ์ : LEGUMINOSAE

ที่มา : บ้านแก่งเลิงจาน ตำบลเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ พืชจำพวกหิงหายมีอยู่ด้วยกันหลายชนิด เป็นไม้พุ่มใบเป็นใบรวม มีใบย่อย 3-7 ใบ ดอกสีเหลือง ผลเป็นฝัก

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า หิงหายต้มกินรักษาโรคป้าง ใช้ใบทำยาแก้ทำไค้ (อันตะบวม) ยอดเป็นยาแก้โรคหีบเมน

144. หุ่นแดง หุ่นเทศ ฝิ่นต้น

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Jatropha multifida* Linn หรือ *Ricinus communis* Linn.

ชื่อวงศ์ : EUPHORBIACEAE

ชื่ออื่น ๆ : มะหุ่นแดง (ภาคเหนือ) ละหุ่น (กรุงเทพฯ)

ที่มา : บ้านเอี้ยด ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้พุ่ม สูง 1-5 เมตร ทุกส่วนมียางสีขาวเหนียว

ใบ ใบเดี่ยวขนาดใหญ่ ขอบใบเว้าลึกเป็นแฉก ๆ แบบนิ้วมือ 9-10 แฉก แต่ละแฉกแบ่งเป็นหยักปลายแหลมเรียว ก้านใบยาว โคนก้านใบมีหูใบเป็นเส้น ๆ หลายเส้น ใบออกแบบสลับ

ดอก ออกเป็นช่อ ก้านช่อดอกยาว กลีบดอกสีแดง ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่บนต้นเดียวกัน

ผล รูปร่างค่อนข้างกลมมี 3 พู แต่ละพูมี 1 เมล็ด

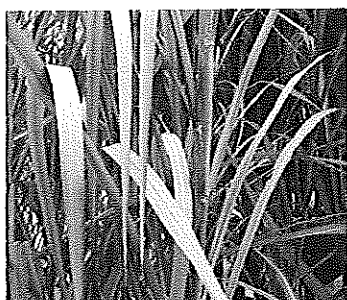
สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ใบหุ่นแดง (ยาปวดหัวฮ้ายนัก, ยาลมก้อน, ยาไอปากบ่อได้) ใช้รักษา โรคลมก้อน, โรคไอ รากหุ่นแดง (ยาชะเอิก) ใช้รักษาโรค โรคชะเอิก ใช้ใบหุ่นแดงเป็นยาพยาธิ ใช้ใบต้มเป็นยาเอ็น ใช้เป็นยาฟก ใช้ใบตำประคบหัวเป็นยาสาละวิน

145. อ้อยดำ (อ้อยจืด)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Saccharum officinarum* L.

ชื่อวงศ์ : GRAMINEAE

ชื่ออื่น ๆ : อ้อย อ้อยขม อ้อยดำ

ที่มา : หน้าสำนักศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ล้มลุก สูง 2-5 เมตร ลำต้นสีม่วงแดง มีไขสีขาวปกคลุม ไม้แตกกิ่งก้าน ใบเดี่ยว เรียงสลับ กว้าง 2.5-5 เซนติเมตร ยาว 0.5-1 เมตร ดอก ช่อ ออกที่ปลายยอด สีขาว ผลเป็นผลแห้ง ขนาดเล็ก อ้อยมีหลายพันธุ์ แตกต่างกันที่ความสูงความยาวของช่อและสีของลำต้น

ประโยชน์และสรรพคุณ

ตำรายาไทยใช้ลำต้นเป็นยาขับปัสสาวะ โดยใช้ลำต้นสด 70-90 กรัม หรือแห้ง 30-40 กรัม หั่นเป็นชิ้น ต้มน้ำแบ่งดื่ม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร แก้ไตพิการ หนองในและ ขับนิ่ว แพทย์พื้นบ้านใช้ขับเสมหะ แก้ลิ้นหด ใช้ลำอ้อยแก่นตรงกลางฝนกินเป็นยาห้ามอาเจียน ใช้ รากฝนกินเป็นยาแก้บิดแก้ปวด แก้กินผิด ดอกและเปลือกเท่ากันต้มผสมกับกินเป็นยารักษาโรคเจ็บ ท้องหมักมัน ตำใส่น้ำกินรักษาโรคสาละบาดหมุนขึ้น ใช้ต้มกินรักษาโรคสาละบาดแก่ เอารากมาตำ แล้วตากแห้งสวดคาถาเสกยาเป็นยาชะเออะ เอาใบมาห่อผสมกับยาตัวอื่นห่อ แพรขาวเป็นยาแก้พิษขึ้นหัว ตำเข้ากับยาตัวอื่นใส่ น้ำกินเป็นยาแก้ชะเออะ เป็นยาเอ็น ใช้รากต้มเป็น ยาปัสสาวะไม่ออก แก้ปัสสาวะขัด แก้ปัสสาวะเหลือง แก้ปัสสาวะแดง แก้ปัสสาวะเป็นเลือด แก้ ปัสสาวะขุ่น ใช้รากต้มเป็นยาแก้ปัสสาวะเหลือง ใช้ตาฝนเป็นยาแก้กินผิด ใช้ราก ฝนเป็นยาแก้กินผิด ใช้ใบตำประคบหัวเป็นยาสาละวิน ใช้เป็นยาแก้กาง ใช้เป็นยาลูกกลอน แก้ชะเออะ ใช้เปลือกเป็นยาแก้โรคกระเส้า ใช้รากทำให้เหล็กเป็นยากวาด (กวาด) พิษออก แก้ชะเออะ สะอื้น

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณ เชื่อว่า ใบอ้อยดำ (ยาลมก้อน) ใช้รักษา โรคลมก้อน น้ำอ้อยดำ(ยาลงเลือดคอ,ยาชะเอิก(สะอึก),ยาเสลดขึ้นถึงคอยาชมองคอก) ใช้รักษา โรคลงเลือด,โรคช หมองคอก น้ำอ้อย(ยาชะเอิก,ยาชะดวงในท้องเลือดตกบ่อเหือด,ยานิว,ยาลมชะอั้ง,ยาไอเลือดคอกออก, ยาชมองคอก) ใช้รักษา โรคนิวทั้งมวล,โรคลม,โรคเสลด,โรคไอ อ้อยดำคั่วผสมกับยาตัวอื่นให้ไหม้แล้ว บด เข้ากันกินรักษาโรคแสลง ตำผสมกับเปลือกกอกกิน รักษาโรคแม่ท้อง ใช้ส่วนตาฝนใส่ น้ำเหล้า ให้กินเป็นยาพวน ใช้ใบเป็นยาแก้อาเจียน ใช้รากฝนกินเป็นยาแก้เจ็บคอ ใช้รากต้มกินเป็นยาแก้ แสลง ใช้ฝนแก้ใช้เหงื่อไม่ออก

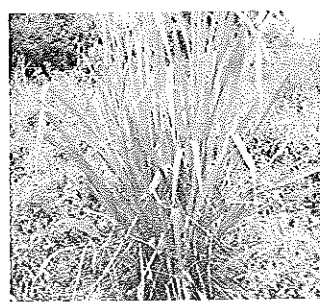

146. อ้อยเลา

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Saccharum spontaneum* Linn.

ชื่อวงศ์ : GRAMINEAE

ชื่ออื่น ๆ : แหมดอกขาว คาหลวง คาหลง พง อ้อยเลา

ที่มา: สวนสมุนไพรมหอทองอินทร์ ปรุระทัง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นกอมีลำต้นเดี่ยวตั้งตรงไม่แตกแขนง ความสูงประมาณ 1-3 เมตร

คล้ายอ้อย

ใบ ใบเดี่ยวเรียวยาว ขอบใบขนาน ปลายใบแหลม ความสูงประมาณ 50-100 เซนติเมตร แผ่นใบสีเขียวออกนวลเป็นร่อง ใบกว้างประมาณ 2-3 เซนติเมตร

ดอก เป็นดอกช่อประกอบด้วยดอกเล็ก ๆ จำนวนมาก คล้ายดอกอ้อยเมื่อแก่ จะเป็นปุยสีขาว

เมล็ด ขนาดเล็กมาก ปลายเมล็ดมีปุยสีขาวปลิวไปตามลมได้ง่าย

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ใช้รากอ้อยเลาต้มเป็นยาปัสสาวะไม่ออก แก้ปัสสาวะขัด แก้ปัสสาวะเหลือง แก้ปัสสาวะแดง แก้ปัสสาวะเป็นเลือด แก้ปัสสาวะขุ่น

147. อีฐุม (มะรุม)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Moringa oleifera* Lamk.

ชื่อวงศ์ : MORINGACEAE

ชื่ออื่น ๆ : ผักอีฐุม ผักอีฐุม มะค้อนก้อม (เหนือ)

ที่มา : บ้านเลขที่ 71/3 ถ. เทวาทิบาล อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นไม้ยืนต้นสูง 3-7 เมตร หรือใหญ่กว่าเปลือกสีขาวรากลมนานุ่มใบสลับแบบขนนก 2 หรือ 3 ชั้น ยาว 20-70 เซนติเมตร ใบชั้นหนึ่งมีใบย่อย 8-10 คู่

ใบ ใบแบบรูปไข่หัวกลับรูปคูนานใต้ใบสีเขียวอ่อนใบอ่อนมีขนสีเทาขนาดใบยาว 1-3 เซนติเมตร

ดอก ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงออกตามซอกใบ ยาว 17 แยกกัน ยาว 11-15 มิลลิเมตร กว้าง 2.0-4.7 มิลลิเมตร กลีบดอก 5 กลีบสีขาวหรือขาวอมเหลืองแต้มสีแดงเข้าที่ใกล้ฐานด้านนอกยาว 1.4-1.9 เซนติเมตร กว้าง 0.4 เซนติเมตร ปลายกลีบดอกกว้างกว่าโคน 4 กลีบ ตั้งตรงเกสรตัวผู้แยกจากกันสมบูรณ์ 5 อันไม่สมบูรณ์ 5 อันเรียงสลับกันมีขนสีขาวที่โคนอับเกสรสีเหลืองเกสรตัวเมีย 1 อัน

ผล ผลยาวเป็นฝัก 3 เหลี่ยมเมล็ดมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 เซนติเมตร 3 ปีก

ประโยชน์และสรรพคุณ

ใบสด รสเผื่อน รักษาโรคเลือดออกตามไรฟัน ตำพอกรักษาแผล ดอก รสจืด ขับปัสสาวะ บำรุงกำลัง ราก รสเผ็ดหวานขม กระตุ้นหัวใจ บำรุงหัวใจ ฝัก รสหวาน คลายพิษร้อน ถอนพิษไข้ แก้กษสภาวะพิการ เมล็ด รสจืดมัน แก้ไอ ตำพอกแก้ปวดตามข้อ แก้กวม เปลือกต้น รสร้อนเผื่อน ขับลมในลำไส้ แก้ผิ แก้พยาธิ เป็นยาอายุวัฒนะ ต้มเป็นกระสายยา แก้หอบหืด

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ใบอีสุ่ม(ยาใช้สาหลมาสวิน) ใช้รักษา โรคไข้สาหลมาสวินเปลือกอีสุ่ม (ลมปัตตะคาส) ใช้รักษา โรคปัตตะคาส เปลือกอีสุ่มบ้าน (ยาเมื่อย) ใช้รักษา โรคปัตตะคาส ใช้เปลือกอีสุ่มเป็นยาป่าง เป็นยาแก้กับ

148. เอ็ก หรือมะอึก

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Solanum stramonifolium* Jacq

ชื่อวงศ์ : SOLANACEAE

ชื่ออื่น ๆ : มะเขือปู่

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น มะเขือเป็นไม้ล้มลุกหลายปี และเป็นไม้พุ่ม สูงประมาณ 80 - 150 เซนติเมตร แตกกิ่งก้านสาขาออกเป็นพุ่มคล้ายมะเขือพวง ลำต้นมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 - 4 เซนติเมตร จะเป็นสีเขียวจนเมื่อแก่ ลำต้นจะมีหนามแหลม ๆ และขนละเอียดขึ้นเต็มไปหมด

ใบ มีสีเขียวเรียงแบบสลับ รูปร่างใบเป็นรูปไข่ ขอบใบหยักเว้าลึกเข้าไปหาเส้นกลางใบ มีหนามแข็งอยู่บนเส้นใบ

ดอก เป็นดอกช่อ ดอกย่อย 3 - 5 ดอก ออกเป็นกระจุกตามบริเวณซอกใบ กลีบดอก 5 กลีบสีขาวหรือสีม่วงอ่อน โคนติดกัน แต่ละกลีบขนาดเล็กปลายแหลม และเมื่อบานกลีบจะโค้งลง

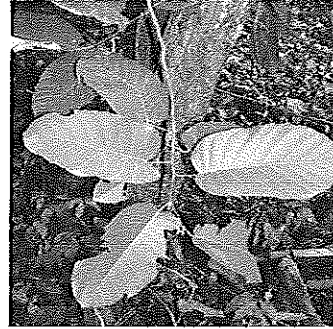
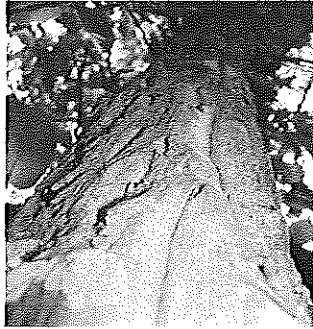
ผลอ่อน สีเขียว มีขนยาวปกคลุมทั่วทั้งผล เส้นผ่าศูนย์กลาง 1.7 - 9 เซนติเมตร เมื่อสุกจะค่อย ๆ เป็นสีเหลืองหรือสีเหลือง อมส้ม มีเมล็ดเรียงเป็นแถวอยู่ภายใน เมล็ดกลม จำนวนมาก สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ใช้รากเอ็กฝนใส่น้ำเหล้าทาเป็นยาถอนแ้วปากดำ ฝนเป็นยาแก้กั๊กแก้ป่วง ใช้รากฝนเป็นยาแก้ชะเออะ ฝนกินเป็นยาแก้กั๊กแก้ป่วง แก้กินผิด แก้ชะเออะ ใช้รากเป็นยาแก้ค้อ ใช้รากฝนใส่น้ำแก้เสลด

149. ฮัง หรือรัง (*Shorea siamensis* Miq.)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Shorea siamensis* Miq.

ชื่อวงศ์ : DIPTEROCARPACEAE

ชื่ออื่น ๆ : เรียง เรียงพนม เปา เปาดอกแดง ฮัง

ที่มา : วัดสุนตชะวาลัย อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้ต้น ผลัดใบ สูง 15 - 20 เมตร เปลือก ลำต้นสีเทา แตกเป็นร่องลึกตามความยาวลำต้น

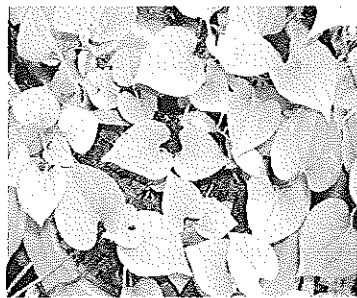
ใบ ใบเดี่ยวเรียงสลับ แผ่นใบ รูปไข่ กว้าง 7-12 เซนติเมตร ยาว 10-20 เซนติเมตร ปลายใบมนโคนใบหยักเว้า

ดอก สีเหลือง กลิ่นหอมอ่อน ออกรวมกันเป็นช่อ

ผล แหกลมรูปกระสวย มีปีกยาว 3 ปีก ปีกสั้น 2 ปีก

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ยังฝนใส่น้ำเหล้าทาเป็นยาแกง ใช้รากฝนทาแก้คัน

คายนามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
150. อังคาว (กุคาว)

ที่มา : สวนสมุนไพรมหอมทองอินทร์ ประระทั้ง

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ใบฮางคาว (ยาไข้สาลมาสวิน) ใช้รักษา โรคไข้สาลมาสวิน อังคาวบดผงไว้กินรักษาโรคสูง ตำใสน้ำกินรักษาโรคสาละบาดและโรคสาละบาดหมุนขึ้น

151. ฮวก

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Thyrsostachys siamensis* Gamble

ชื่อวงศ์ : GRAMINEAE

ชื่ออื่น : ชารอง ชาเรียง (นครพนม) ชางหนาม ไม้หนาม ไม้รวก (กาญจนบุรี)

ไม้ฮวก (สกลนคร)

ที่มา : บ้านนาโก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น สูงประมาณ 5 - 10 เมตร ลำต้นเป็นปล้องสีเขียวอ่อน ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางของโคนต้นประมาณ 1 นิ้ว

ใบ แตกกิ่งแขนงเล็ก ๆ จากข้างต้น แยกออกจากปล้อง เป็นใบประกอบจำนวน 3 - 5 ใบ รูปร่างคล้ายหอก ปลายใบแหลม เส้นเรียงขนานกับเส้นกลางใบ มีกาบใบยาวหุ้มปล้องของกิ่ง

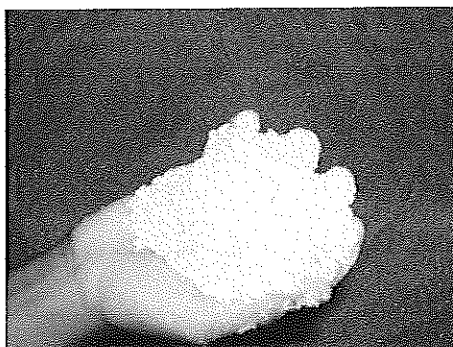
ดอก ออกดอกเป็นช่อสีขาว มีเปลือกหุ้มดอก สีคล้ายฟางข้าว ออกดอกพร้อมกันทั้งต้นหลังจากนั้นจะตายทั้งกอ

เมล็ด คล้ายเมล็ดข้าว

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาใบลานเชื่อว่า ใบฮวกเผาเอาขี้เถ้าใส่น้ำรับประทานแก้โรคนิว

152. ฮ้าข้าวเหนียว

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Oryza sativa* L.

ที่มา : บ้านหนองรุแซ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พืชล้มลุก วงศ์หญ้า พวงข้าวเหนียว นาสวน ไรต่อช่วงแสง

ต้น สูงประมาณ 150 เซนติเมตร ทรงกอแผ่ ปล้องสีเขียว ต้นค่อนข้างเอน

ใบ กาบใบและใบสีเขียว มีขนบนใบ ใบธงมีขนาดปานกลาง การแก่ของใบ

แก่ช้าปานกลาง

ดอก /ช่อดอก กลีบรองดอก ยาว 3.0 มิลลิเมตร สีฟาง รวงยาวปานกลาง รวงจับกัน

แน่นคอ

รวงยาว จำนวนรวงต่อตารางเมตรเฉลี่ย 470 รวง

เมล็ด จำนวนเมล็ดต่อรวง 113 เมล็ด ยอดเมล็ดสีฟาง เปลือกเมล็ดสีน้ำตาล

มีขนสั้น เมล็ดข้าวเปลือกมีขนาดเฉลี่ยยาว 10.07 มิลลิเมตร กว้าง 2.81 มิลลิเมตร และหนา 2.08

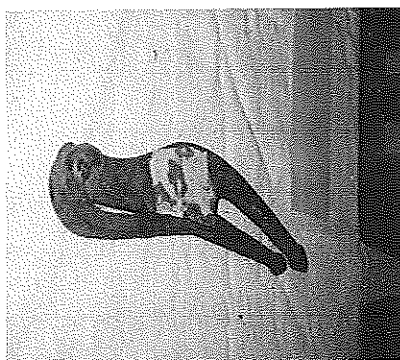
มิลลิเมตร น้ำหนัก 1000 เมล็ด เฉลี่ย 29.70 กรัม คิดเป็นน้ำหนักข้าวเปลือก 10.17 กิโลกรัมต่อถัง

ข้าวกล้องสีข้าวขนาดเมล็ดเฉลี่ย ยาว 7.2 มิลลิเมตร กว้าง 2.3 มิลลิเมตร และหนา 1.8 มิลลิเมตร

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ใช้รักษาเหนียวตมรมรักษาโรคนี้ัวแม่

อื่น ๆ

153. ขามีดชะนาก

ที่มา : สำนักศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ขามีดชะนากฝนกินเป็นยาแก้ก๊ีบแก้ป่วง
แก้กินผิด

154. ขี้เจี๊ยติบ (ดินประสีว)

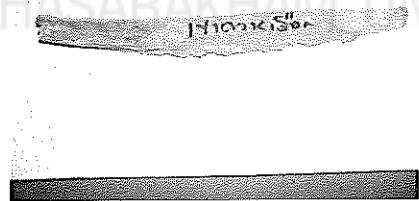

ที่มา : ตลาดสดเมืองมหาสารคาม

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ขี้เจี๊ย (ยากลิ้นจี่กลั่นเยี่ยว ,ยาขี้ฮาก,ยาชมองคอก)ใช้
รักษา โรคเยี่ยวหยด,โรคขหมองคอก
ขี้เจี๊ยติบนำมาตำผสมกับยาตัวอื่นมาปิดกระหม่อมแก้โรคซาง เป็นยาแก้กลาก

155. ควยค่อน (ควายเผือก)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ที่มา : บ้านหมอทองอินทร์ ประระห่ง

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ใช้เขาขูดเป็นฝอยแล้วดูดกินเป็นยา
แก้ริดสีดวงจมูก ใช้เขาขั้วบดเป็นยาแก้ชะเออะ ใช้กระดูกทำยาแก้กำเลือด ใช้กระดูกต้มอาบ
เป็นยาแก้บวม

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า เขาควาย (ยาลงเลือด) ใช้รักษา โรคลง
เลือด,ชะดวงดั่ง

156. คันคาก (คางคก)

ที่มา : ฤกษ์นา ชุตินา. 2543.

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า คางคก (ยาคยือ, ยามแม่เฮง) ใช้รักษา โรคคยือ, โรคแม่เอ็ง หนังกันคาก (ยาชะดวงที่) ใช้รักษา โรคคยือ ดับคันคากฝนเป็นยาแก้ลิ้นหด เอาตับฝนเป็นยาแก้กับ

157. จูดจี้

จูดจี้หรือกูดจี้เป็นแมลงปีกแข็งชนิดหนึ่ง กินมูลสัตว์เคี้ยวเอื้องและสัตว์อื่น ๆ (รวมทั้งมูลคน) เป็นอาหาร ชนิดที่ชาวอีสานเป็นจูดจี้ชี่ควาย - ชี่วัว หรือจูดจี้กินมูลสัตว์ เคี้ยวเอื้อง ส่วนจูดจี้ชี่ (คน) จะละเว้นไม่จับเป็นอันขาด จูดจี้ที่ถูกขุดมาคั่ว มีด้วยกัน 5 ชนิด คือ จูดจี้น้อย ตัวเล็กสีดำ ขนาดเมล็ดข้าวโพด เป็นจูดจี้ชนิดที่จับได้มากที่สุด จูดจี้หวาย ตัวขนาดเดียวกับกูดจี้เล็ก แต่ตัวบริเวณหัวและปีกมีสีเหลืองสลัดดำ จูดจี้ดำ ตัวขนาดเดียวกับจูดจี้เล็ก แต่มีน้ำตาลอ่อนหรือสีน้ำตาลอ่อนหรือน้ำตาลแก่ จูดจี้หมูนั เป็นจูดจี้ขนาดกลาง ตัวขนาดเท่าหัวดินสอดดำ ยาวประมาณ 1 ซม. สีดำ จูดจี้เบา เป็นจูดจี้ขนาดใหญ่ ตัวขนาดดั่งมะพร้าวหรือตัวกว้างชุดโพรงไว้กองชี่ควาย เพื่อวางไข่ ไข่แตกเป็นตัวหนอนดั่งงโตเต็มที่จะเปลี่ยนเป็นจูดจี้เบา ตัวอ่อนสีขาว ซึ่งเป็นระยะที่ถูกจับมาคั่วกิน เมื่อโตเต็มทีปีกจะแข็ง ขาแข็ง สีดำ หรือน้ำตาลแก่ ๆ ไม่นิยมกิน นอกจากจะจับมาชนกันเล่นสนุก เรียก “ชนจูดจี้เบา”

จูดจี้จะบินออกหากินในเวลากลางคืน คงอาศัยกลิ่นชี่ควายเป็นเครื่องกำหนดทิศทางเมื่อพบกองมูลสัตว์ - ควายจึงบินลงเกาะและใช้ส่วนหัวที่มีแผงแข็งเหมือนผานรถไถ เป็นเครื่องมือเจาะไช และกินเป็นอาหาร แล้วจึงขุดดินใต้กองชี่ควายหลบซ่อนกองฟ้าสาบ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านออกล่า “จูดจี้” การขุดจูดจี้จะขุดเฉพาะหน้าแล้ง หลังฤดูเก็บเกี่ยว ประมาณเดือนมกราคม - พฤษภาคม ซึ่งเป็นฤดูที่ชาวบ้านปล่อยวัวควายให้หากินอิสระในท้องทุ่งนา จึงเป็นช่วงที่ได้กระจายไปหากินทั่วทุกหนทุกแห่ง ที่มีวัวควายถ่ายมูลลงพื้นดิน การขุดจูดจี้ก็ง่าย ๆ เพียงแต่ใช้เสียมขุดแซะจับจูดจี้ได้ทุกตัว นำจูดจี้ขุดได้ใส่ครุหรือข้อง และต้องไม่ลืมใส่

ดินหรือน้ำลงไปเล็กน้อย เพื่อให้จุดจี้ลอยในน้ำหรือหลบในดิน มิฉะนั้นจะถือโอกาสบินหนี ในขณะที่เดียวกันจุดจี้จะถือโอกาสถ่ายของเสียออกมาผสมกับดินหรือน้ำ

ที่มา : ตลาดเมืองมหาสารคาม

ฤดูที่พบ

ประมาณเดือนมกราคม - พฤษภาคมตามท้องทุ่ง

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า จุดจี้ เผลาไฟบดเป็นยาแก้กั๊ก

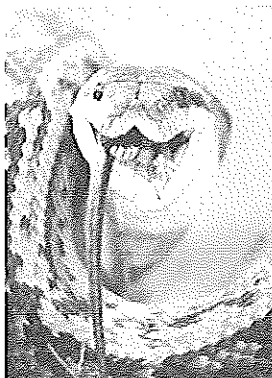
158. งาช้าง

ที่มา : บ้านหมอทองอินทร์ ประระทัง

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า งาช้างบดเข้ากับยาตัวอื่นนอมเป็นยาอุดตะคอกแก้

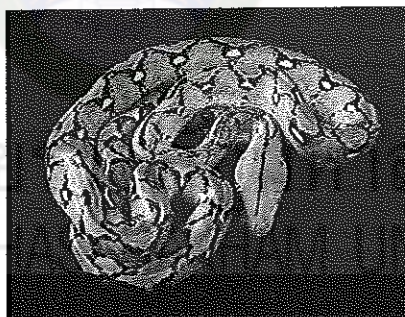
159. งูจงอาง

ที่มา : กฤษณา ชุตินา. 2543.

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า เอาน้ำมันและเอาบึงจงอางทาเป็นยาแก้งูกัด

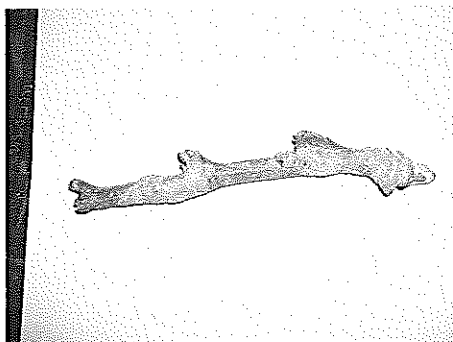
160. งูเหลือม

ที่มา : ร้านหมออู๊ด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า บึงเหลือม ใช้ฝนให้อมเป็นยาอุดตะคอกแหว่
 บีผสมกับหนังจระเข้ทาเป็นยากาง และบดใส่แผลเป็นยามีดบาดพล้ำบาด และเป็นยาแก้ไอเจ็บไข้
 บีหมักเป็นยาแก้โรคท้องบวม เอาบีดัดน้ำเหล้ากินเป็นยาแก้ชะเออะ เอาบิฝน
 เป็นยาแก้เสลด ใช้บิเป็นยาซางถืดตา ใช้ใส่เป็นยาซางลงท้อง ใช้บิเป็นยาแก้ฝีหัวขี้ ใช้บิผสมน้ำเหล้า
 แก้เจ็บท้องแล้ง ใช้บิเป็นยาลวงแก้วปากดำ

161. ตูกกา

ที่มา : บ้านหมอทองอินทร์ ประระทั้ง

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า เอาระตุกกาฝนเป็นยาแก้ชะเออะ ใช้ฝนอม ใช้
กระตุก แก้วซี่ป้ออก เยี่ยวป้ออก

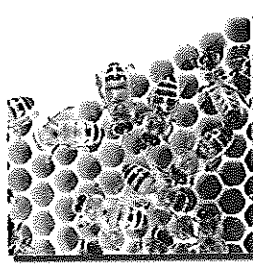
162. ตูกแฮ้ง

ที่มา : กฤษณา ชุตินา. 2543.

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า เอาระตุกแฮ้งฝนเป็นยาแก้ชะเออะ ใช้กระตุกฝน
กับน้ำแก้เสลด ใช้กระตุก แก้วซี่ป้ออก เยี่ยวป้ออก

163. น้ำผึ้ง (น้ำผึ้ง)

ที่มา : กฤษณา ชุตินา. 2543.

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า น้ำผึ้ง (ยาเจ็บท้องมูกเลือด, ยาลงเลือด, ยามีนทกิด เยี่ยวบ่ออก, ยาขับบ่ออก, ยาเยี่ยวเป็นเลือด, ยาชะเอิก, ยานิว, ยาป้าง, ยาคย้อหอบหืด, ยาหมากดกแตก, ยาลมหน้า, ยาลมชะอั้ง, ยาตาฝ้าลุ่ม, มยาเสลดขึ้น, ยาไอเลือดคออออก)

ใช้รักษา โรคลงเลือด, โรคมูก, โรคเสลด, โรคไอ(ระคายคอ), โรคคย้อ, โรคตามัว, โรคเยี่ยวไม่ออก หรือเยี่ยวอืด, โรคเยี่ยวเหลือง, โรคมีนทกิด, โรคนิวเลือด, โรคโหกแตกทั่วไป, โรคลม น้ำผึ้งใช้เป็นน้ำฝนยาเป็นยาเปือเห็ด เป็นยาอุจจาระไม่ออก ใช้ทำยาลูกกลอน

น้ำพังคา (น้ำฝน/น้ำค่าง)

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า น้ำพังคาแก้เสลด แก้ก้นคาย เป็นยาแก้ เยี่ยวบ่ออก

164. เบี้ยจ๊กจั่น (ต่างเบี้ยจ๊กจั่น)

ที่มา : กฤษณา ชุตินา. 2543.

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า เบี้ยจ๊กจั่นเผาเอาต่างแช่น้ำกินเป็นยานิวแม่

165. ปูดิบ (ปูนา)

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Esanthelphusa spp.* *Sayamia spp.*

ระยะที่เข้าทำลายพืช ตัวอ่อนและตัวเต็มวัยมีความสำคัญและลักษณะการทำลายเป็นปูน้ำจืด ทั่วประเทศพบ 10 ชนิด เป็นศัตรู สำคัญในนาข้าว กัดทำลายข้าวในระยะต้นกล้า โดยกัด กิน เฉพาะส่วนที่อ่อนและอวบน้ำ ได้ตลอดทั้งวันยกเว้น ช่วง มีแดดจัด พืชอาหาร ข้าว ชากพืชและชากสัตว์ ในน้ำ

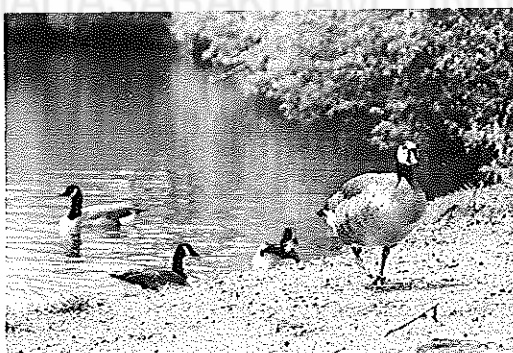
ที่มา : ตลาดสดจังหวัดมหาสารคาม

การป้องกันและกำจัด ควรใช้หลายวิธีร่วมกัน

1. ตักจับแล้วทำลายหรือใช้เป็นอาหารหรือเหยื่อตกหนู โดยใช้ลอบดัก ทางน้ำไหลหรือชุดหลุมฝังไหหรือบ่บ ใสกะปิหรือเศษปลาเพื่อล่อปลุงไห
2. ใช้ต้นกล้าข้าวที่แข็งแรงอายุประมาณ 30 วัน มาปลูก แทน
3. ระบายน้ำออกทันทีเมื่อกล้าข้าวตั้งตัวได้
4. ถ้าระบาดมากให้สารกำจัดแมลง เช่น เฟนิโทรไทออน (ซูมิไทออน 50%) อีโทเฟนพรอกซ์ (ทรีบอน 5%) ผสมน้ำแล้วเทราดในนาข้าวที่มี น้ำสูง 10 เซนติเมตร

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ไซมันปูติบคั้วรักษาโรคฟันเป็นหนอง เอามันเป็น ยาแก้หนองดำเป็นยาแก้ชะเออะ ดำใส่น้ำเป็นยาแก้กั๊บ

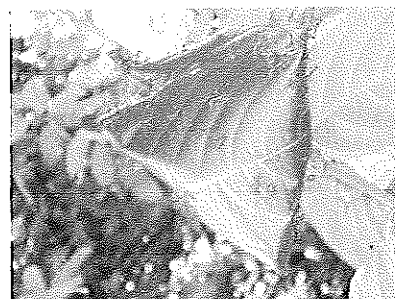
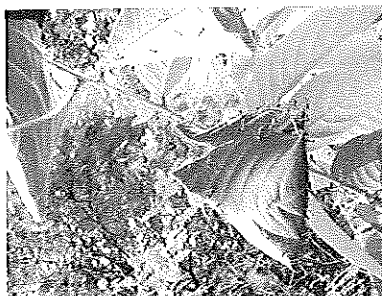
166. เป็ด

ที่มา : กฤษณา ชูติมา. 2543.

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า เปลือกไข่เป็ด (ยาชะเอิก) ใช้รักษา โรคชะเอิก ใช้ชนเป็ดคั้วเข้ากับยาตัวอื่นแล้วบดให้เข้ากันเป็นยาแก้แผลง ใช้หมกกินเป็นยาออกเหลือง ใช้ชนขั้ว บดเป็นยาแก้แผลง ใช้เปลือกไข่เป็นยาแก้ลิ้นหด เอาปีกกวักไข่เป็นยาแก้พายกุม ใช้ไข่เป็ดเป็นยาแก้กินผิด

167. มดแดงแต่้

ที่มา : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า มดแดง (ยามูกเลือด, ยาป่างหลวง) ใช้รักษา โรคมูก
มดผง (ยาฮัง) ใช้รักษา โรคคยื้อ มดแดงแต่้ตำรมเป็นยามะเส็งไฟซ้อน
ใช้เป็นยาแก้ฝีหัวขัว ยาฮมฝี่ ยาฮมพะยาด

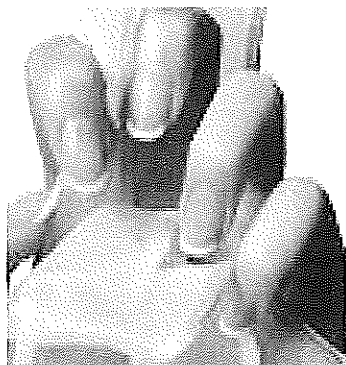
168. แมงล้นหมา

ที่มา : กฤษณา ชุตินา. 2543.

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า แมงล้นหมาฝนใส่น้ำเหล้าทาเป็นยาทาง
(ปากเปื่อย)

169. เล็บมือเล็บตีน

ที่มา : กฤษณา ชุตินา. 2543.

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า เล็บมือเล็บตีนใช้เป็นยาแก้พายกุม

170. ไล่เดือน

ที่มา : กฤษณา ชุตินา. 2543.

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ไล่เดือน (ยาลงเลือดจมูก, ยาสาละบาด) ใช้รักษา โรค
ลงเลือด ไล่เดือนเอาน้ำมากินเป็นยาทายากาง ใช้เป็นยาแก้ทนต์หวาย ใช้ทำยาแก้คาง ใช้ลำตัวแช่น้ำ
แก้กินอาหารผิด

171. หินสั้ม (สารสั้ม)

ที่มา : กฤษณา ชูติมา. 2543.

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า หินสั้มอุ่นไฟอมรักษาโรคแม่ฟันผนเป็นยา
แก้แมงคาเข้าหู เป็นยาแก้แฉ้วเป็นหนอง

172. แสด (แรด)

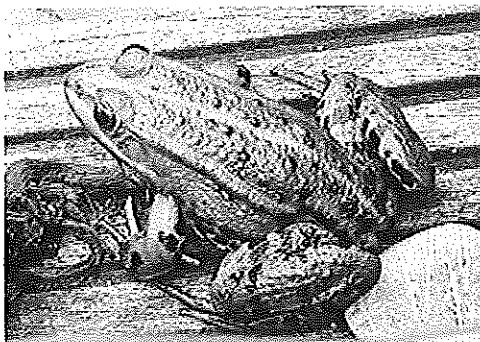
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ที่มา : บ้านหมอทองอินทร์ ประทัด

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า แสดใช้สอดตำเป็นยาแก้ชะเออะ เอาทั้งนอและงา
มาเผาไฟบดเป็นยาแก้ก๊ีบ

173. กบ

อาณาจักร Animalia

ไฟลัม Chordata

ชั้น Amphibia

อันดับ Anura

วงศ์ Ranidae

กบ เป็นสัตว์สี่เท้าจำพวกสะเทินน้ำสะเทินบก หรือเรียกได้อีกชื่อหนึ่งว่าสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ กบจัดอยู่ในวงศ์รานิดี (*Ranidae*) สกุลรานา (*Rana*) ผิวหนังขรุขระ ไม่มีขนและเกล็ด ที่บริเวณผิวหนังของกบจะมีต่อมเมือกและน้ำใส ๆ เพื่อช่วยให้ผิวหนังของกบนั้น มีความชุ่มชื้นอยู่เสมอ กบไม่มีคอและหางซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการว่ายน้ำ มีขา 2 คู่ ขาด้านหน้ามีขนาดเล็กและสั้น มีนิ้วเท้าสั้นนิ้วที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน โดยนิ้วที่หนึ่งหรือนิ้วหัวแม่มือ มีลักษณะเป็นตุ่มขนาดเล็ก ขาคู่หลังมีมัดกล้ามเนื้อที่มีความแข็งแรง คอยประคองและค้ำจุนให้กบสามารถกระโดดไปด้านหน้าได้อย่างรวดเร็ว มีข้อเท้าขนาดยาวช่วยในการกระโดด ระหว่างนิ้วเท้าทั้งห้าของขาคู่หน้าและหลัง มีหนังบาง ๆ เป็นแผ่น ๆ ยึดติดกันใช้สำหรับว่ายน้ำ

ลักษณะทั่วไป

กบเป็นสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ อาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งน้ำตื้น ๆ หรือแอ่งน้ำเล็ก ๆ มีหัวลักษณะคล้ายรูปทรงสามเหลี่ยม มีสัณฐานค่อนข้างแบนเรียบ ปากกว้าง นัยน์ตากกลมโตและโปน โดยบริเวณหนังตามีแผ่นเนื้อเยื่อบาง ๆ ซึ่งจะทำหน้าที่เปิดและปิดนัยน์ตาของกบ มีหูอยู่บริเวณด้านหลังของนัยน์ตาที่มีลักษณะเป็นแองกลม ๆ ทำหน้าที่เหมือนกับแก้วหูของมนุษย์ มีรูจมูกสองรูอยู่ด้านหน้าของนัยน์ตา ภายในปากมีฟันขนาดเล็กคล้ายกับซี่เลื่อย ลิ้นมีปลายแยกออกเป็นสองแฉก ใช้สำหรับจับแมลงและสัตว์อื่นเป็นอาหาร หายใจโดยใช้ปอดและสามารถหายใจได้ทางผิวหนัง มีการพบกบบางชนิดในอินโดนีเซียไม่มีปอด หายใจโดยผิวหนังอย่างเดียว

ในช่วงฤดูแล้ง กบโดยทั่วไปจะอยู่แต่ในรูและไม่ออกหาอาหารชั่วคราว ภาวะนี้มักเรียกว่า "กบจำศีล"

กบกลายเป็นที่นิยมบริโภคกันมากในปัจจุบัน เนื่องจากเนื้อกบมีโปรตีนที่มีคุณค่าทางอาหารสูง ทุกส่วนของร่างกายสามารถนำไปทำประโยชน์ได้หลากหลายชนิด เช่น หนังกบสามารถนำไปทำกระเป๋า รองเท้า เครื่องดนตรี และของชำร่วยต่าง ๆ ส่วนหัว อวัยวะระบบทางเดินอาหาร และกระดูกที่ตัดชำหาละแล้ว นำไปใช้เป็นอาหารเลี้ยงสัตว์ได้ ปัจจุบันกบได้กลายเป็นสัตว์เลี้ยงในการเกษตรของเกษตรกร

ลักษณะทางกายวิภาค

กบ เป็นสัตว์ที่มีไข่แดงปานกลาง ใช้เวลาประมาณ 6 วันหลังจากการปฏิสนธิ เอ็มบริโอจะเจริญเป็นลูกอ๊อด (tadpole) และสามารถหาอาหารกินเองได้พวกเอ็มบริโอที่เจริญนอกตัวแม่ จะมีส่วนที่ช่วยป้องกันอันตราย เช่น ไข่ไก่มีเปลือกแข็งหุ้ม ไข่กบมีวุ้นหุ้ม

ตลาดต่างประเทศ

ได้มีบริษัทเอกชนรวบรวมซื้อกบจากแหล่งต่างๆเพื่อส่งไปจำหน่ายต่างประเทศ ตลาดส่งออกที่สำคัญของไทย คือ ฮองกง นำเข้ากบประมาณร้อยละ 99.6 ของมูลค่าส่งออกกบของไทย ส่วนประเทศที่นำเข้าเนื้อกบที่สำคัญของโลกในปัจจุบัน ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม สหรัฐอาหรับเอมิเรต และเยอรมันตะวันตก การส่งออกจะทำทั้งในสภาพกบที่ยังมีชีวิตที่มีขนาดน้ำหนักตัวประมาณ 200 - 300 กรัม และในรูปของขาหลังกบแช่แข็งที่มีขนาดน้ำหนัก 25 - 30 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักตัวทั้งหมด ส่วนหนังกบก็มีการส่งออกด้วยเช่นกัน ประโยชน์ทางตรงของการเลี้ยงกบ

1. เป็นอุปกรณ์ทางการศึกษาทางการแพทย์ การวิจัย ทางชีววิทยา และการทดลองทางวิทยาศาสตร์
2. ให้ความเพลิดเพลิน
3. เป็นอาหารและเพิ่มพูนรายได้ให้กับครอบครัวและประเทศชาติ
4. ใช้ประโยชน์จากหนังและอวัยวะอื่น ๆ

ประโยชน์ทางอ้อม ได้ประโยชน์จากระบบนิเวศวิทยา โดยช่วยทำลายแมลง ศัตรูพืช ยุง บั๊ก ฯลฯ ใช้กระดูกทำปุ๋ย

กบในประเทศไทย

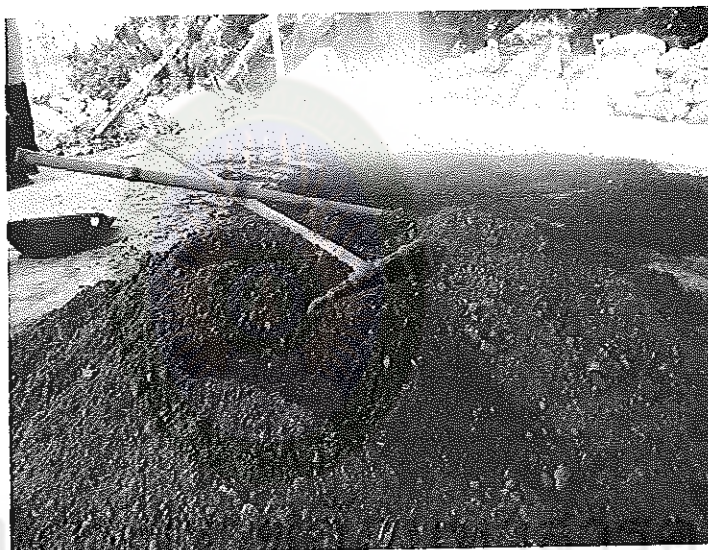
กบที่พบในประเทศไทยมี 38 ชนิด แต่ที่พบทั่ว ๆ ไป มีดังนี้ คือ กบบัว มีขนาดเล็กสีน้ำตาลอ่อน ขนาดโตเต็มที่ยาวประมาณ 2 นิ้ว น้ำหนักตัวประมาณ 30 ตัว ต่อหนึ่งกิโลกรัม

กบนา มีขนาดกลาง สีน้ำตาลปนดำ ขนาดโตเต็มที่ยาวประมาณ 4 นิ้ว น้ำหนักประมาณ 6 ตัว ต่อหนึ่งกิโลกรัม

กบจาน มีขนาดใหญ่ สีน้ำตาลปนเขียว ขนาดโตเต็มที่ยาวประมาณ 5 นิ้ว น้ำหนักประมาณ 4 ตัว ต่อหนึ่งกิโลกรัม

กบภูเขา หรือเขียดแลว เป็นกบที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองของโลก ชาวบ้านนิยมจับมาบริโภคกันมาก โดยเฉพาะที่แม่ฮ่องสอน กบภูเขาอยู่ในสภาพธรรมชาติมีปริมาณลดน้อยลงทุกที่ สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า กบ (ยาแม่เฮง) ใช้รักษา โรคช้ำซาก

174. มูลหมู

ขี้หมูจะปริมาณธาตุอาหารสูงกว่าขี้วัว และขี้ควาย ปุ๋ยคอกใหม่ ๆ จะมีปริมาณธาตุอาหารสูงกว่าปุ๋ยคอกที่เก่าและเก็บไว้นาน ทั้งนี้เนื่องจากส่วนของปุ๋ยที่ละลายได้ง่ายจะถูกชะล้างออกไปหมด บางส่วนก็กลายเป็นก๊าซสูญหายไปดังนั้นการเก็บรักษาปุ๋ยคอกอย่างระมัดระวังก่อนนำไปใช้ จะช่วยรักษาคุณค่าของปุ๋ยคอกไม่ให้เสื่อมคุณค่าอย่างรวดเร็ว

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ขี้หมู (ยามีนทกิด, *เยี่ยวป้ออกยาสาละบาด, ยากระบูรท้อง ใช้รักษา โรคมึนทกิด, โรคกะบูร ขี้หมู ใช้รักษา โรคมึนทกิด

176. เม่นใหญ่

ชื่อทางวิทยาศาสตร์ *Hystrix brachyura*

ลักษณะทั่วไป

มีลำตัวค่อนข้างใหญ่กว่าเม่นชนิดอื่น มีขนบนสันคอเป็นเส้นอ่อน ๆ ตั้งขึ้นดูคล้ายกับแผงคอ ขนตามลำตัวท่อนหน้ามีสีน้ำตาลไหม้เป็นขนค่อนข้างสั้น ส่วนขนตามลำตัวท่อนหลังเป็นขนยาว มีสีขาวและมีวงรอบขนสีดำอยู่กลางขน

ถิ่นอาศัย, อาหาร

พบใน ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ สุมาตรา บอร์เนียว พบในป่าทุกชนิด อาศัยตามโพรงดิน ซอกหินตามป่า

เม่นใหญ่แผงคอยาวกินผัก หญ้า เห็ด ไม้ เห็บ มัน หน่อไม้ เปลือกไม้บางชนิด ผลไม้ กระดุก สัตว์ และเขาสัตว์

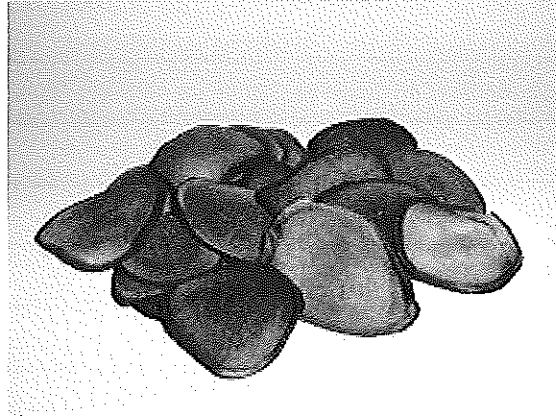
พฤติกรรม, การสืบพันธุ์

สามารถปรับตัวให้อาศัยในหลากหลายสภาพแวดล้อม หากินเวลากลางคืน ในเวลากลางวันจะหลบอยู่ในโพรงดิน เมื่อพบศัตรูจะแสดงอาการขู่ โดยกระพือเท้า ตั้งขนขึ้นและสั่นหางทำให้เกิดเสียงดัง เม่นไม่สามารถสลัดขนไล่ศัตรูได้ แต่ขนเม่นหลุดง่าย เมื่อศัตรูถูกขนเม่นตำ ขนจึงหลุดติดไปกับศัตรู

เม่นใหญ่แผงคอยาวเริ่มผสมพันธุ์ได้เมื่อมีอายุ 2 ปี ระยะตั้งท้องนาน 4 เดือน ออกลูกครั้งละ 2-3 ตัว

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ขนเม่น (ยากระบุง, ยาตาแดง, ยาตาฝ้าลุ่ม) ใช้รักษา โรคตามัว

177. เขากวางอ่อน

อาณาจักรพืช

Plantae

วงศ์

Orchidaceae

วงศ์ย่อย

Epidendroideae

สกุล

Phalaenopsis

สปีชีส์

Phalaenopsis cornu-cervi

ชื่อวิทยาศาสตร์

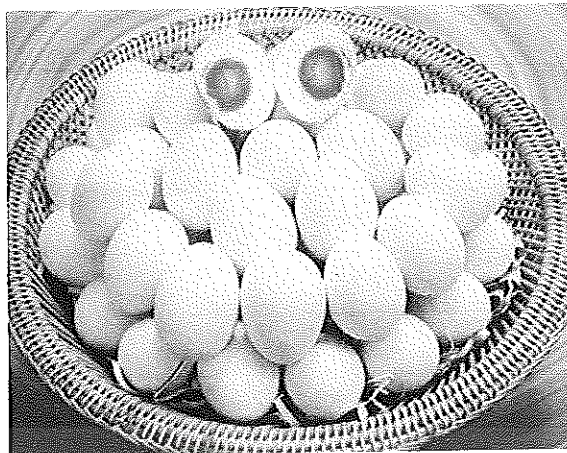
Phalaenopsis cornu-cervi (Breda) Blume & Rchb.f.

1860

เขากวางอ่อน เอื้องม้าลาย หรือเอื้องเขากวางอ่อน ชื่อวิทยาศาสตร์ : Phalaenopsis cornu-cervi (Breda) Blume & Rchb. f. เป็นกล้วยไม้ป่า มีลักษณะช่อของดอกคล้ายเขากวาง ดอกสีเหลือง มีแถบสีเข้ม ฤดูกาลออกดอกทั้งปี ลำต้นเจริญตามแนวยอด พบได้ตามป่าเขา ในสภาพภูมิอากาศอบอุ่นชื้น พบได้ในประเทศไทยหรือประเทศใกล้เคียง ในไทยพบเขากวางอ่อนได้ในหลายจังหวัด เช่น เชียงราย สุรินทร์ ชลบุรี จันทบุรี กาญจนบุรี และสตูล เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการใช้ประโยชน์ตามตำรายาของจีนมาเป็นเวลาที่ยาวนาน

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า เขากวาง (ยามันทกิด,*เยี่ยวบ่อก,ยาสะดวง ท้องผูกเลือด) ใช้รักษา โรคมีนทกิด

178. ไข่เป็ด

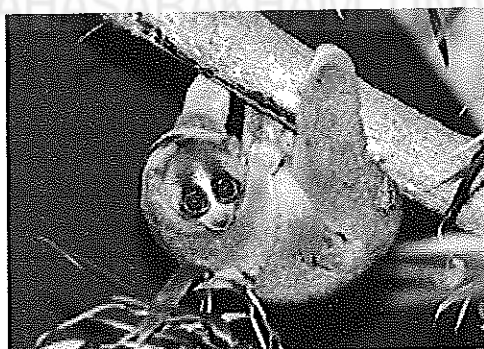

ความเป็นมา

ไข่เป็นอาหารโปรตีนที่มีประโยชน์ ให้สารอาหารประเภทโปรตีนที่ช่วยในการเจริญเติบโต และซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอของร่างกาย หาซื้อง่ายราคาไม่แพง สามารถนำมาประกอบอาหารได้หลายประเภท

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ไข่เป็ด(ยาค่อยเล็ดค่อยลม) ใช้รักษา เปลือกไข่เป็ด (ยาชะเอิก) ใช้รักษา โรคชะเอิก

179. ลิงลม

อันดับ	Primates
วงศ์	Lorisidae
วงศ์ย่อย	Lorinae
สกุล	Nycticebus
สปีชีส์	<i>N. coucang</i>

ลิงลม หรือ นางอาย (อังกฤษ: Slow loris) เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในอันดับวานรขนาดเล็ก มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Nycticebus coucang* มีรูปร่างอ้วนกลมคล้ายตุ๊กตา ตากลมโต หูมีขนาดเล็กและสั้น แขนขาค่อนข้างสั้น นิ้วที่สองจะมีเล็บที่ยาวและงอเข้ามาหาตัว หางสั้นมากจนแทบไม่มีหาง มีสีขนที่หลากหลาย ขนนุ่มละเอียด สั้น เหมือนกำมะหยี่ บางตัวอาจมีสีเทา บางตัวอาจมีสีน้ำตาลเข้ม หรือสีเหลืองนวล ๆ หรือบางตัวอาจมีสีดำ สันหลังมีเส้นสีเข้มลากยาวลงมาจากหัวถึงกลางหลัง มีความยาวลำตัวและหัว 30-38 เซนติเมตร ความยาวหาง 1-2 เซนติเมตร น้ำหนักประมาณ 1 กิโลกรัม

มีการกระจายพันธุ์ที่ค่อนข้างกว้างขวาง พบอยู่ทั่วไปใน ไทย, ลาว, เวียดนาม, กัมพูชา, พม่า, มาเลเซีย, เกาะสุมาตรา, เกาะชวา, เกาะบอร์เนียวในอินโดนีเซีย และ เกาะมินดาเนาในฟิลิปปินส์

ลิงลม สามารถปรับตัวให้อยู่ในป่าทุกสภาพ แม้แต่ป่าที่ถูกแผ้วถางแล้ว มักเคลื่อนย้ายไปมาบนยอดไม้ หากินในเวลากลางคืน นอนหลับพักผ่อนในเวลากลางวัน โดยอาหารหลัก คือ แมลง และสัตว์เลื้อยคลาน มีพืชและผลไม้เป็นอาหารเสริม ตัวผู้จะดื่มน้ำในปริมาณมากและปัสสาวะรดไว้ตามต้นไม้ เพื่อประกาศอาณาเขต ปกติเคลื่อนตัวอย่างเชื่องช้า แต่สามารถเคลื่อนไหวได้รวดเร็วยามจับแมลงกิน และเคลื่อนไหวได้รวดเร็วมากเป็นพิเศษเมื่อถูกลมพัดแรง ๆ ถึงเป็นที่ของชื่อ ลิงลม เวลาตกใจหรือถูกจับได้จะชอบขुकหน้าไว้ในแนวขน จึงเป็นที่มาของชื่อนางอาย ไม่มีฤดูผสมพันธุ์ที่แน่นอน ใช้เวลาตั้งท้อง 90 วัน และมีระยะเวลาให้นมลูกประมาณ 193 วัน

ในอดีตพบบ่อย ตามชายป่า แต่ในปัจจุบันลดปริมาณลงมาก เนื่องจากถูกจับไปเป็นสัตว์เลี้ยง และถูกล่าเพื่อปรุงยาสมุนไพร รวมทั้งเป็นอาหารของชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณชายป่าด้วย นอกจากนี้ ลิงลม ยังมีชื่อเรียกอีก เช่น "ลิงจุ่น" เป็นต้น

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ตุ๊กลิงลม (ยาชคิวิ) ใช้รักษา โรคชะคิวิ

180. ปลาร้า

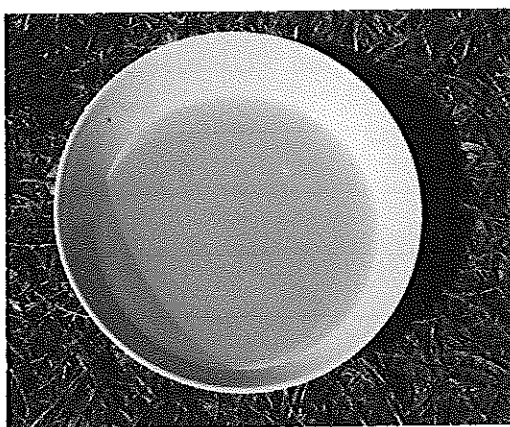
ปลาร้า หรือปลาแดก ในภาษาอีสาน เป็นอาหารท้องถิ่นภาคอีสานของไทย และ ลาว รวมถึงบางส่วนของเวียดนาม โดยมักทำจากปลาน้ำจืดขนาดเล็ก เช่น ปลาสวาย ปลากระตี่ มาหมักกับรำข้าวและเกลือ แล้วบรรจุใส่ไห โดยทั่วไปจะหมักไว้ 7-8 เดือน และนำมารับประทานได้ โดยในบางที่มีค่านิยมว่า หมักให้เกิดหนอนจะยิ่งเพิ่มรสชาติยิ่งขึ้น ปัจจุบันการทำปลาร้าได้พัฒนาขึ้นไปสู่ระดับสากลมากขึ้น มีปลาร้าพาสเจอร์ไรซ์ เพื่อฆ่าเชื้อโรคก่อนด้วย หรือปลาร้าอนามัย แต่ส่วนใหญ่ปลาร้าก็ยังนิยมทำแบบเดิม โดยตัดขายตามน้ำหนักตามตลาดสดต่าง ๆ ปลาร้านำไปปรุงอาหารได้หลายชนิด ตั้งแต่ น้ำพริก หลน จนถึงนำไปทอด นึ่ง เผา แล้วแต่ขนาดของปลาร้า นำปลาร้าไปต้มกับน้ำแล้วกรองเอาแต่น้ำเป็นน้ำปลาร้าเป็นเครื่องปรุงรสที่สำคัญของอาหารอีสาน อาหารที่ปรุงด้วยปลาร้าที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปคือส้มตำโดยส้มตำที่ใส่ปลาร้านั้นจะเรียกว่า *ส้มตำลาว* หรือ *ส้มตำปลาร้า* เพื่อให้ต่างจากส้มตำใส่กุ้งแห้งที่เรียกส้มตำไทย ปลาร้าที่นิยมใส่ในส้มตำมี 3 แบบ คือ

ปลาร้าตัวงหรือปลาแดกน้อย ทำจากปลาตัวเล็ก หมักกับเกลือ รสเค็มกลมกล่อม ปลาร้าโหน่ง รสจัดกว่าปลาร้าตัวง โดยหมักปลากับเกลือและรำข้าว รำข้าวจะช่วยเร่งให้ปลาร้าเป็นเร็ว สีออกแดงและหอม ปลาร้าขี้ปลาหู ทำจากไส้ปลาหู มีกลิ่นหอมที่เป็นเอกลักษณ์ นิยมนำมาทำเป็นน้ำปลาร้าไว้ปรุงรสส้มตำ

จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่า ปลาร้า เป็นอาหารของวัฒนธรรมอีสานมานานกว่า 6,000 ปีแล้ว โดยพบวัสดุที่คล้ายกับไหหมักปลาร้า

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า น้ำปลาแดกดิบ (ยาหมักหม่น) ใช้รักษา โรคท้องหมักหม่น ปลาแดกปลาน้อย (ยากกแซ่วไค้) ใช้รักษา โรคฟัน

182. น้ำมันหมู

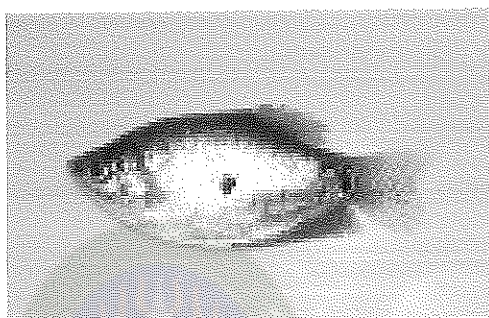
คือไขมันชนิดหนึ่งที่ไม่ดีต่อร่างกาย หรือเรียกว่าเป็นกรดไขมันที่ไม่จำเป็นเพราะร่างกายสามารถสร้างขึ้นมาได้มันเป็นกรดไขมันชนิดอิ่มตัว ซึ่งจะเพิ่ม โคลเลสเตอรอล ก่อให้เกิดเส้น

เลือดดีบ ดังนั้น ควรเลือกใช้น้ำมันพืชในการปรุงอาหารส่วนมากรีน ก็ไม่ควรกิน เพราะอุดมไปด้วย trans fat (ไขมันแปรรูปในอาหาร) ทำให้เกิดความเสี่ยงในการเป็นโรคหัวใจถึงสองต่อคือมันจะไปเพิ่มระดับคอเลสเตอรอลเลว (LDL) และลดระดับคอเลสเตอรอลดี (HDL) ลง

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า น้ำมันหมู (ยาชะดวงหี, ยาบาดเส้นฮวงฮั่ว, ยาฮวงฮั่ว, ยาเสลด) ใช้รักษา โรคเสลด, โรคชะดวง มันทู (ยาแม่เฮงไฟ, ยาแม่เฮง) ใช้รักษา โรคแม่เฮง

183. ปลากระเดียด

ชื่อที่เรียก	ปลากระเดียด
ชื่ออื่น ๆ	ปลากระตี่หม้อ
หมวดหมู่ทรัพยากร	สัตว์

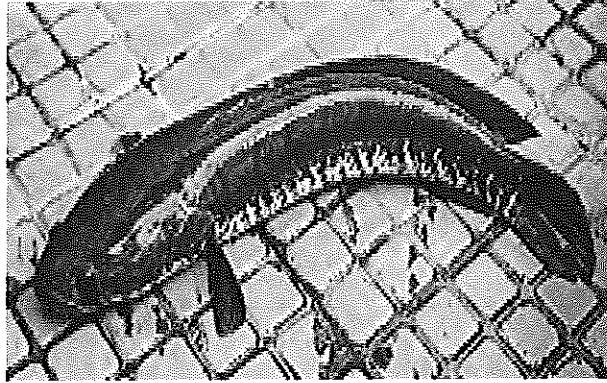
ลักษณะ

เป็นปลาที่อยู่ในสกุลเดียวกัน แต่กระตี่หม้อมีรูปร่างป้อมกว่า ส่วนท้ายไม่เรียวยาวเล็ก หัวเล็ก ตาเล็ก ปากเล็กอยู่ปลายสุดของจะงอยปาก ลำตัวแบนข้างเล็กน้อย ส่วนหลังยกสูงเล็กน้อย ครีบออกเล็ก ครีบท้องเป็นเส้นยาว ครีบหางเว้าตื้นปลายใน เกือบมีขนาดใหญ่ ตัวมีสีเทาอมสีฟ้าหรือสีคล้ำตามแนวพาดขวางหรือพาดเฉียง ตลอดลำตัวด้านข้างหลายแถบรวมถึงที่ข้างแก้มกลางลำตัวด้านข้างและโคนครีบหางมีจุดสีดำขนาดใหญ่แห่งละจุด ครีบกันมีจุดประสีส้มหรือเหลือง ขอบครีบสีเหลือง ครีบอื่นสีใส ครีบหางใสมีสีประคล้ำ

ประโยชน์

นิยมบริโภคในท้องถิ่น และปลากระตี่นาง นอกจากนี้ยังนิยมเลี้ยงเป็นปลาสวยงามอีกด้วย
สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ปลากระเดียด (ยาเข่วหมัน) ใช้รักษา โรคฟัน

184. ปลาช่อน (ปลาค้อ)

ปลาช่อน (อังกฤษ: Common snakehead, Chevron snakehead, Striped snakehead) ปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Channa striata* อยู่ในวงศ์ปลาช่อน (Channidae)

มีส่วนหัวค่อนข้างโต รูปร่างทรงกระบอกยาว ครีบหางเรียวยาวปลายมน ปากกว้าง ภายในปาก มีฟันเขี้ยวบนเพดาน ลำตัวสีคล้ำอมมะกอกหรือน้ำตาลอ่อน มีลายเส้นทแยงสีคล้ำตลอดทั้งลำตัว 6-7 เส้น ด้านท้องสีจางตัดกับด้านบน ครีบสีคล้ำมีขอบสีเหลืองอ่อน ครีบท้องจาง มีขนาดลำตัวประมาณ 30-40 เซนติเมตร ใหญ่สุดได้ถึง 1 เมตร

โดยปลาช่อนชนิดนี้มีความพิเศษไปกว่าปลาช่อนชนิดอื่น ๆ คือ สามารถแยกไถ่ตัวคืบคลานไปบนบกเพื่อหาที่อยู่ใหม่ได้ รวมทั้งสามารถหลบอยู่ในใต้ดินในฤดูฝนแล้งเพื่อรอฝนมาได้เป็นแรมเดือน โดยสะสมพลังงานและไขมันไว้ ที่เรียกว่า "ปลาช่อนจำศีล" พบอาศัยอยู่ในแหล่งน้ำทั่วประเทศไทย พบไปจนถึงเอเชียใต้, พม่าและอินโดนีเซีย นิยมนำมาบริโภค

ปรุงเป็นอาหารได้หลากหลายทั้งสดและตากแห้ง เป็นปลาน้ำจืดเศรษฐกิจที่สำคัญจนอาจเรียกได้ว่าเป็นปลาน้ำจืดเศรษฐกิจอันดับหนึ่ง เลี้ยงได้ทั้งในบ่อและกระชังตามริมแม่น้ำ นอกจากนี้ยังนิยมเลี้ยงเป็นปลาสวยงามด้วย โดยเฉพาะตัวที่สีกลายเป็นสีเผือกหรือปลาที่พิการตัวสั้นกว่าปกติปลาช่อนในบางพื้นที่ เช่น ที่จังหวัดสิงห์บุรี ขึ้นชื่อมาก ที่เรียกว่า "ปลาช่อนแม่ลา"

มีประเพณีพื้นถิ่นคือเทศกาลกินปลาปลาช่อน มีชื่อเรียกตามภาษาถิ่นในแต่ละภาคว่า "หลิม" ในภาษาเหนือ "ค้อ" หรือ "ก๊วน" ในภาษาอีสาน เป็นต้น

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ปลาค้อ (ยาโอ) ใช้รักษา โรคไอ(ระคายคอ)

185. ปลาตุ๊ก

ปลาตุ๊ก (อังกฤษ: walking catfish) ใช้เรียกปลากลุ่มหนึ่งในสกุล *Clarias* ในวงศ์ Clariidae มีการแพร่กระจายพันธุ์ในน้ำจืดและน้ำกร่อยตามแหล่งน้ำของทวีปเอเชียและแอฟริกา เป็นปลาไม่มีเกล็ด ลำตัวยาว มีหัวที่แบนและแข็ง มีหนวดยาวแปดเส้น มีครีบหลังและครีบกันยาว เกินครึ่งของความยาวลำตัว จุดเริ่มต้นของครีบหลังอยู่ลำหน้าจุดเริ่มต้นของครีบท้อง ครีบหลังไม่มีเงี่ยงแข็ง ไม่มีครีบไขมัน ครีบหางมนกลม ครีบทั้งหมดเป็นอวัยวะจากกัน สามารถหายใจและครีบลานบนบกได้เมื่อถึงฤดูแล้ง เป็นปลาวางไข่ เป็นปลากินเนื้อ โดยเฉพาะเมื่อตัวโตเต็มที่ชอบกินปลาอื่นที่ตัวเล็กกว่าเป็นอาหาร รวมถึงกินซากพืชและซากสัตว์อีกด้วย

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ปลาตุ๊ก (ยาชมองคอก) ใช้รักษา โรคชมองคอก มันทู (ยาแม่เฮงไฟ, ยาแม่เฮง) ใช้รักษา โรคแม่เฮง

186. เปลือกไข่ไก่

เปลือกไข่ มีประโยชน์ในการไล่แมลง เพลี้ย และไร ได้ค่ะป่าพิสุจน์ได้ด้วยตัวเอง ตอนที่เอามาใช้ปากก็ไม่แน่ใจว่าจะใช้ได้ แต่ตอนนี้แน่ใจแล้วเพราะว่าตั้งแต่ใช้เปลือกไข่โรยหน้ากระดาษปรากฏว่าไรแดง ไม่มี แมลง(หนอนก็ไม่มี) คิดว่า เทคนิคนี้มีประโยชน์มากเพราะไม่ต้องใช้สารเคมี ปลอดภัยด้วย

187. แรด

ชื่อสามัญของแรด คือ Rhinoceros มาจากภาษากรีกคำว่า $\rho\acute{\iota}\nu\omicron\varsigma$ rhinos หมายถึง จมูก และ keras หมายถึง เขา ดังนั้นคำว่า rhinoceros อาจแปลได้ว่า จมูกเขาแรด เป็นสัตว์อยู่ในไฟลัมสัตว์มีแกนสันหลัง ชั้นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม อันดับสัตว์กีบคี่ ในวงศ์ Rhinocerotidae แรดถือว่าเป็นสัตว์ขนาดใหญ่ อาจเรียกได้ว่าเป็นสัตว์บกที่มีขนาดใหญ่ที่สุดรองจากช้างก็ว่าได้ เพราะแรดอาจมีขนาดยาวได้ถึง 3.6-5 เมตร ความสูงของไหล่ 1.6-2 เมตร น้ำหนัก 2.3-3.6 ตัน

แรดมีรูปร่างโดยทั่วไปคือ ตาเล็ก ปากจุ่มเป็นรูปสามเหลี่ยมหรือสี่เหลี่ยม มีหนังที่หนามาก ในบางชนิดอาจเห็นเป็นชั้นคล้ายเกราะ และมีลักษณะเด่นที่สุด คือ เขาบริเวณสันจมูกที่งอกแหลมยื่นยาวออกมา เรียกกันว่า "นอ" ซึ่งใช้เป็นอาวุธในการพุ่งชนป้องกันตัว

ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว นอไม่ใช่เขาหรือกระดูกหากแต่เป็นขนที่ขึ้นอย่างหนาแน่นจนกลายเป็นของแข็ง นอแรดอาจยาวได้ถึง 1.5 เมตร แรดโดยทั่วไปจะมีนอ 2 นอ แต่บางชนิดจะมีเพียง

นอเดียวแรดเป็นสัตว์ที่ไม่มีต่อมเหงื่อ ดังนั้นจึงชอบนอนแช่โคลนหรือแช่ปลักเหมือนหมูหรือสัตว์ชนิดอื่น ๆ เพื่อดับความร้อนและไล่แมลงที่มารบกวน หากินในเวลากลางคืน กลางวันนอนพักผ่อนซึ่งอาจนอนหลับในท่ายืนก็ได้แรดเป็นสัตว์ที่มีสายตาแย่มาก แต่มีประสาทรับกลิ่นและประสาทหูดีเยี่ยม จึงเป็นสัตว์ที่มีนิสัยขี้ขลาดง่าย โกรธง่าย ประกอบกับขนาดลำตัวที่ใหญ่จึงมักไม่ค่อยมีศัตรูตาม

ธรรมชาติ ในปัจจุบันมีแรดหลงเหลืออยู่เพียง 5 ชนิด เท่านั้น

พบในทวีปแอฟริกา 2 ชนิด ในเอเชีย 3 ชนิด และทุกชนิดเป็นสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์แล้วทั้งสิ้น ศัตรูของแรดเพียงอย่างเดียว คือ มนุษย์ ที่ล่าแรดเพื่อเอานอเนื่องจากเชื่อว่ามีสรรพคุณทางยา โดยเฉพาะยาจีนเชื่อว่าเป็นยาเย็น สามารถดับพิษไข้ได้

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า หนังแรด (ยาบาด) ใช้รักษา โรคบาด

188. เกลือ

เกลือ เป็นแร่ธาตุทางโภชนาการชนิดหนึ่ง โดยหลักแล้วคือโซเดียมคลอไรด์ (เกลือแกง) ซึ่งสามารถสกัดได้จากสัตว์และพืช แต่เกลือจากพืชบางครั้งอาจเป็นพิษ เกลือบริโภคสามารถผลิตได้จากน้ำทะเลหรือดินเค็ม เป็นเครื่องปรุงอาหารที่ให้รสเค็มที่มีมาตั้งแต่โบราณ สามารถใช้ถนอมอาหาร ในประวัติศาสตร์ เกลือเคยถูกใช้เป็นค่าตอบแทนในกองทัพโรมัน และในหลายศาสนาก็มีการกล่าวถึงเกลือไว้ด้วย

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า เกลือ(ยาห้ามเลือดคอก, ยาเลือดขึ้น, ยามินทกิด คือ ขี้บ่ออก, ยาเยี่ยวกลั่น, ยาชะเอิก(สะเอิก), ยานิว, ยานิวชี้แล่น, ยานิวเลือด, นิวปุน, ยาลมก้อน, ยาต้ามัว, ยาตาฝาลุ่ม, ยาไอ, ลมปัดตะนาส)

ใช้รักษา โรคนิวชี้แล่น, โรคนิวเลือด, โรคนิวทั้งมวล, โรคปัดตะนาส

189. เกลือแร่

เกลือแร่เป็นสารอาหารที่จำเป็นต่อร่างกายมาก แม้เกลือแร่จะไม่ใช่สารอาหารที่ให้พลังงานและความอบอุ่นแก่ร่างกายก็ตาม

ประโยชน์ของเกลือแร่ชนิดต่าง ๆ

แคลเซียม

1. เป็นส่วนประกอบสำคัญของกระดูกและฟัน หากร่างกายขาดแคลเซียมจะทำให้โครงร่างของร่างกายเจริญเติบโตไม่เต็มที่ และเป็นโรคกระดูกอ่อน

2. ช่วยควบคุมการทำงานของหัวใจ กล้ามเนื้อ และระบบประสาท

3. ช่วยทำให้เลือดแข็งตัว และทำให้เลือดหยุดเมื่อร่างกายเกิดบาดแผล

ฟอสฟอรัส

1. ทำงานร่วมกับแคลเซียมในการสร้างกระดูกและฟัน

2. ควบคุมการปล่อยพลังงานในการเผาไหม้ของคาร์โบไฮเดรต ไขมัน และโปรตีน

3. ควบคุมสมดุลของความเป็นกรดและด่างในเลือด

4. เป็นส่วนประกอบของสมองและไขสันหลัง

เหล็ก

1. เป็นส่วนประกอบสำคัญของ "ฮีโมโกลบิน" ในเม็ดเลือดแดง หากร่างกายขาดธาตุเหล็ก จะทำให้เป็นโรคโลหิตจาง ซึ่งมีอาการซีด อ่อนเพลีย เหนื่อยง่าย
2. เหล็กยังเป็นส่วนประกอบของกล้ามเนื้อเยื่อต่าง ๆ โดยทำหน้าที่ขับออกซิเจนที่เลือดนำมาไว้ใช้

ไอโอดีน

ธาตุไอโอดีนมีประโยชน์ต่อร่างกาย คือ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของฮอร์โมนที่ผลิตจากต่อมธัยรอยด์ ฮอร์โมนนี้ทำหน้าที่ควบคุมให้ร่างกายเจริญเติบโตตามปกติ ถ้าร่างกายขาดไอโอดีนจะทำให้ต่อมธัยรอยด์โตขึ้น ซึ่งเรียกว่า "โรคคอพอก" ดังนั้นไอโอดีนจึงมีประโยชน์ในการป้องกันโรคคอพอก และไม่ทำให้ร่างกายเตี้ย แคระแกร็น

โซเดียม

1. ช่วยทำให้น้ำในเนื้อเยื่อและหลอดเลือดมีความสมดุล
2. ช่วยทำให้ระบบต่าง ๆ ของร่างกายทำงานปกติ โดยเฉพาะการขับถ่ายของเสียทางไตและผิวหนัง

190. ถ่าน

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
RAJABHAT MAHARAJAPHANJEE UNIVERSITY

ประโยชน์ของถ่านมีใจความว่า "ใช้ป็นสารปรับปรุงดิน เนื่องจากถ่านไม่มีรพูนมากมาย เมื่อใส่ถ่านไม้ลงดิน จะทำให้ร่วนซุย อุ่มน้ำและอากาศได้มากขึ้น ทำให้รากพืชขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว ทั้งยังดูดซับปุ๋ยในโตรเจนไม่ให้ระเหยสู่อากาศในรูปของแก๊สแอมโมเนีย ทำให้ประหยัดปุ๋ยรวมทั้งแร่ธาตุต่าง ๆ ที่มีอยู่ในถ่านไม้ จะเป็นแหล่งจุลธาตุ (Trac Element) สำหรับพืชเป็นอย่างดี" สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ถ่านไฟ (ยาสาละบาด) ใช้รักษา โรคสาละบาด ถ่านไม้สัง(ยาบาดเป็นแม่) ใช้รักษา โรคบาด

191. ทราย

ทราย เป็นตัวอย่างหนึ่งของวัสดุจำพวก สสารแบบเม็ด (granular matter) ตามธรรมชาติแล้ว ทรายเกิดจากหินที่ถูกย่อยเป็นเม็ดละเอียด ซึ่งหมายถึงทรายทั่ว ๆ ไปที่เราพบเห็นตามชายหาด แต่อีกความหมายหนึ่งในแง่วิทยาศาสตร์ (โดยเฉพาะทางธรณีวิทยา) แล้ว หมายถึงชื่อขนาดของอนุภาคขนาดเม็ด "ทราย" ที่มีขนาดอนุภาคหรือเม็ดตะกอนระหว่าง 0.0625 ถึง 2 มิลลิเมตร อนุภาคหนึ่ง ๆ ของทรายนั้น เรียกว่า "เม็ดทราย" ขนาดของอนุภาคที่เล็กถัดลงไป เรียกว่า ทรายแป้ง (silt) เป็นอนุภาคที่มีขนาดเล็กกว่า 0.0625 มิลลิเมตร จนถึง 0.004 มิลลิเมตร ส่วนขนาดของอนุภาคที่ใหญ่กว่าขนาดอนุภาคของทราย เรียกว่า กรวด (gravel) อนุภาคมีขนาดใหญ่กว่า 2 ถึง 64 มิลลิเมตร (ท่านสามารถศึกษาการแบ่งขนาดของอนุภาคทางธรณีวิทยาได้จาก grain size) เมื่อใช้นิ้วดูเบา ๆ ขนาดอนุภาคทรายนั้นจะให้ความรู้สึกสาก ส่วนอนุภาคทรายแป้งนั้นจะรู้สึกเหมือนนิ้วดูผงแป้ง แต่จะรู้สึกสาก ๆ เพียงเล็กน้อย

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า ทราย (ยาชะเอิก) ใช้รักษา โรคชะเอิก

192. น้ำ

น้ำ เป็นของเหลวชนิดหนึ่ง ที่มีอยู่มากที่สุดบนผิวโลก และเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทุกชนิดที่มนุษย์รู้จัก เราสามารถพบน้ำได้ในหลาย ๆ สถานที่ อาทิ ทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง และในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น น้ำแข็ง หิมะ ฝน ลูกเห็บ เมฆ และไอน้ำ

น้ำมีรูปแบบและสถานะเป็นของเหลว แต่น้ำก็ยังมีในรูปของสถานะของแข็งที่เรียกว่า น้ำแข็ง และสถานะแก๊สที่เรียกว่าไอน้ำ น้ำปริมาณประมาณ 1.460 เพตะตัน ปกคลุม 71% บนพื้นผิวโลก ส่วนมากในมหาสมุทรและในแหล่งน้ำแห่งใหญ่ทั่วไป น้ำ 1.6% อยู่ภายใต้หินหรือพื้นดินที่ยังมีน้ำแข็งอยู่ และอีก 0.001% อยู่ในอากาศในรูปแบบของไอน้ำและก้อนเมฆซึ่งเป็นลักษณะของส่วนหนึ่งของของแข็งและของเหลวลอยอยู่บนอากาศและเกิดการตกตะกอน

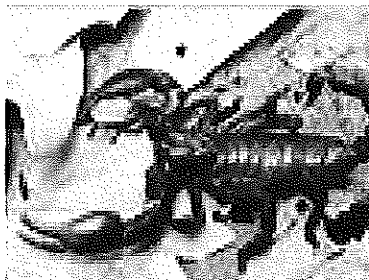
น้ำบนโลกบางส่วนถูกบรรจุลงในสิ่งของต่าง ๆ ที่เกิดโดยธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น บนโลก อย่างเช่น อ่างเก็บน้ำ ในร่างกายของสัตว์และพืช ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และร้านอาหาร

น้ำในมหาสมุทรมีอยู่มากถึง 97% ของพื้นผิวน้ำทั้งหมดบนโลก ธารน้ำแข็งและน้ำแข็งขั้วโลกอีก 2.4% และที่เหลือคือน้ำที่อยู่บนพื้นดิน เช่น แม่น้ำ ทะเลสาบ บ่อน้ำ อีก 0.6% น้ำเคลื่อนที่อย่างต่อเนื่องผ่านวัฏจักรของการกลายเป็นไอหรือการคายน้ำ การตกลงมาเป็นฝน และการไหลของน้ำซึ่งโดยปกติจะไหลไปสู่ทะเล ลมเป็นตัวพาไอน้ำผ่านเหนือพื้นดินในอัตราที่เท่า ๆ กันเช่นเดียวกับการไหลออกสู่ทะเล น้ำบางส่วนถูกกักขังไว้เป็นเวลาหลายยุคหลายสมัยในรูปแบบของน้ำแข็งขั้วโลก ธารน้ำแข็ง น้ำที่อยู่ตามหินหรือดิน หรือในทะเลสาบ บางครั้งอาจมีการหาน้ำสะอาดมาเลี้ยงสิ่งมีชีวิตบนพื้นดิน น้ำใสและสะอาดนั้นเป็นสิ่งจำเป็นต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ

น้ำมีสมบัติเป็นตัวทำละลายที่ดีมาก เราจึงไม่ค่อยพบน้ำบริสุทธิ์ในธรรมชาติ ดังนั้นน้ำสะอาดที่เหมาะสมต่อการบริโภคของมนุษย์จึงเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง ในบางประเทศปัญหาการขาดแคลนน้ำเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อสังคม และเศรษฐกิจของประเทศนั้นอย่างกว้างขวาง

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า น้ำ(ยาเยี่ยวกลั้น,ยานิว,ยานิวทั้งมวล,ยาเจ็บหัว,ยาพิศใจ,ยาลมก้อน,ยาลมในท้องพื่อขึ้นพื่อลง,ยาขี้ฮาก,ยาตาฝาลุ่ม,ยาลมปิดตะนาส) ใช้รักษา โรคพิศใจ,โรคเสลด,โรฟัน น้ำเต็ด(ยาหมากโหมกแตกแม่ขึ้น,ยาผ่ากุมตา,ยาก่อเยื่อค้อยลม) ใช้รักษา โรคหมากโหมกแตก น้ำฝน(ยาป้าง)ใช้รักษา โรคมื่นทกิด,โรคขี้ไม่ออก

193. แมงเงา

ชื่อท้องถิ่น   แมงเงา

ชื่อสามัญ แมงป่องข้าง
 ชื่อวิทยาศาสตร์ Heterometrus sp.
 ชื่อวงศ์ Scorpionidae
 ประเภทสัตว์แมลง

ลักษณะสัตว์

แมงป่องข้างเป็นสัตว์มีเปลือกแข็งหุ้ม ลำตัวเรียวยาว มีขาจำนวน 4 คู่ อวัยวะที่โดดเด่น คือ "ก้ามใหญ่" (pedipalps) 1 คู่ มีส่วนหัวและอกอยู่รวมกัน เรียกว่า prosoma ทำหน้าที่หนีบอาหารหรือจับเหยื่อ มีตาบนหัวหนึ่งคู่ และตาข้างอีก 3 คู่ตรงกลางหลัง (middle dorsal) และขอบข้างส่วนหน้า (anterolateral) ตรงปากมี "ก้ามเล็ก" (chelicera) 1 คู่ ส่วนถัดมาเรียกว่า mesosoma ประกอบด้วยปล้อง 7 ปล้อง ซึ่งปล้องที่ 3 มีอวัยวะสำคัญคือ "ช่องสืบพันธุ์" (genital operculum) และมีอวัยวะที่เรียกว่า pectines หรือ pectens 1 คู่ มีรูปร่างคล้ายหวี ทำหน้าที่รับรู้ความรู้สึกจากการสั่นของพื้นดิน ส่วนสุดท้ายคือส่วนหางเรียวยาว เรียกว่า metasoma ประกอบด้วยปล้อง 5 ปล้องกับปล้องสุดท้าย คือ "ปล้องพิษ" มีลักษณะพองกลมปลายเรียวยาวแหลมคล้ายรูปหยดน้ำกลับหัว บรรจุต่อมพิษ มีเข็มที่ใช้ต่อย เรียกว่า "เหล็กไน" (sting apparatus) สำหรับฉีดพิษ

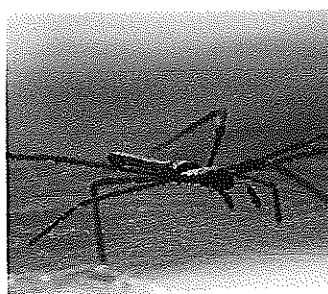
ปริมาณที่พบ น้อย

การใช้ประโยชน์ เป็นยา

อธิบายวิธีการใช้ประโยชน์ ใช้ดองกับเหล้า เป็นยาชูกำลัง

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า แมงเงา(ยาฮัง) ใช้รักษา โรคน้ำคุด

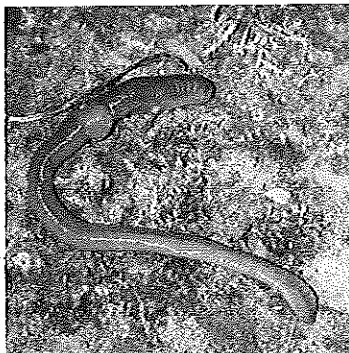
194. แมงยางขึ้น

ชื่อแมลงชนิดหนึ่ง สีเขียวลาย ชอบตกข่ายเพื่อจับสัตว์ที่มอดกินเป็น อาหาร เรียก แมงยางขึ้น ใช้เรียกคนที่ผอมแห้งแรงน้อยว่า "เจ้าจ้อย ปานแมงยางขึ้น"

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า แมงยางขึ้น (ยาชะเอิก) ใช้รักษา โรคน้ำคุด

195. ไส้เดือนดิน

ไส้เดือนดิน หรือที่นิยมเรียกสั้น ๆ ว่า ไส้เดือน (อังกฤษ: Earthworm) เป็นสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังในไฟลัมแอนเนลิดา ในอันดับย่อย Lumbricina มีลักษณะลำตัวเป็นข้อปล้อง พบได้ทั่วไปในดิน ใต้กองใบไม้ หรือใต้มูลสัตว์เป็นสัตว์ที่มี 2 เพศในตัวเดียวกัน แต่มีการสืบพันธุ์แบบทั้งอาศัยเพศและไม่อาศัยเพศ

ปัจจุบันพบทั่วโลกประมาณ 4,400 ชนิด โดยแบ่งออกได้ตามลักษณะแหล่งที่อยู่อาศัย

1. กลุ่มอาศัยอยู่บริเวณหน้าดิน
2. กลุ่มอาศัยในดินชั้นบน ที่มีความลึกประมาณ 20-30 เซนติเมตร
3. กลุ่มอาศัยในดินชั้นล่าง ที่มีความลึกประมาณ 2-3 เมตร

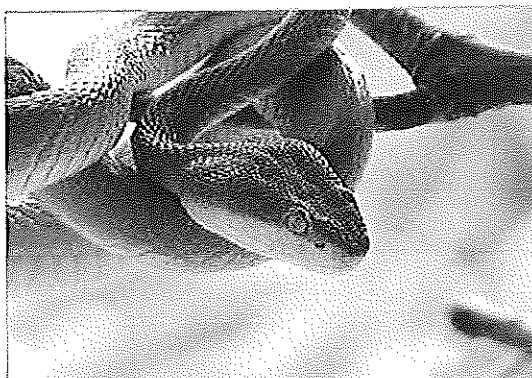
ไส้เดือนเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญอย่างมากต่อระบบนิเวศ เป็นสัตว์ที่มีความสำคัญอย่างมากในการย่อยอินทรียสารในดิน และการเคลื่อนที่ในดินของไส้เดือน ถือเป็นการพรวนดิน ทำให้ดินมีช่องว่างที่จะเพิ่มปริมาณออกซิเจนให้แก่ดิน ซึ่งมีความสำคัญต่อการปลูกพืช อีกทั้งยังใช้ในการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพจากไส้เดือนอีกด้วย และนอกจากนี้แล้ว ไส้เดือนยังเป็นที่นิยมอย่างยาวนาน ใช้เป็นเหยื่อสำหรับตกปลา

ปัจจุบันมีการเพาะเลี้ยงไส้เดือนเป็นอาชีพ และมีการเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับไส้เดือนให้มากขึ้น

ไส้เดือนชนิดที่มีความยาวที่สุดในโลก ได้ถูกบันทึกไว้โดยหนังสือกินเนส คือ ไส้เดือนยักษ์แอฟริกา จัดเป็นไส้เดือนที่อาศัยอยู่ในดินที่ลึก มีความยาวสูงสุด 6.7 เมตร

ไส้เดือน ยังเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า "รากดิน"

196. หัวงูเขียว

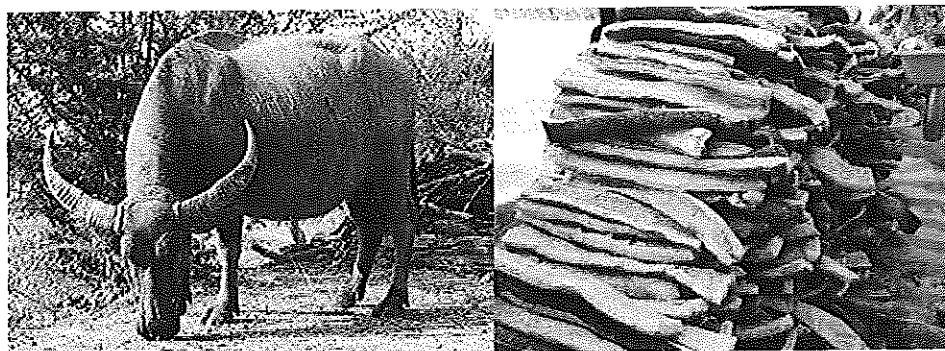

งูเขียวหัวจิ้งจก หรืองูเขียวปากจิ้งจก (อังกฤษ: Oriental Whipsnake) เป็นงูที่มีพิษอ่อนมากชนิดหนึ่ง มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Ahaetulla prasina* ในวงศ์ Colubridae มีลักษณะลำตัวเรียวยาว หัวหลิม ปลายปากแหลม ขนาดเมื่อโตเต็มที่ได้ถึง 2 เมตร พื้นลำตัวโดยมากเป็นสีเขียว มักจะมีเส้นสีขาวข้างลำตัวบริเวณแนวต่อระหว่างเกล็ดตัวกับเกล็ดท้อง เส้นขาวยาวตั้งแต่บริเวณคอ จนถึงโคนหาง ห่องขาว ส่วนหางตั้งแต่โคนหางถึงปลายหางจะมีสีน้ำตาลหรือสีชมพู ตามีขนาดใหญ่ ม่านตาอยู่ในแนวนอน อาศัยอยู่ตามต้นไม้ พบทั่วไปในภูมิภาคเอเชียใต้จนถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในประเทศไทยพบได้ทุกภาค ในป่าทุกประเภท แม้กระทั่งสวนสาธารณะ หรือสวนในบริเวณบ้านเรือนของผู้คนที่อยู่ในเมือง

มีพิษอ่อนมาก โดยพิษจะสามารถทำอันตรายได้เฉพาะสัตว์เล็กที่เป็นอาหาร เช่น จิ้งจก, กิ้งก่า, นก และสัตว์เลื้อยคลานตัวขนาดเล็ก เป็นต้น ขณะที่ลูกงูจะกินแมลงเป็นอาหาร โดยเป็นงูที่ออกลูกเป็นตัว ระยะเวลาการตั้งท้อง 4 เดือน ออกลูกได้ครั้งละ 6-10 ตัว การผสมพันธุ์จะเริ่มขึ้นในช่วงต้นฤดูฝนงูเขียวหัวจิ้งจก มีลักษณะทางกายภาพคล้ายคลึงกับงูอีก 2 ชนิด ที่อยู่ในสกุลเดียวกัน คือ งูเขียวปากแหนบ (*A. nasuta*) และงูเขียวหัวจิ้งจกมลายู (*A. mycterizans*) โดยงูทั้ง 3 ชนิด นี้ จะมีความหลากหลายทางสีส้มมาก โดยจะมีสีส้มแตกต่างกันหลากหลายออกไป ทั้งสีเขียว, สีส้ม, สีเหลือง, สีน้ำตาล, สีเทา, สีฟ้า หรือสีเหล่านี้ผสมกัน เป็นต้น โดยงูที่มีโทนสีส้ม จะถูกเรียกว่า "กล่อมนางนอน" ขณะที่งูที่มีโทนสีเทาจะถูกเรียกว่า "ง่วงกลางดง" ซึ่งชาวบ้านโดยทั่วไปเชื่อว่าเป็นงูที่มีพิษร้ายแรง แต่หาใช่เป็นความจริงไม่ นิยมเลี้ยงเป็นสัตว์เลี้ยงของผู้นิยมเลี้ยงสัตว์เลี้ยงเลื้อยคลาน ซึ่งมีราคาซื้อขายที่ไม่แพง

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า หัวงูเขียว (ยากีย้อมากคอ) ใช้รักษา โรคคยื้อ

197. หนังกวายเป็น

ควาย หรือ กระบือ จัดอยู่ในไฟลัมสัตว์มีแกนสันหลัง ชั้นสัตว์เลื้อยลูกด้วยนม เป็นสัตว์เลื้อยที่ใกล้ชิดกับงานเกษตรกรรมของประเทศทางเอเชียมากที่สุด เพราะชาวนานิยมเลี้ยงควายเป็นแรงงานเพื่อไถนา บ้างก็ใช้ควายเป็นพาหนะในการเข้าไปทำไร่ทำนา ในประวัติศาสตร์ชาติไทย นายทองเหม็นแห่งหมู่บ้านบางระจันก็ขี่ควายออกไปรบ บ้างก็ฆ่าควายเพื่อกินเนื้อเป็นอาหาร ควายจึงมีประโยชน์หลายประการ ปัจจุบันมีการใช้งานควายน้อยลง เพราะนิยมใช้รถไถแทน

ลักษณะทั่วไปควายเป็นสัตว์มีสี่ขา เท้าเป็นกีบ ตัวขนาดใกล้เคียงกับวัวโตเต็มวัยเมื่ออายุระหว่าง 5-8 ปี น้ำหนักตัวผู้โตเต็มวัยโดยเฉลี่ย 520-560 กิโลกรัม ตัวเมียเฉลี่ยประมาณ 360-440 กิโลกรัม ตัวผู้จะใหญ่กว่าตัวเมียเล็กน้อย มีผิวสีเทาถึงดำ (บางตัวมีสีชมพู เรียกว่า ควายเผือก) มีเขาเป็นลักษณะเด่นเฉพาะตัว ปลายเขาโค้งเป็นวงคล้ายพระจันทร์เสี้ยว

ควายเป็นสัตว์เลื้อยลูกด้วยนม ลูกควายจะกินนมแม่จนอายุประมาณ 1.5 ปี ควายจะเจริญเติบโตใช้แรงงานได้ระหว่างอายุ 2.5-3 ปี ช่วงที่ใช้งานได้ดีเต็มที่ คือระหว่างอายุ 6-9 ปี ควายแต่ละตัวจะใช้งานได้จนอายุย่างเข้า 20 ปี อายุควายโดยทั่วไปเฉลี่ยประมาณ 25 ปี สายพันธุ์แยกได้เป็นสองกลุ่มคือควายป่าและควายบ้าน และควายบ้านนั้นก็แบ่งได้เป็น 2 ชนิดคือควายปลัก (swamp buffalo) ควายแม่น้ำ (river buffalo) ทั้งสองชนิดจัดอยู่ในวงศ์ และสกุลเดียวกันคือ *Bubalus bubalis* แต่ก็มี ความแตกต่างกันทางสรีระวิทยา รูปร่าง อย่างเห็นได้ชัดเจน จากการศึกษาทางด้านชีวภาพโมเลกุล พบว่า ควายปลักมีจำนวนโครโมโซม 24 คู่ ส่วนควายแม่น้ำจะจำนวนโครโมโซม 25 คู่ และสามารถผสมข้ามพันธุ์ระหว่างทั้งสองชนิดนี้ได้

ควายปลัก

เลี้ยงกันในประเทศไทย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย เวียดนาม พม่า กัมพูชา และลาว เลี้ยงเพื่อใช้แรงงานในไร่นา เพื่อปลูกข้าวและทำไร่ และเมื่อกระบืออายุมากขึ้นก็จะส่งเข้าโรงฆ่าเพื่อใช้เนื้อเป็นอาหาร ชอบนอนแช่ปลัก มีรูปร่างลำสัน ผิวหนังมีสีเทาเข้ม

เกือบดำอาจมีสีขาวเผือก มีขนเล็กน้อย ลำตัวหนาเล็ก ท้องใหญ่ หัวยาวแคบ เขามีลักษณะแบบ โค้งไปข้างหลัง หน้าสั้น หน้าผากแบบราบ ตาขนเด่นชัด ช่วงระหว่างรูจมูกทั้งสองข้างกว้าง คอยาว และบริเวณใต้คอกจะมีขนขาวเป็นรูปตัววี (chevron) หัวไหล่และอกนูนเห็นชัด

ควายแม่น้ำ

พบในประเทศอินเดีย ปากีสถาน อียิปต์ ประเทศในยุโรปตอนใต้และยุโรปตะวันออก ให้นมมากและเลี้ยงไว้เพื่อรีดนม ไม่ชอบบลงแซ่โคลน แต่จะชอบน้ำสะอาด มีหลายสายพันธุ์ เช่น พันธุ์มูร่าห์ นิลิ ราวี เมชานี เซอดี และเมดิเตอร์เรเนียน เป็นต้น กระบือประเภทนี้จะมียักษ์ขนาดใหญ่ รูปร่างแข็งแรง ลักษณะทั่วไปจะมีผิวหนังสีดำ หัวสั้น หน้าผากนูน เขาสั้น และบิดม้วนงอ ส่วนลำตัวจะลึกมาก มีขนาดเต้านมใหญ่

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่าหนังควาย (ยาบาด) ใช้รักษา โรคบาด

198. เหล้าโท

สาโท (Sato) เป็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ไม่ผ่านการกลั่น จัดอยู่ในกลุ่มเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ชนิดไวน์ข้าว (Rice wine) เช่นเดียวกับสาเก (Sake) ผลิตโดยใช้ข้าวเหนียวหนึ่ง นำมาล้างเมื่อข้าวออกให้หมด ปล่อยให้แห้งจากนั้นคลุกเคล้าด้วยหัวเชื้อแห้งที่เรียกว่าลูกแบ่ง (Lookpang) ซึ่งหัวเชื้อมีส่วนผสมของเชื้อราและยีสต์ โดยเชื้อราทำหน้าที่ผลิตอะไมเลสมา ย่อยแป้งให้เป็นน้ำตาล ซึ่งเรียกกระบวนการนี้ว่า saccharification (นภา โล่ห์ทอง, 2534) ส่วนยีสต์ในลูกแบ่งทำหน้าที่เปลี่ยนน้ำตาลที่ได้จากการย่อยแป้งให้เป็นเอทิลแอลกอฮอล์ เครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ กลุ่มนี้นิยมผลิตกันมากในแถบเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น จีน เกาหลี และประเทศไทย โดยมี ชื่อเรียกแตกต่างกันในแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศจีนเรียกว่า chao-ching-yu ในประเทศญี่ปุ่น เรียก Japanese liqueur ส่วนในประเทศไทย เครื่องดื่มในกลุ่มนี้มีชื่อเรียกหลายชื่อด้วยกัน โดย อาจมีกระบวนการผลิตที่แตกต่างกันบ้าง เช่น กระแช่ (Krachae) เหล้าอาคุน ((Lao-argoon) น้ำ ข้าว (Nam-khao) ส่วนคำที่นิยมและเป็นที่ยอมรับในปัจจุบันคือ สาโท (Geoffrey, 1987)

กระบวนการผลิตสาโทเกิดได้ 2 ขั้นตอน คือ การย่อยแป้งให้เป็นน้ำตาล และการหมักน้ำตาลให้เป็นแอลกอฮอล์ สำหรับประเทศไทยแล้วการผลิตสาโทและลูกแป้งสาโทจัดเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพราะนอกจากจะได้สาโทชนิดดั้งเดิมที่เติมน้ำต้มในขั้นตอนของการหมักแอลกอฮอล์แล้วยังสามารถปรับเปลี่ยนรสชาติและกลิ่นของสาโทได้ โดยใช้น้ำสกัดจากวัตถุดิบทางการเกษตรที่มีอยู่ในพื้นบ้านของไทยเติมลงไป ในระหว่างการหมัก ทำให้ได้สาโทที่มีกลิ่นและรสออกมามากมาย เช่น สาโทองุ่น สาโทสับปะรด สาโทรสส้ม สาโทมะเขีง และสาโทเมนทอลกล้าเชื้อที่ใช้เป็นหัวเชื้อในการผลิตสาโท เรียกว่าลูกแป้ง ผลิตจากข้าว มีการเติมสมุนไพรบางชนิด มีลักษณะเป็นผง เชื้อราที่พบในลูกแป้ง ได้แก่ Amylomyces และ Aspergillus (Lotong, 1998) ส่วนเชื้อยีสต์ที่ทำหน้าหมักน้ำตาล ได้แก่ Saccharomyces cerevisiae และ S.sake โดยลักษณะของสาโทที่ได้มีทั้งใสและขุ่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการผลิตและความต้องการของผู้บริโภค อย่างไรก็ตามการที่จะได้สาโทชนิดใหม่ขึ้นมาสามารถพัฒนาได้ โดยปรับเปลี่ยนกลิ่นและรสชาติให้แตกต่างไปจากเดิม เช่น การเติมน้ำสกัดจากสมุนไพร หรือน้ำผลไม้บางชนิดในขั้นตอนของการหมักจะได้สาโทที่มีกลิ่นตามชนิดของน้ำที่เติมลงไป ซึ่งจะได้สาโทชนิดใหม่ ๆ อันเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้ที่นิยมบริโภคสาโท

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า เหล้าโท(ยาปางหลวง,ยาชคิ๋ว) ใช้รักษาโรคป่าง,โรคชะคิ๋ว

199. เหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สุรา (อังกฤษ: liquor หรือ spirit) หมายถึง น้ำเมาที่ได้จากการกลั่นสารบางประเภท อาทิ เอทิลแอลกอฮอล์ และเมรัย คือ น้ำเมาที่เกิดจากการหมักหรือแช่ให้เกิดสารบางประเภท เมื่อคั้นแล้วสารนั้นจะออกฤทธิ์กดระบบประสาทส่วนกลาง หากคั้นไม่มากอาจรู้สึกผ่อนคลายเนื่องจากสารกดจิตได้สำนึกที่คอยควบคุมตนเองทำให้กล้าแสดงออกมากขึ้น แต่เมื่อคั้นมากขึ้นก็จะกดสมองบริเวณอื่น ๆ ทำให้เสียการทรงตัว พูดไม่ชัด จนแม้กระทั่งหมดสติในที่สุด คู่กับ "เมรัย" อันเป็นเครื่องดื่มที่มีฤทธิ์อย่างเดียวกัน แต่ผลิตจากการหมักหรือแช่ให้เกิดสารบางประเภท ทั้งสุราและเมรัยเรียกโดยภาษาปากว่า "เหล้า"

ประเทศต่าง ๆ ได้วางกฎเกณฑ์สำหรับการผลิต การขาย และการบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ตัวอย่างเช่น กฎหมายที่กำหนดอายุขั้นต่ำสำหรับผู้ที่สามารถบริโภคได้อย่างถูกกฎหมาย ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละประเทศ เช่น อายุไม่ต่ำกว่า 16 ปี สำหรับประเทศเยอรมนี ฝรั่งเศส ออสเตรเลียและสวิตเซอร์แลนด์ ไม่ต่ำกว่า 18 ปีในประเทศไทย หรือไม่ต่ำกว่า 21 ปี ในสหรัฐอเมริกา

การบริโภคทั้งสุราและเมรัยเป็นข้อห้ามในข้อสุราเมรัยมัชปาตัญฐานหรือข้อที่ 5 แห่งเบญจศีลของพุทธศาสนา ซึ่งว่า "สุราเมรัยมัชปาตัญฐานา เวรมณี สิกขาบทสมายามิ" แปลได้ว่า "เราจักถือศีลโดยเว้นจากการบริโภคสุรายาเมาอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท" การผลิตการทำเมรัยอาศัยยีสต์ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กชนิดหนึ่งเปลี่ยนน้ำตาลให้เป็นแอลกอฮอล์ เมรัยผลิตได้จากวัตถุดิบทุกอย่างที่มีน้ำตาล แต่มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เมรัยทำจากน้ำตาลโตนดเรียกว่าน้ำตาลเมาหรือตวาก จากน้ำตาลของงุ่นเรียกว่าไวน์ เป็นต้น มนุษย์ยังรู้จักใช้เชื้อรา (บางชนิด) เปลี่ยนแป้งให้เป็นน้ำตาลได้ ทุกอย่างที่เป็นแป้ง เช่น ข้าว ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์ สามารถใช้ผลิตเมรัยได้ สาโท น้ำข้าว อุ และ กระแช่ ผลิตจากแป้ง หากต้องการให้มีฤทธิ์แรงขึ้นก็นำเอาไปกลั่นเป็นสุรา หลังจากนั้นสามารถนำไปดื่มหรือนำไปหมักหรือบ่มต่อไป เกษัทยาของเหล่าเหล้ามีแอลกอฮอล์เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ แม้ว่าในเหล้าชนิดต่าง ๆ ยังมีสารอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดเอกลักษณ์ของเหล้าชนิดนั้น ๆ โดยเฉพาะเหล้าที่นำมาหมักดองกับสมุนไพรเพื่อปรุงแต่งสี กลิ่น รสชาติและสรรพคุณ เช่น เหล้าดองยาของไทย เหล้าเซียงซุนของจีน เหล้าแคมปารี ของอิตาลี เป็นต้น สารปรุงแต่งเหล้านี้เมื่อดื่มในปริมาณมาก หรือติดต่อกันเป็นเวลานาน ก็อาจส่งผลอย่างใดอย่างหนึ่งต่อผู้ดื่มได้ แต่เมื่อดื่มในระยะเฉียบพลัน อาการต่าง ๆ ของผู้ดื่มนับได้ว่าเกิดจากฤทธิ์ของแอลกอฮอล์ทั้งสิ้น

แอลกอฮอล์เป็นของเหลว ใส ระเหยได้ง่าย ละลายน้ำได้ดี มีกลิ่นเฉพาะตัว และ ติดไฟได้ง่าย แอลกอฮอล์เป็นสารประกอบอินทรีย์ที่ประกอบไปด้วยคาร์บอน ไฮโดรเจน และออกซิเจน มีฤทธิ์กดระบบประสาทส่วนกลาง ความรุนแรงของการออกฤทธิ์ขึ้นอยู่กับปริมาณของแอลกอฮอล์ที่มีอยู่ในกระแสโลหิต แอลกอฮอล์ที่กินได้ คือแอลกอฮอล์ชนิดเอทิล ส่วนแอลกอฮอล์ชนิดอื่นล้วนกินไม่ได้และเป็นพิษต่อร่างกายมากยิ่งขึ้นไปกว่าเอทิล ถ้าเอาแอลกอฮอล์ชนิดอื่น เช่น เมทิลแอลกอฮอล์ มาผสมเป็นเหล้า กินเข้าไปแล้วทำให้ปวดหัว ตาพร่า จนบอด และถึงกับเสียชีวิตได้

เมื่อกินเหล้าเข้าไปผ่านกระเพาะอาหารไปสู่ลำไส้เล็ก แอลกอฮอล์ในเหล้าจะถูกดูดซึมเข้าสู่กระแสโลหิตและกระจายไปทั่วร่างกาย เมื่อกินอาหารมาก่อน แอลกอฮอล์ใช้เวลา 1 ถึง 6 ชั่วโมง จึงจะถูกดูดซึมไปถึงระดับสูงสุดในเลือด แต่ถ้ากินเหล้าในขณะที่ท้องว่าง แอลกอฮอล์ใช้เวลาถูกดูดซึมสู่ ระดับสูงสุดในเลือด เพียง 30 นาที ถึง 2 ชั่วโมง แอลกอฮอล์ในร่างกายถูกกำจัดโดยตับเป็นส่วนใหญ่ (95 เปอร์เซ็นต์) ที่เหลือถูกขับออกทางลมหายใจ ปัสสาวะ เหงื่อ อุจจาระ น้ำนม และน้ำลาย

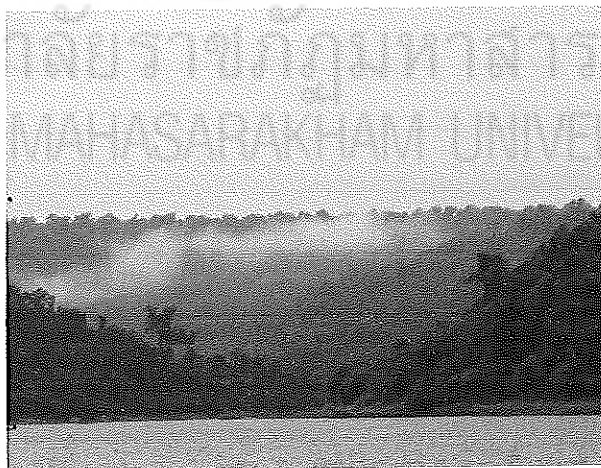
แอลกอฮอล์ทำให้หลอดเลือดขยายตัว เกิดการสูญเสียความร้อนจากร่างกาย แอลกอฮอล์ในปริมาณมากทำลายเยื่อบุกระเพาะอาหารทำให้เกิดอาการอักเสบและเป็นแผล

ในกระเพาะอาหารได้ แอลกอฮอล์ยังมีฤทธิ์ขับปัสสาวะ ผู้ที่กินเหล้าจึงปัสสาวะบ่อย สูญเสียน้ำและรู้สึกกระหายน้ำมากในเวลาต่อมา อีกประการหนึ่ง บรรยากาศของเหล้า ผสมกับพลังงานที่ได้จากเหล้ามักทำให้ผู้ดื่มไม่รู้สึกริษยาอาหาร ดังนั้นผู้ที่กินเหล้าเป็นนิจจึงอาจขาดสารอาหารได้ ที่สำคัญ แอลกอฮอล์ทำให้เกิดความเสียหายที่เนื้องอ ดับ คนกินเหล้าจึงมีโอกาสเป็นตับอักเสบมากกว่าคนไม่กิน และอาจพัฒนาไปถึงขั้นตับวายได้

เหล้ากับสุขภาพมีความเชื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับฤทธิ์ของเหล้าและแอลกอฮอล์ ถูกบ้าง ผิดบ้าง ผู้ที่นิยมดื่มก็มักอ้างฤทธิ์อันเป็นคุณของเหล้าหรือแอลกอฮอล์มาดบังฤทธิ์ที่ก่อให้เกิดโทษซึ่งมีมากกว่าหลายเท่าตัว เช่น แอลกอฮอล์มีฤทธิ์ฆ่าเชื้อโรคได้จริงแต่ไม่สามารถทำลายไข่หรือตัวอ่อนของพยาธิที่ปะปนมากับกับแก้มดื่บ ๆ สุก ๆ ได้ และยังไม่สามารถฆ่าพยาธิตัวแก่ในลำไส้ได้ หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง แอลกอฮอล์มีฤทธิ์ขยายหลอดเลือด ผู้นิยมดื่มก็มักอ้างว่ากินเหล้าเพื่อให้เลือดลมดี ซึ่งก็เป็นจริงเมื่อกินเหล้าในปริมาณน้อย (ถึงน้อยมาก) แต่เมื่อกินเหล้ามาก แอลกอฮอล์จะกดระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้พูดจาไม่ชัด ทรงตัวลำบาก สายตาพร่ามัว ขาดสติ ตับแข็ง และอาจเกิดอันตรายนานับประการต่อผู้ดื่มและคนรอบข้าง

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า เหล้า(ยามูกเลือด,ยานิว,ยาป่าง,ยาพิตใจ,ยาเมื่อย,ยาฝีปากอ้า) ใช้รักษา โรคพิตใจ,โรคมูก,โรคนิวเลือด ยาเต็ด(เหล้ากลั่น) (ยานิวทั้งมวล, ยาคยือ,)ใช้รักษา โรคนิว,โรคคยือ เหล้าเต็ด(ยาคยือ,ยาฮัง,ยาหมากโทกแตกเลือดออกคอ) ใช้รักษา โรคคยือ,โรคตาเป็นฝ้า,โรคหมากโทกแตกเลือดออกคอ

191. น้ำหมอก

หมอก คือ กลุ่มละอองน้ำที่ลอยตัวอยู่ในระดับต่ำเหนือพื้นดิน ซึ่งเมฆบางครั้งก็ถูกพิจารณาว่าเป็นส่วนหนึ่งของหมอก ตัวอย่างเช่น เมฆที่เคลื่อนตัวในอากาศระดับสูงจะไม่ถูกพิจารณาว่าเป็นหมอก ขณะที่เมฆที่เคลื่อนตัวมาแบบสัมผัสกับพื้นดิน อาคาร หรือสิ่งก่อสร้างของมนุษย์ ที่มีความสูงขนาดหนึ่ง จะถูกพิจารณาว่าเป็นหมอกมากกว่าเมฆ ซึ่งหมอกแตกต่างจากละอองหมอก (mist) ก็เพียงเฉพาะความหนาแน่นเท่านั้น ผลกระทบของการเกิดหมอกที่เด่นชัดคือการทำให้ความสามารถในการมองเห็นลดลง หมอกปกติทั่วไปอาจลดความสามารถในการมองเห็นน้อยกว่า 1

กิโลเมตร ส่วนละอองหมอกจะลดความสามารถในการมองเห็นให้เหลือในระยะ 1-2 กิโลเมตร มาตรฐานการบินของสหราชอาณาจักรกำหนดไว้ว่าประสิทธิภาพในการมองเห็นที่ระยะ 999 เมตรถึง 2 กิโลเมตร จะพิจารณาสภาพนั้นว่าเป็นละอองหมอก[ต้องการอ้างอิง] นอกจากนี้ละอองหมอกจะต้องมีระดับความชื้นสัมพัทธ์ไม่ต่ำกว่า 95 เปอร์เซ็นต์หรือสูงกว่า หากมีความชื้นสัมพัทธ์น้อยกว่า 95 เปอร์เซ็นต์เราจะพิจารณาสภาพนั้นว่าเป็นฟ้าหลัว

สถานที่ที่ซึ่งเกิดหมอกมากที่สุดในโลกคือแกรนด์แบงค์นอกชายฝั่งของเกาะนิวฟันด์แลนด์ แคนาดา สถานที่ที่ซึ่งกระแสน้ำเย็นแลบราดอร์จากทางเหนือมาบรรจบกับกระแสน้ำอุ่นกัลฟ์สตรีม จากทางใต้ทำให้เกิดสภาวะหมอกมากที่สุดในโลก ส่วนสถานที่บนพื้นบกที่เกิดหมอกมากที่สุดในโลก ได้แก่ เมโนโมนี รัฐวิสคอนซิน, พอยน์ตเรย์ รัฐแคลิฟอร์เนีย, อาร์เจนเทีย รัฐนิวฟันด์แลนด์และแลบราดอร์ ทั้งหมดที่กล่าวมามีวันที่หมอกหนาமாகกว่า 200 วันต่อปี แม้แต่ยุโรปใต้ที่มีอากาศอุ่นกว่าส่วนอื่นก็สามารถพบหมอกหนาตามพื้นที่ราบต่ำและหุบเขา เช่นที่ หุบเขาโปโนอิตาลี หุบเขาตามแม่น้ำอาร์โนและแม่น้ำไทเบอร์ในอิตาลี และเช่นเดียวกับที่ราบสูงสวิสในช่วงปลายฤดูใบไม้ร่วงและปลายฤดูหนาว

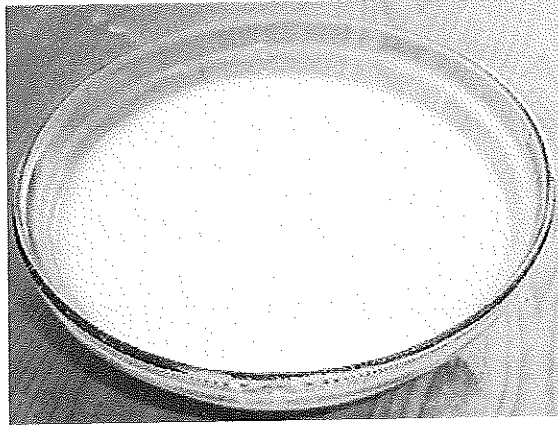
ลักษณะหมอกก่อตัวขึ้นในสภาวะที่เกิดความแตกต่างกันของอุณหภูมิหรือจุดน้ำค้าง (dew point) โดยทั่วไปในสภาพที่อุณหภูมิต่ำกว่า 2.5 องศาเซลเซียสหรือ 4 องศาฟาเรนไฮต์ หมอกเริ่มก่อตัวด้วยการที่ไอน้ำเกิดการควบแน่นในอากาศ ซึ่งไอน้ำเหล่านั้นเกิดจากระเหยaporationของน้ำหรือการระเหิดของน้ำแข็ง ทำให้เกิดละอองน้ำมากมายในอากาศจนรวมตัวกันในรูปของหมอกหรือบางครั้งก็เป็นเมฆ หมอกโดยปกติจะเกิดเมื่อมีความชื้นสัมพัทธ์ที่ระดับใกล้กับ 100 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้หมอกยังสามารถก่อตัวขึ้นจากการเกิดความชื้นขึ้นมากมายในอากาศ หรืออุณหภูมิของอากาศในบริเวณโดยรอบลดลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งหมอกยังสามารถก่อตัวได้ในระดับความชื้นที่ต่ำกว่า การอ่านค่าความชื้นสัมพัทธ์ได้ที่ระดับ 100 เปอร์เซ็นต์หมายความว่าอากาศในบริเวณและขณะดังกล่าวไม่สามารถรองรับความชื้นได้อีกต่อไป หากมีความชื้นเพิ่มขึ้นอีกอากาศจะเกิดการอิมิตัวยิ่งยวด จนทำให้เกิดการควบแน่นและตกลงมาเป็นฝนในที่สุด

การก่อตัวขึ้นของหมอกมีองค์ประกอบในการเกิดเช่นเดียวกันกับการก่อตัวของเมฆ นอกจากนี้หมอกยังสามารถเกิดขึ้นและสลายตัวไปอย่างรวดเร็วซึ่งขึ้นอยู่กับจุดน้ำค้างในอุณหภูมิขณะนั้น เราเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า แฟลชฟ็อก (flash fog) และการก่อตัวขึ้นโดยทั่วไปอีกหนึ่งอย่างก็คือด้วยการสนับสนุนจากหมอกทะเลซึ่งนี่คือปรากฏการณ์ที่แปลกประหลาดของเกลียว ที่เหนือพื้นผิวมหาสมุทรอนุภาคโดยส่วนใหญ่คือเกลียวจากละอองเกลียวที่เกิดจากการที่คลื่นทะเลเกิดการกระจาย ยกเว้นบริเวณที่เกิดพายุ บริเวณที่เกิดการแตกกระจายของคลื่นทะเลเป็นประจำคือตามแนวริ่มชายฝั่งทะเล ฉะนั้นบริเวณที่เกิดอนุภาคเกลียวในอากาศมากที่สุดก็คือบริเวณดังกล่าวนั่นเอง ส่วนการสูญสลายของอนุภาคเกลียวในอากาศจะเกิดขึ้นในสภาพที่ความชื้นสัมพัทธ์ต่ำกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นหมอกจึงยังสามารถก่อตัวขึ้นในสถานที่ที่มีอากาศแห้ง ๆ ได้เช่นบริเวณชายฝั่งรัฐแคลิฟอร์เนีย และมีการค้นพบเร็ว ๆ นี้ว่า ส่วนประกอบที่ทำให้เกิดนิวเคลียสการสูญสลายของอนุภาคหมอกคือสำหรับยีสน้ำตาล นักวิจัยพบว่าภายใต้ภาวะวิกฤต เช่นแสงแดดจัด อัตราการระเหยของน้ำมาก จะทำให้สำหรับยีสน้ำตาลปลดปล่อยไอโอดีนออกมา ซึ่งต่อมากจะกลายเป็นนิวเคลียสสูญสลายของไอน้ำ

หมอกในบางครั้งทำให้เกิดหยาดน้ำฟ้าในรูปของฝนตกประปรายหรือหิมะตกประปราย ฝนตกประปรายเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อหมอกมีระดับความชื้นมากกว่า 100 เปอร์เซ็นต์ และเมื่ออนุภาคของเมฆเกิดการรวมตัวกับอนุภาคของเมฆที่ใหญ่กว่า อีกทั้งยังเกิดขึ้นเมื่อหมอกถึงยกตัวขึ้นไปในบรรยากาศที่สูงกว่าจนเย็นตัวมากเพียงพอ ซึ่งฝนตกประปรายนี้จะแข็งตัวก็ต่อเมื่ออุณหภูมิต่ำกว่าจุดเยือกแข็ง ส่วนความหนาของหมอกขึ้นอยู่กับระดับความสูงและสภาพอากาศในขณะนั้น ซึ่งหากบรรยากาศด้านบนมีความกดอากาศต่ำก็สามารถจะทำให้หมอกขยายตัวออกได้ หมอกอันทำให้เกิดความอันตราย สภาพการมองเห็นที่ยากลำบากในสภาวะหมอกลงจัดบนสะพานโกลเดนเกตหมอกเป็นตัวการสำคัญตัวหนึ่งในการลดประสิทธิภาพการมองเห็น ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งในทางคมนาคมเช่น เรือ เครื่องบิน รถไฟ และรถยนต์ โดยส่วนมากหมอกทำให้ผู้ขับขี่ยานพาหนะไม่สามารถมองเห็นซึ่งกันและกันทำให้เกิดการชนหรือปะทะขึ้น อุบัติเหตุอันมีสาเหตุมาจากหมอกหรือทัศนวิสัยไม่ดีเช่น 28 กรกฎาคม ค.ศ. 1945 เครื่องบินรุ่น บี-25 มิทเชลล์ พุ่งชนเข้ากับตึกเอ็มไพร์สเตตเพราะหมอกลงจัด[ต้องการอ้างอิง] 25 กรกฎาคม ค.ศ. 1956 เกิดการชนปะทะกันของเรือเดินสมุทร เอสเอสแอนเดรียโดเรีย กับ เอ็มเอสสตอกโฮล์ม[ต้องการอ้างอิง] ซึ่งแม้ว่าเรือเดินสมุทรขนาดใหญ่จะสามารถทราบตำแหน่งของหมอกได้จากเรดาร์ รถยนต์เองก็มีไฟตัดหมอกเพื่อให้เห็นทางและขับเคลื่อนไปอย่างช้า ๆ โดยเฉพาะบนทางหลวงหรือทางด่วนที่มียานพาหนะมากมายและส่วนใหญ่ก็ใช้ความเร็วสูง เมื่อมีหมอกลงจัดจนไม่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนแล้วผู้ขับขี่อาจจะพบกับอุบัติเหตุแบบฉับพลัน ซึ่งพาหนะที่ตามมาก็เช่นกันทำให้เกิดการชนกันไปเป็นทอด ๆ เช่นที่เกิดกับทางหลวงพิเศษระหว่างรัฐหมายเลข 4 เมื่อวันที่ 9 มกราคม ค.ศ. 2008 ซึ่งทำให้มีรถชนกันถึง 70 คัน [ต้องการอ้างอิง]หมอกมักจะเป็นอันตรายอันดับต้น ๆ ในทางการบิน และมักเป็นอุปสรรคในการลงจอดและบินขึ้นของเครื่องบิน ซึ่งต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษและจากระบบอุปกรณ์ช่วยในการลงจอด โดยเฉพาะดวงไฟตามแนวรันเวย์ซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงตำแหน่งของรันเวย์ทำให้นักบินสามารถประเมินสภาพแวดล้อมในการลงจอดได้ด้วยเงาหมอก เงาหมอกเงาหมอกนั้นจะเกิดขึ้นจากการที่มีหมอกบาง ๆ และมีแสงอาทิตย์ส่องผ่านวัตถุที่เป็นโครงสร้างหรือต้นไม้ใหญ่ ทำให้เกิดเงาไปตกกระทบบนหมอกจนเกิดเป็นภาพคล้ายกับเงาสามมิตี ซึ่งดูแปลกประหลาดซึ่งแสงที่ตกกระทบลงบนหมอกนั้นเป็นลำแสงคล้ายกับรังสีของแสงพระอาทิตย์ขณะตกดิน

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า น้ำหมอก (ยาดำส่อน/ตาเหล่) ใช้รักษาโรคตาส่อน

192. น้ำมวก

เป็นน้ำที่ได้จากการล้างข้าวก่อนนำไปหุง ปกติจะล้างข้าวไม่เกิน 1-2 ครั้ง เพราะจะทำให้สูญเสียวิตามินที่มีอยู่ในเมล็ดข้าวอย่างเช่น วิตามินบี ซึ่งละลายได้ในน้ำ น้ำข้าวข้าวที่ดูเหมือนไม่มีประโยชน์ แต่ทราบหรือไม่ว่าน้ำข้าวข้าวมีคุณประโยชน์ อย่างอเนกอนันต์มากกว่าที่คิด เพราะน้ำข้าวข้าว จะมีจำพวกวิตามินบี 3 หรือ Niacin ช่วยทำลายพิษหรือที่อกซินจากมลพิษ แอลกอฮอล์ และยาเสพติด วิตามินบี 2 หรือ Riboflavin ป้องกันไขมันอุดตันในเส้นเลือด อันเป็นสาเหตุให้เส้นเลือดแข็งตัว ขจัดไขมันชนิดอิมตัวในเส้นเลือด นอกจากนี้ยังช่วยระงับอาการตาและได้ จึงใช้เป็นส่วนประกอบในยาหยอดตา วิตามินบี 1 หรือ เป็นต่อประโยชน์

การทำงานของสมองระบบประสาท ระบบย่อย หัวใจ และกล้ามเนื้อ ช่วยให้เจริญอาหารและช่วยในการเจริญเติบโตของร่างกาย และมี ธาตุเหล็ก เป็นส่วนสำคัญในการสร้างเม็ดเลือดแดง

ในสมัยก่อนคนไทยนำ "น้ำข้าวข้าว" ต้มใส่เกลือหรือน้ำตาลทรายต้มเพื่อบำรุงสุขภาพ นอกจากคุณประโยชน์ต่อภายในของร่างกายแล้ว น้ำข้าวข้าวยังสามารถนำมาสระผม ซึ่งจะช่วยให้ผมนุ่มลื่น ไม่เป็นรังแค นำมาชำระล้างใบหน้าก็จะช่วยขจัดความมัน รักษาผิวทำให้หน้าขาวนวลนุ่ม ใช้ล้างผัก ผลไม้ ก็จะขจัดสารพิษตกค้างได้ ใช้ล้างภาชนะที่ติดคราบไขมันได้อย่างสะอาด ใช้รดต้นไม้เป็นปุ๋ยอย่างดี ใช้ล้างเมือกควาปลาไว้กลิ่นได้ชะงัก

ประโยชน์ต่าง ๆ ของน้ำข้าวข้าว

1. วิธีทำน้ำข้าวข้าว

วิธีทำน้ำข้าวข้าวอย่างง่ายที่สุดคือ การหุงข้าวด้วยวิธีเช็ดน้ำแบบโบราณ โดยใช้หม้อหุงข้าวแบบสมัยก่อน (ในรูปภาพตัวอย่าง ไม่ใช่หม้อหุงข้าวอัตโนมัติสมัยใหม่) คือ ต้มข้าวเดือดแล้ว รินน้ำข้าวออก แล้วราไฟเพื่อตวงข้าวให้สุก นำน้ำที่รินออกมาผสม เกลือเล็กน้อย แล้วดื่มจะดีรสชาติที่นุ่มนวล และที่สำคัญมีคุณประโยชน์ต่อร่างกายมากจริง ๆ

2. น้ำข้าวข้าวสามารถใช้ล้างผัก ผลไม้ ขจัดสารพิษตกค้างได้

สามารถใช้ล้างผัก ผลไม้ ขจัดสารพิษตกค้างได้ และยังสามารถใช้ล้างถ้วย ชาม ช้อน ส้อม ที่ติดคราบไขมันได้สะอาดดี นอกจากนี้ ยังใช้รดต้นไม้ ออกดอกบานสะพรั่ง ใช้ล้างเมือกควาปลาไว้

กลิ้งหมื่นควาปลาได้ชะงัก และสาว ๆ ที่มีหน้ามัน กรองน้ำขาว ข้าวทิ้งไว้ให้ตกตะกอน ใช้ล้างหน้า ขจัดความมัน และยังทำให้มือนุ่มอีกด้วย ดูจากสาวญี่ปุ่นสมัยก่อนที่ใช้มือแช่น้ำขาวข้าว ทำให้นุ่มนวล และตอนไหนที่เปลือกกินพริกเผ็ด ๆ เข้าไปล่ะก็ อดน้ำขาวข้าวชะยุก ๆ กลั้ว ๆ สักพักแล้วบัวนึ่งหอย เผ็ดเป็นปลิดทิ้ง ประโยชน์ของน้ำขาวข้าวมากมาย

จริง ๆ อ่านแล้ว ต่อก็อยากลองทำบ้าง

3. น้ำขาวข้าวช่วยรักษาสิวนบนใบหน้า

มีสรรพคุณ รักษาสิวนบนใบหน้า ทำให้หน้าขาวนวล นุ่มนวล

วิธีใช้ : นำน้ำขาวข้าวที่สะอาดมาชำระล้างใบหน้า ทุกเช้าและเย็น หรือ

ทุกครั้งเมื่อมีโอกาส จะทำให้ใบหน้าขาวนวล ลดการ เกิดสิวนได้

4. น้ำขาวข้าวทำให้มือนุ่มได้

ถ้าสาวใดเข้าครัวทำอาหารอยู่เป็นประจำ เวลาข้าวขาว มือก็จะกระทบกับข้าว และน้ำที่ใช้ข้าว รู้ไหมว่าน้ำขาวข้าวจะทำให้มือ ของคุณนุ่มขึ้น เหมือนในประเทศญี่ปุ่น ในสมัยก่อน บรรดาสาว ๆ จะร่วมกันทำข้าว บั๊นข้าว เมื่ออายุมากขึ้นแต่มือทั้งสองยัง ขาวนวล แต่งตั้งเหมือนสาว ๆ ไม่มีผิวด ฉะนั้นเวลาข้าวขาว ก็ใช้ทั้ง 2 มือ จะได้นุ่มทั้ง 2 มือ

5. น้ำขาวข้าวแก้อาการคันศีรษะและผมมัน

มีสูตรการทำดังนี้

ส่วนผสม มะกรูด 1 ลูก

น้ำขาวข้าว พอประมาณ

วิธีทำ

1. นำผิวมะกรูดมาตำให้ละเอียด แล้วบีบน้ำมะกรูดลงไป

2. เติมน้ำขาวข้าวอุ่น ๆ พอประมาณ คนให้เข้ากันทิ้งไว้ประมาณ 5 - 10 นาที

3. กรองเอาแต่น้ำไปสระผม ระวังอย่าให้เข้าตา ใช้สระผมได้เป็นประจำเท่าที่

ต้องการ จะรู้สึกเบาสบายศีรษะ และช่วยบำรุง หนังศีรษะ แก้อาการคันได้ชะงัดได้

ขอขอบคุณบทความจาก นิตยสารบ้านที่ให้คุณแม่

6. น้ำขาวข้าวล้างผักลดสารพิษอย่างไร

ทุกวันนี้ผักผลไม้ที่วางขายกันอยู่ตามท้องตลาดส่วนมากนั้นใช้สารเคมีใน

กระบวนการปลูกเพื่อป้องกันและกำจัดศัตรูพืช รวมทั้งปุ๋ยเคมีเพื่อเร่งการเจริญเติบโต สารพิษเหล่านี้ จึงตกค้างอยู่ในผักผลไม้ที่เราซื้อมารับประทาน มีวิธีง่าย ๆ อีกวิธีหนึ่งในการล้างผักและผลไม้เพื่อช่วยลดสารพิษตกค้างด้วยการใช้น้ำขาวข้าว น้ำขาวข้าวนอกจากจะให้ประโยชน์ดังที่กล่าวมาหลายหัวข้อ แล้ว และทราบหรือไม่ว่ายังสามารถนำมาล้างผักและผลไม้ ให้ปราศจากสารพิษได้ชะงัดนัก โดยน้ำขาวข้าวที่ใช้เป็นน้ำขาวข้าวที่ขาวครั้งที่สองส่วนวิธีการ เริ่มจากขั้นแรก ให้เด็ดใบผักลงแช่ในน้ำขาวข้าวประมาณ 5-15 นาที หลังจากแช่เพื่อให้ สารพิษที่ตกค้างอยู่เจือจางลง แล้ว ให้ล้างด้วยน้ำสะอาดอีกครั้งเพื่อให้เศษหินเศษทรายต่าง ๆ หลุดออกไป เพียงเท่านี้ก็มั่นใจได้แล้วว่า ผักและผลไม้ที่ จะนำมารับประทานปราศจากสารพิษตกค้างประโยชน์ของน้ำขาวข้าวมีมากมายจริง ๆ

7. ประโยชน์จากส่วนต่าง ๆ ของข้าว

ในปัจจุบันได้มีการคิดค้นและหาวิธีใช้ประโยชน์จากข้าวในรูปแบบหลากหลายเพิ่มขึ้น เช่น การนำข้าวมาผลิตเป็นไวน์ น้ำส้ม สายชู หรือแม้แต่เครื่องสำอาง จำพวกครีมนวดผม/สบู่ ป้องกันผิวแตก/ผงซ์ผิว นอกจากนี้คนไทยสมัยอดีตยังนำเมล็ดข้าว และส่วนต่าง ๆ ที่ได้จากต้นข้าว มาใช้เป็นยารักษาโรคร้ายใช้เก็บสารพัดชนิดอีกด้วย อาทิ

ข้าวสาร : รักษาอาการท้องอืด ลมพิษ พยาธิลำไส้

ข้าวสุก : รักษาอาการท้องอืด ลมพิษ พยาธิลำไส้

ข้าวเหนียว : รักษาอาการเหงื่อออกมากผิดปกติ อาการท้องร่วงท้องบิด แก้ผื่นบนหัวเด็ก อาการปวดเอว

รากข้าวเหนียว : นำไปต้มน้ำกินช่วยกระตุ้นน้ำลาย และละลายเสมหะ บำรุงกระเพาะอาหาร แก้เหงื่อออกมาก

ต้นอ่อนข้าวเหนียว : นำไปต้มน้ำกิน ช่วยให้อ่อนอาหาร หล่อลื่นลำไส้ และช่วยขับเสมหะ

น้ำข้าว : ใช้ต้มบรรเทาอาการร้อนและกระหายน้ำ แก้อาเจียนเป็นเลือด ตาแดง เลือดกำเดาออกง่าย และช่วยขับเสมหะ

ข้าวกล้อง : ใช้พอกฝีเพื่อเร่งหนองให้แตกเร็ว รักษาโรคไขข้อ แก้เหน็บชา

รำข้าว : ใช้บำบัดโรคเหน็บชา แก้อาการสะอึก ช่วยหล่อลื่นลำไส้ ช่วยย่อยและทำให้ เจริญอาหารใช้เป็นยาระบาย

ฟางข้าว : ช่วยขับลม รักษาอาการท้องอืด ปวดท้อง ท้องร่วง กระหายน้ำ ริดสีดวงทวาร ดีซ่าน และแผลที่เกิดจากไฟ หรือ น้ำร้อน

น้ำชาข้าว : บรรเทาอาการร้อนกระวนกระวาย กระหายน้ำ รักษาโรค อหิวาตกโรค ช่วย ย่อยอาหารและแก้พิษ

ข้าวงอก : ใช้เป็นยาช่วยย่อยอาหาร

แป้งข้าวเจ้า : บรรเทาอาการอักเสบใน ไพลามทุ่ง รักษาโรคผิวหนังที่โดนลวก และ อาการผื่นคันเล็ก ๆ น้อย ๆ

สรรพคุณยาในคัมภีร์ยาโบราณเชื่อว่า น้ำมวก(ยาบาดเส้นฮวงฮั่ว)ใช้รักษา โรค

บาด

ภาคผนวก ข ตำรายาปรีวรรต

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตำรายาอีสาน พุท ๑

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

อุทยานการศึกษาวัดปฐมแพ่งศรี
วัดปฐมแพ่งศรีบ้านกุดสิง ค่ายธำรงค์คำ อำเภอธำรงค์คำ จังหวัดกาฬสินธุ์

คำนำ

*****

คำรายย่อส่วน ผศ. ๑ ที่ท่านกำลังอ่านอยู่ในขณะนี้ เป็นคำรายย่อส่วนที่วางออกมาเป็นหนังสือใบลาน ขนาดสั้น(หนังสือกลม) จำนวน ๔๔ ส่วน จากวิทยาลัยราชวดีประสาน สมบัติของวัดปฐมแพ่งศรี ซึ่งมีคำจารึกไว้ตอนท้ายว่า คำรายย่อของหมอคุณจอม แต่ไม่บอกปีศักราชที่จาร อุทยานการศึกษาวัดปฐมแพ่งศรี ได้มองเห็นความสำคัญหนังสือดังกล่าว จึงได้ทำการรวบรวมออกมาเป็นอักษรไทยปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการอ่าน โดยได้พิมพ์แจกเป็นที่ระลึกแก่อุทยานการศึกษาวัดปฐมแพ่งศรี

ในการปริวรรต ยังมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง เนื่องจากฉบับนี้ขาดเงิน และการพิมพ์เสียวรรณยุกต์ ในหนังสือไม่ชัดเจน จึงออกกัณฑ์ทานผูกทั้งหมดหลายวัน โอกาสนี้และจะได้ปรับปรุง ส่วนในการปริวรรตต่อไป ในโอกาสหน้า

บุคคลอันเกิดจากการจัดพิมพ์หนังสือในครั้งนี้ ข้าพเจ้าพร้อมด้วยศิษย์ ผู้ช่วยปริวรรตทุกรูป ขออุทิศแด่บิดา-มารดา ผู้ไทกำเนิด และเชลยผู้ศให้ครูอาจารย์ ผู้สั่งสอน

คณะผู้ปริวรรต

นายอุดม สิบสิงห์
พร้อมด้วยศิษย์ญาติ พี่ชุกได้ย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
RAJABHAT SUKHUMVITRA UNIVERSITY

Handwritten text in Khmer script on a palm leaf manuscript. The text is arranged in approximately 15 vertical columns, reading from right to left. The script is dense and characteristic of traditional Khmer inscriptions. The leaf shows signs of age and wear, with some irregularities in the text's alignment and some missing characters.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT SAKON NAKHON UNIVERSITY

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

Handwritten marks at the top left of the page.

Main body of handwritten text in Thai script, written vertically within a rectangular border.

MAHASARAKHAM UNIVERSITY
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Handwritten text in Thai script, likely a manuscript or document, written vertically on a narrow strip of paper. The text is dense and appears to be a list or a series of entries, possibly related to a historical or administrative record. The script is a traditional Thai style, and the paper shows signs of age and wear.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

๑. อธิษฐานว่า... ๒. ... ๓. ... ๔. ... ๕. ... ๖. ... ๗. ... ๘. ... ๙. ... ๑๐. ...

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 MAHASARAKHAM UNIVERSITY

Handwritten text in Thai script, likely a manuscript or record, written vertically on a long strip of paper. The text is dense and difficult to read due to the cursive style and some fading.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง
MAHASARAKHAM UNIVERSITY

อธิบายว่า โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย
 โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย
 โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย
 โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย
 โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย
 โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย
 โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย
 โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย โขจรวิชัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 MAHASARAKHAM UNIVERSITY

อธิษฐานให้สิ่งเหล่านี้เป็นความสุขแก่เราทั้งหลาย
 และจงทำให้เราทั้งหลายมีความสุขด้วย
 อธิษฐานให้สิ่งเหล่านี้เป็นความสุขแก่เราทั้งหลาย
 และจงทำให้เราทั้งหลายมีความสุขด้วย
 อธิษฐานให้สิ่งเหล่านี้เป็นความสุขแก่เราทั้งหลาย
 และจงทำให้เราทั้งหลายมีความสุขด้วย

วิจิตรภาพบรรพต วิจิตรภาพบรรพต วิจิตรภาพบรรพต
 วิจิตรภาพบรรพต วิจิตรภาพบรรพต วิจิตรภาพบรรพต
 วิจิตรภาพบรรพต วิจิตรภาพบรรพต วิจิตรภาพบรรพต
 วิจิตรภาพบรรพต วิจิตรภาพบรรพต วิจิตรภาพบรรพต

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 MAHASARAKHAM UNIVERSITY

๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

Handwritten text in Thai script, likely a manuscript page. The text is densely packed and appears to be a list or a series of entries. The script is in an older form of Thai, possibly from the 18th or 19th century. The page is oriented vertically on the document.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT SAKON NAKHON UNIVERSITY

Handwritten text in Thai script, likely a manuscript or document, written vertically on a page. The text is contained within a rectangular border and appears to be a list or a series of entries. The characters are dense and difficult to read due to the cursive style and the image quality.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สกนยิยาธ ๙ ๕ : ๕๙ ๖๖ ๗๗ ๘๘ ๙๙ ๑๐๐
 ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐
 ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐
 ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐

วิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 MAHASARAKHAM UNIVERSITY

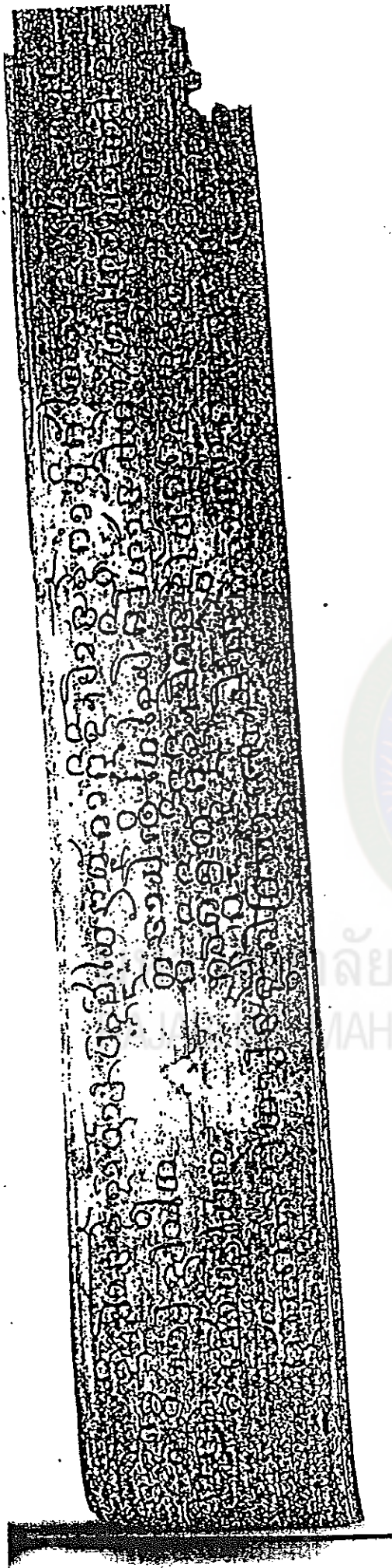

๗๙

Handwritten text in Khmer script, likely a manuscript page, showing dense characters arranged in vertical columns.

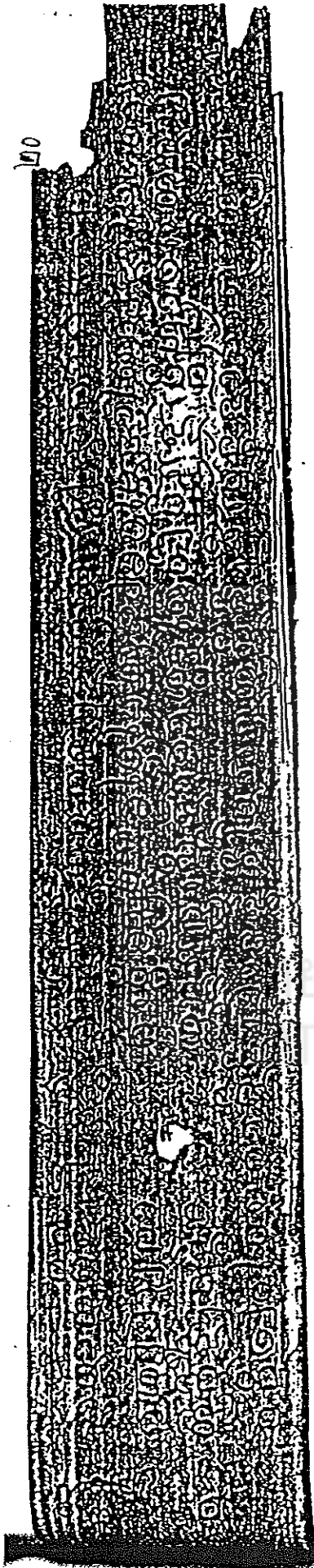

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
MAHASARAKHAM UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
MAHASARAKHAM UNIVERSITY

100

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
MAHASARAKHAM UNIVERSITY

๙ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

วิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 MAHASARAKHAM UNIVERSITY

နေရာတို့၌ နေထိုင်ရာ၌ အစဉ်အလာတို့ကို မျှော်လင့်စွာ
 စောင့်ကြည့်ရမည်။ ဤသို့ စောင့်ကြည့်ရာ၌ အစဉ်အလာ
 တို့ကို မျှော်လင့်စွာ မြင်ရမည်။ ဤသို့ မြင်ရာ၌
 အစဉ်အလာတို့ကို မျှော်လင့်စွာ မြင်ရမည်။ ဤသို့
 မြင်ရာ၌ အစဉ်အလာတို့ကို မျှော်လင့်စွာ မြင်ရမည်။

วิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 MAHASARAKHAM UNIVERSITY

อธิษฐานขอพรให้...
 ...
 ...
 ...
 ...

စက္ကနာ၌... နေ၍...
 မဂ္ဂ...
 ဗ...
 မ...
 စ...
 ပ...
 မ...
 စ...

၁၆၁၅ ဝေဒါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်
 ၁၆၁၆ ဝေဒါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်
 ၁၆၁၇ ဝေဒါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်
 ၁၆၁၈ ဝေဒါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်
 ၁၆၁၉ ဝေဒါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်
 ၁၆၂၀ ဝေဒါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်
 ၁၆၂၁ ဝေဒါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်
 ၁၆၂၂ ဝေဒါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်
 ၁၆၂၃ ဝေဒါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်
 ၁၆၂၄ ဝေဒါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်
 ၁၆၂၅ ဝေဒါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်
 ၁၆၂၆ ဝေဒါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်
 ၁၆၂၇ ဝေဒါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်
 ၁၆၂၈ ဝေဒါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်
 ၁၆၂၉ ဝေဒါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်
 ၁၆၃၀ ဝေဒါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်တေဝါဏ်

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHUPHARAKHAM UNIVERSITY

Handwritten text in Thai script, likely a manuscript or document, written vertically on a narrow strip of paper. The text is dense and appears to be a list or a series of entries, possibly related to a historical record or a collection of items. The script is a traditional Thai style, and the paper shows signs of age and wear.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHABHAKHAM UNIVERSITY

Handwritten text in Thai script on a palm leaf manuscript strip.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

๗๗

๗๗ อธิษฐานขอพรให้...
 ๗๘ อธิษฐานขอพรให้...
 ๗๙ อธิษฐานขอพรให้...
 ๘๐ อธิษฐานขอพรให้...
 ๘๑ อธิษฐานขอพรให้...
 ๘๒ อธิษฐานขอพรให้...
 ๘๓ อธิษฐานขอพรให้...
 ๘๔ อธิษฐานขอพรให้...
 ๘๕ อธิษฐานขอพรให้...
 ๘๖ อธิษฐานขอพรให้...
 ๘๗ อธิษฐานขอพรให้...
 ๘๘ อธิษฐานขอพรให้...
 ๘๙ อธิษฐานขอพรให้...
 ๙๐ อธิษฐานขอพรให้...

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHABHARAKHAM UNIVERSITY

๕๐๕
 ๕๐๖
 ๕๐๗

အလှူအတန်းအစားကို ပြုပြင်ပြင်ဆင်တော်မူ၍ နေပြည်တော်
 အထက်တန်းတန်းကျောင်းကို ပြန်လည်ဖွင့်တော်မူ၍
 ပြည်ထောင်စုတော်မူ၍ နေပြည်တော်
 အထက်တန်းတန်းကျောင်းကို ပြန်လည်ဖွင့်တော်မူ၍
 ပြည်ထောင်စုတော်မူ၍ နေပြည်တော်
 အထက်တန်းတန်းကျောင်းကို ပြန်လည်ဖွင့်တော်မူ၍
 ပြည်ထောင်စုတော်မူ၍ နေပြည်တော်

ราชภัฏมหาวิทยาลัย
 ASARAKHAM UNIVERSITY

๑๐๐
 ๑๐๑
 ๑๐๒
 ๑๐๓
 ๑๐๔
 ๑๐๕
 ๑๐๖
 ๑๐๗
 ๑๐๘
 ๑๐๙
 ๑๑๐

သို့ဖြင့် အကျိုးတော်စည် ဝိညာဉ်တော် ဝိညာဉ်တော်
 ဝိညာဉ်တော် ဝိညာဉ်တော် ဝိညာဉ်တော် ဝိညာဉ်တော်
 ဝိညာဉ်တော် ဝိညာဉ်တော် ဝိညာဉ်တော် ဝိညာဉ်တော်
 ဝိညာဉ်တော် ဝိညာဉ်တော် ဝိညာဉ်တော် ဝိညာဉ်တော်

Handwritten text in Thai script, likely a manuscript or document, written vertically on a page. The text is contained within a rectangular border and appears to be a list or a series of entries, possibly related to a historical or administrative record. The script is dense and characteristic of traditional Thai writing.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT SARAKHAM UNIVERSITY

Handwritten text in Thai script, likely a manuscript or official document. The text is arranged in vertical columns and appears to be a formal or legal record.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาวิทยาลัยราชภัฏ
RAJABHAT RAKHAM UNIVERSITY

Handwritten text in Burmese script, likely a religious or historical document. The text is arranged in vertical columns, reading from right to left. The characters are dense and appear to be in a traditional style.

University of Rajabhat Sarakham
RAJABHAT SARAKHAM UNIVERSITY

Handwritten text in Khmer script, likely a religious or historical document. The text is arranged in vertical columns and includes several lines of script. The characters are dense and characteristic of traditional Khmer writing.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณ
RAJABHAT VICHAYAN SARAKHAM UNIVERSITY

Handwritten text in a vertical column, likely a manuscript or document. The text is written in a cursive script, possibly Thai or Burmese. The characters are densely packed and difficult to decipher precisely, but appear to be a continuous block of text.

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
RAJABHAT RAIPHAPHANGI UNIVERSITY

Handwritten text in Burmese script, likely a religious or historical document. The text is arranged in vertical columns within a rectangular frame. The script is dense and appears to be a form of Pagan or early Burmese script.

PAJANNA SARAKHAM UNIVERSITY

Handwritten text in Thai script, likely a manuscript or document, written vertically. The text is contained within a rectangular border. The script is dense and appears to be a form of Thai or Burmese script. The text is oriented vertically, reading from top to bottom. The characters are dark and well-defined against the lighter background of the paper. The overall appearance is that of an ancient or historical document.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT SARAKHAM UNIVERSITY

Handwritten text in Khmer script on palm leaf, including a large initial '3' and a large '0'.

mm

MA... ราชภัฏมหาวิทยาลัย
RA... ARAKHAM UNIVERSITY

๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ဝါဒပညာသက်သာစွာ ပြောဆိုလေ့ရှိသူတို့၏ ဝါဒကိုသာ ရေးသားခြင်း
 ဝါဒပညာသက်သာစွာ ပြောဆိုလေ့ရှိသူတို့၏ ဝါဒကိုသာ ရေးသားခြင်း
 ဝါဒပညာသက်သာစွာ ပြောဆိုလေ့ရှိသူတို့၏ ဝါဒကိုသာ ရေးသားခြင်း
 ဝါဒပညာသက်သာစွာ ပြောဆိုလေ့ရှိသူတို့၏ ဝါဒကိုသာ ရေးသားခြင်း
 ဝါဒပညာသက်သာစွာ ပြောဆိုလေ့ရှိသူတို့၏ ဝါဒကိုသာ ရေးသားခြင်း
 ဝါဒပညာသက်သာစွာ ပြောဆိုလေ့ရှိသူတို့၏ ဝါဒကိုသာ ရေးသားခြင်း

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
 RAJABHAT SAKHARAKHAM UNIVERSITY

နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌
 နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌
 နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌
 နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌ နေ့၌

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT SAKON NAKHON UNIVERSITY

๕๐๐...
 ๕๐๐...
 ๕๐๐...
 ๕๐๐...
 ๕๐๐...

มหาคษัตริย์
 RAJAMAHAKSATHIY
 ภัฏมหาสารคาม
 BUKHAM UNIVERSITY

๙๙
 ๑๐๐
 ๑๐๑
 ๑๐๒
 ๑๐๓
 ๑๐๔
 ๑๐๕
 ๑๐๖
 ๑๐๗
 ๑๐๘
 ๑๐๙
 ๑๑๐
 ๑๑๑
 ๑๑๒
 ๑๑๓
 ๑๑๔
 ๑๑๕
 ๑๑๖
 ๑๑๗
 ๑๑๘
 ๑๑๙
 ๑๒๐
 ๑๒๑
 ๑๒๒
 ๑๒๓
 ๑๒๔
 ๑๒๕
 ๑๒๖
 ๑๒๗
 ๑๒๘
 ๑๒๙
 ๑๓๐
 ๑๓๑
 ๑๓๒
 ๑๓๓
 ๑๓๔
 ๑๓๕
 ๑๓๖
 ๑๓๗
 ๑๓๘
 ๑๓๙
 ๑๔๐
 ๑๔๑
 ๑๔๒
 ๑๔๓
 ๑๔๔
 ๑๔๕
 ๑๔๖
 ๑๔๗
 ๑๔๘
 ๑๔๙
 ๑๕๐
 ๑๕๑
 ๑๕๒
 ๑๕๓
 ๑๕๔
 ๑๕๕
 ๑๕๖
 ๑๕๗
 ๑๕๘
 ๑๕๙
 ๑๖๐
 ๑๖๑
 ๑๖๒
 ๑๖๓
 ๑๖๔
 ๑๖๕
 ๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐
 ๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕
 ๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐
 ๑๘๑
 ๑๘๒
 ๑๘๓
 ๑๘๔
 ๑๘๕
 ๑๘๖
 ๑๘๗
 ๑๘๘
 ๑๘๙
 ๑๙๐
 ๑๙๑
 ๑๙๒
 ๑๙๓
 ๑๙๔
 ๑๙๕
 ๑๙๖
 ๑๙๗
 ๑๙๘
 ๑๙๙
 ๒๐๐

Handwritten text in Khmer script, likely a manuscript page. The text is arranged in vertical columns, reading from right to left. The script is dense and appears to be a form of Khmer or Thai script. There are some decorative elements and a small symbol in the middle of the page.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ขิณ มยิตถุ ๓ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHARAKHAM UNIVERSITY

MP

๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐
 ๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕
 ๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐
 ๑๘๑
 ๑๘๒
 ๑๘๓
 ๑๘๔
 ๑๘๕
 ๑๘๖
 ๑๘๗
 ๑๘๘
 ๑๘๙
 ๑๙๐
 ๑๙๑
 ๑๙๒
 ๑๙๓
 ๑๙๔
 ๑๙๕
 ๑๙๖
 ๑๙๗
 ๑๙๘
 ๑๙๙
 ๒๐๐

มห
 RAJA
 วิทยาลัยราชภัฏ
 RAKHAM UNIVERSITY

๑-๑๑ ๒๒๓
 ๒-๑๑ ๒๒๓
 ๓-๑๑ ๒๒๓
 ๔-๑๑ ๒๒๓
 ๕-๑๑ ๒๒๓
 ๖-๑๑ ๒๒๓
 ๗-๑๑ ๒๒๓
 ๘-๑๑ ๒๒๓
 ๙-๑๑ ๒๒๓
 ๑๐-๑๑ ๒๒๓
 ๑๑-๑๑ ๒๒๓
 ๑๒-๑๑ ๒๒๓
 ๑๓-๑๑ ๒๒๓
 ๑๔-๑๑ ๒๒๓
 ๑๕-๑๑ ๒๒๓
 ๑๖-๑๑ ๒๒๓
 ๑๗-๑๑ ๒๒๓
 ๑๘-๑๑ ๒๒๓
 ๑๙-๑๑ ๒๒๓
 ๒๐-๑๑ ๒๒๓
 ๒๑-๑๑ ๒๒๓
 ๒๒-๑๑ ๒๒๓
 ๒๓-๑๑ ๒๒๓
 ๒๔-๑๑ ๒๒๓
 ๒๕-๑๑ ๒๒๓
 ๒๖-๑๑ ๒๒๓
 ๒๗-๑๑ ๒๒๓
 ๒๘-๑๑ ๒๒๓
 ๒๙-๑๑ ๒๒๓
 ๓๐-๑๑ ๒๒๓
 ๓๑-๑๑ ๒๒๓
 ๓๒-๑๑ ๒๒๓
 ๓๓-๑๑ ๒๒๓
 ๓๔-๑๑ ๒๒๓
 ๓๕-๑๑ ๒๒๓
 ๓๖-๑๑ ๒๒๓
 ๓๗-๑๑ ๒๒๓
 ๓๘-๑๑ ๒๒๓
 ๓๙-๑๑ ๒๒๓
 ๔๐-๑๑ ๒๒๓
 ๔๑-๑๑ ๒๒๓
 ๔๒-๑๑ ๒๒๓
 ๔๓-๑๑ ๒๒๓
 ๔๔-๑๑ ๒๒๓
 ๔๕-๑๑ ๒๒๓
 ๔๖-๑๑ ๒๒๓
 ๔๗-๑๑ ๒๒๓
 ๔๘-๑๑ ๒๒๓
 ๔๙-๑๑ ๒๒๓
 ๕๐-๑๑ ๒๒๓

๑๑๑
 ๑๑๒
 ๑๑๓
 ๑๑๔
 ๑๑๕
 ๑๑๖
 ๑๑๗
 ๑๑๘
 ๑๑๙
 ๑๒๐
 ๑๒๑
 ๑๒๒
 ๑๒๓
 ๑๒๔
 ๑๒๕
 ๑๒๖
 ๑๒๗
 ๑๒๘
 ๑๒๙
 ๑๓๐
 ๑๓๑
 ๑๓๒
 ๑๓๓
 ๑๓๔
 ๑๓๕
 ๑๓๖
 ๑๓๗
 ๑๓๘
 ๑๓๙
 ๑๔๐
 ๑๔๑
 ๑๔๒
 ๑๔๓
 ๑๔๔
 ๑๔๕
 ๑๔๖
 ๑๔๗
 ๑๔๘
 ๑๔๙
 ๑๕๐
 ๑๕๑
 ๑๕๒
 ๑๕๓
 ๑๕๔
 ๑๕๕
 ๑๕๖
 ๑๕๗
 ๑๕๘
 ๑๕๙
 ๑๖๐
 ๑๖๑
 ๑๖๒
 ๑๖๓
 ๑๖๔
 ๑๖๕
 ๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐
 ๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕
 ๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐
 ๑๘๑
 ๑๘๒
 ๑๘๓
 ๑๘๔
 ๑๘๕
 ๑๘๖
 ๑๘๗
 ๑๘๘
 ๑๘๙
 ๑๙๐
 ๑๙๑
 ๑๙๒
 ๑๙๓
 ๑๙๔
 ๑๙๕
 ๑๙๖
 ๑๙๗
 ๑๙๘
 ๑๙๙
 ๒๐๐

Handwritten Thai script in a vertical column, likely containing a list or a specific text. The characters are densely packed and written in a traditional style.

ထိုဘဝတို့၌ ပြုစုခဲ့ရသော အစွမ်းတို့ကို ပြန်လည် ပြုစုနိုင်ရန် အတွက်
 ကြိုးပမ်း ဆောင်ရွက်ပါ။ အထူးသဖြင့် အစွမ်းတို့ကို ပြန်လည် ပြုစုနိုင်ရန်
 အတွက် အစွမ်းတို့ကို ပြန်လည် ပြုစုနိုင်ရန် အတွက် ကြိုးပမ်း ဆောင်ရွက်ပါ။

สตรีผู้ตบตี ไม้เท้าตีศีรษะ ๑๖ ครั้ง ๑๖ ครั้ง ๑๖ ครั้ง ๑๖ ครั้ง ๑๖ ครั้ง
 สตรีผู้ตบตี ไม้เท้าตีศีรษะ ๑๖ ครั้ง ๑๖ ครั้ง ๑๖ ครั้ง ๑๖ ครั้ง ๑๖ ครั้ง
 สตรีผู้ตบตี ไม้เท้าตีศีรษะ ๑๖ ครั้ง ๑๖ ครั้ง ๑๖ ครั้ง ๑๖ ครั้ง ๑๖ ครั้ง
 สตรีผู้ตบตี ไม้เท้าตีศีรษะ ๑๖ ครั้ง ๑๖ ครั้ง ๑๖ ครั้ง ๑๖ ครั้ง ๑๖ ครั้ง

สรรพคุณอันประเสริฐ
 อธิบายว่า สรรพคุณอันประเสริฐ
 นั้นมีอะไรบ้าง
 สรรพคุณอันประเสริฐ
 มีอะไรบ้าง
 สรรพคุณอันประเสริฐ
 มีอะไรบ้าง

Handwritten text in Thai script on a palm leaf, including a large initial character 'ค' and a decorative flourish.

มหาวิทยาลัยสารคาม SARAKHAM UNIVERSITY

๓๓ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT SAKON NAKHON UNIVERSITY

อธิบายด้วยเหตุนี้...
 อธิบายด้วยเหตุนี้...
 อธิบายด้วยเหตุนี้...
 อธิบายด้วยเหตุนี้...
 อธิบายด้วยเหตุนี้...
 อธิบายด้วยเหตุนี้...
 อธิบายด้วยเหตุนี้...
 อธิบายด้วยเหตุนี้...
 อธิบายด้วยเหตุนี้...
 อธิบายด้วยเหตุนี้...
 อธิบายด้วยเหตุนี้...

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
 MAHASARAKHAM UNIVERSITY

๕๘

...

วิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 MAHASARAKHAM UNIVERSITY

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

วิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT SARAKHAM UNIVERSITY

๐๓ ๐๔ ๐๕ ๐๖ ๐๗ ๐๘ ๐๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐
 ๕๑
 ๕๒
 ๕๓
 ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT SAKON NAKHON UNIVERSITY

Handwritten text in Thai script, likely a manuscript page, contained within a rectangular border.

ราชภัฏมหาสารคาม
ASARAKHAM UNIVERSITY

Handwritten text in Thai script, likely a manuscript or document, written vertically. The text is contained within a rectangular border and appears to be a list or a series of entries. The characters are dense and difficult to read due to the cursive style and the angle of the page.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
MAHASARAKHAM UNIVERSITY

๑) ๒) ๓) ๔) ๕) ๖) ๗) ๘) ๙) ๑๐) ๑๑) ๑๒) ๑๓) ๑๔) ๑๕) ๑๖) ๑๗) ๑๘) ๑๙) ๒๐)
 ๒๑) ๒๒) ๒๓) ๒๔) ๒๕) ๒๖) ๒๗) ๒๘) ๒๙) ๓๐) ๓๑) ๓๒) ๓๓) ๓๔) ๓๕) ๓๖) ๓๗) ๓๘) ๓๙) ๔๐)
 ๔๑) ๔๒) ๔๓) ๔๔) ๔๕) ๔๖) ๔๗) ๔๘) ๔๙) ๕๐) ๕๑) ๕๒) ๕๓) ๕๔) ๕๕) ๕๖) ๕๗) ๕๘) ๕๙) ๖๐)
 ๖๑) ๖๒) ๖๓) ๖๔) ๖๕) ๖๖) ๖๗) ๖๘) ๖๙) ๗๐) ๗๑) ๗๒) ๗๓) ๗๔) ๗๕) ๗๖) ๗๗) ๗๘) ๗๙) ๘๐)
 ๘๑) ๘๒) ๘๓) ๘๔) ๘๕) ๘๖) ๘๗) ๘๘) ๘๙) ๙๐) ๙๑) ๙๒) ๙๓) ๙๔) ๙๕) ๙๖) ๙๗) ๙๘) ๙๙) ๑๐๐)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT SAKON NAKHON UNIVERSITY

๑. ๐๑ ๑๐ ๐๑๐ ๑๐๐ ๑๐๐๐ ๑๐๐๐๐ ๑๐๐๐๐๐ ๑๐๐๐๐๐๐ ๑๐๐๐๐๐๐๐
 ๒. ๐๑ ๐๑๐ ๐๑๐๐ ๐๑๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐๐๐
 ๓. ๐๑๐ ๐๑๐๐ ๐๑๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐๐๐๐
 ๔. ๐๑๐๐ ๐๑๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐๐๐๐๐
 ๕. ๐๑๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐๐๐๐๐ ๐๑๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐

วิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 HASARAKHAM UNIVERSITY

๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT SAKON NAKHON UNIVERSITY

๑๗

Handwritten text in Khmer script on a palm leaf manuscript. The text is arranged in vertical columns, reading from right to left. The script is finely etched into the surface of the leaf. The visible characters include "សិវៈ" and "សិវៈ" at the top of the columns, and "សិវៈ" and "សិវៈ" at the bottom of the columns. The text is surrounded by a decorative border.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT SARAKHAM UNIVERSITY

Am

๑๓๖
 ๑๓๗
 ๑๓๘
 ๑๓๙
 ๑๔๐
 ๑๔๑
 ๑๔๒
 ๑๔๓
 ๑๔๔
 ๑๔๕
 ๑๔๖
 ๑๔๗
 ๑๔๘
 ๑๔๙
 ๑๕๐
 ๑๕๑
 ๑๕๒
 ๑๕๓
 ๑๕๔
 ๑๕๕
 ๑๕๖
 ๑๕๗
 ๑๕๘
 ๑๕๙
 ๑๖๐
 ๑๖๑
 ๑๖๒
 ๑๖๓
 ๑๖๔
 ๑๖๕
 ๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐
 ๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕
 ๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐
 ๑๘๑
 ๑๘๒
 ๑๘๓
 ๑๘๔
 ๑๘๕
 ๑๘๖
 ๑๘๗
 ๑๘๘
 ๑๘๙
 ๑๙๐
 ๑๙๑
 ๑๙๒
 ๑๙๓
 ๑๙๔
 ๑๙๕
 ๑๙๖
 ๑๙๗
 ๑๙๘
 ๑๙๙
 ๒๐๐
 ๒๐๑
 ๒๐๒
 ๒๐๓
 ๒๐๔
 ๒๐๕
 ๒๐๖
 ๒๐๗
 ๒๐๘
 ๒๐๙
 ๒๑๐
 ๒๑๑
 ๒๑๒
 ๒๑๓
 ๒๑๔
 ๒๑๕
 ๒๑๖
 ๒๑๗
 ๒๑๘
 ๒๑๙
 ๒๒๐
 ๒๒๑
 ๒๒๒
 ๒๒๓
 ๒๒๔
 ๒๒๕
 ๒๒๖
 ๒๒๗
 ๒๒๘
 ๒๒๙
 ๒๓๐
 ๒๓๑
 ๒๓๒
 ๒๓๓
 ๒๓๔
 ๒๓๕
 ๒๓๖
 ๒๓๗
 ๒๓๘
 ๒๓๙
 ๒๔๐
 ๒๔๑
 ๒๔๒
 ๒๔๓
 ๒๔๔
 ๒๔๕
 ๒๔๖
 ๒๔๗
 ๒๔๘
 ๒๔๙
 ๒๕๐
 ๒๕๑
 ๒๕๒
 ๒๕๓
 ๒๕๔
 ๒๕๕
 ๒๕๖
 ๒๕๗
 ๒๕๘
 ๒๕๙
 ๒๖๐
 ๒๖๑
 ๒๖๒
 ๒๖๓
 ๒๖๔
 ๒๖๕
 ๒๖๖
 ๒๖๗
 ๒๖๘
 ๒๖๙
 ๒๗๐
 ๒๗๑
 ๒๗๒
 ๒๗๓
 ๒๗๔
 ๒๗๕
 ๒๗๖
 ๒๗๗
 ๒๗๘
 ๒๗๙
 ๒๘๐
 ๒๘๑
 ๒๘๒
 ๒๘๓
 ๒๘๔
 ๒๘๕
 ๒๘๖
 ๒๘๗
 ๒๘๘
 ๒๘๙
 ๒๙๐
 ๒๙๑
 ๒๙๒
 ๒๙๓
 ๒๙๔
 ๒๙๕
 ๒๙๖
 ๒๙๗
 ๒๙๘
 ๒๙๙
 ๓๐๐

ราชภัฏมหาสารคาม
 SARAKHAM UNIVERSITY

๑. ... ๒. ... ๓. ... ๔. ... ๕. ... ๖. ... ๗. ... ๘. ... ๙. ... ๑๐. ... ๑๑. ... ๑๒. ... ๑๓. ... ๑๔. ... ๑๕. ... ๑๖. ... ๑๗. ... ๑๘. ... ๑๙. ... ๒๐. ... ๒๑. ... ๒๒. ... ๒๓. ... ๒๔. ... ๒๕. ... ๒๖. ... ๒๗. ... ๒๘. ... ๒๙. ... ๓๐. ... ๓๑. ... ๓๒. ... ๓๓. ... ๓๔. ... ๓๕. ... ๓๖. ... ๓๗. ... ๓๘. ... ๓๙. ... ๔๐. ... ๔๑. ... ๔๒. ... ๔๓. ... ๔๔. ... ๔๕. ... ๔๖. ... ๔๗. ... ๔๘. ... ๔๙. ... ๕๐. ... ๕๑. ... ๕๒. ... ๕๓. ... ๕๔. ... ๕๕. ... ๕๖. ... ๕๗. ... ๕๘. ... ๕๙. ... ๖๐. ... ๖๑. ... ๖๒. ... ๖๓. ... ๖๔. ... ๖๕. ... ๖๖. ... ๖๗. ... ๖๘. ... ๖๙. ... ๗๐. ... ๗๑. ... ๗๒. ... ๗๓. ... ๗๔. ... ๗๕. ... ๗๖. ... ๗๗. ... ๗๘. ... ๗๙. ... ๘๐. ... ๘๑. ... ๘๒. ... ๘๓. ... ๘๔. ... ๘๕. ... ๘๖. ... ๘๗. ... ๘๘. ... ๘๙. ... ๙๐. ... ๙๑. ... ๙๒. ... ๙๓. ... ๙๔. ... ๙๕. ... ๙๖. ... ๙๗. ... ๙๘. ... ๙๙. ... ๑๐๐.

วิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
 SARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ค หน้าจอสืบค้นใบลาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

หน้าจอสืบค้นฐานข้อมูลใบลาน

Disease & Herb

หน้าจอสืบค้นฐานข้อมูลใบลาน

หน้าแรก
ข้อมูลสมุนไพร
ข้อมูลโรคทางโรค
สมุนไพรพื้นบ้าน
สมุนไพรไทย
สมุนไพรจีน

โครงการวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ภูมิปัญญาชาวบ้านในการดูแลสุขภาพที่ปรากฏในคัมภีร์ยาใบลานอีสาน

The research on the wisdom of local isan medicine in Khamphi Bai-Lan (scripture written on palm-leave)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจคัมภีร์ยาใบลานอีสานเป็นลักษณะในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านในการดูแลสุขภาพในคัมภีร์ยาใบลานอีสาน
3. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพในคัมภีร์ยาใบลานอีสานในรูปของ ICT และ วิทยานิพนธ์ปริญญาโท

รายนามคณะกรรมการวิจัย

ผศ. คุณหญิง ศิริพรหม	ประธานโครงการ
ผศ. ศรินทร์า ทองธรรมชาติ	ผู้ร่วมวิจัย
อาจารย์เชษฐา จิระไชย	ผู้ร่วมวิจัย
อาจารย์วิชัย แสงศักดิ์	ผู้ร่วมวิจัย
อาจารย์นิลา ปัทมาโรจน์	ผู้ร่วมวิจัย

ติดต่อ : 043-8511101

Disease & Herb

หน้าจอสืบค้นฐานข้อมูลใบลาน

หน้าแรก
ข้อมูลสมุนไพร
ข้อมูลโรคทางโรค
สมุนไพรพื้นบ้าน
สมุนไพรไทย
สมุนไพรจีน

โครงการวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ค้นหาใบลาน :

ค้นหาชื่อสมุนไพร :

ค้นหาชื่อโรค :

รายนามคณะกรรมการวิจัย

ผศ. คุณหญิง ศิริพรหม	ประธานโครงการ
ผศ. ศรินทร์า ทองธรรมชาติ	ผู้ร่วมวิจัย
อาจารย์เชษฐา จิระไชย	ผู้ร่วมวิจัย
อาจารย์วิชัย แสงศักดิ์	ผู้ร่วมวิจัย
อาจารย์นิลา ปัทมาโรจน์	ผู้ร่วมวิจัย

ติดต่อ : 043-8511101